

Jisasna kundi kure yén dunyansé yan jémbaa Wani dunyanséké anga wandakwa: Aposel Taale ani kundi ma vé

Ani nyéngaa, “Jisasna kundi kure yén dunyansé yan jémbaa,” Luk wa viyaan Jisas Kraiské viyaatakandén kundina kukmba. Ani nyéngaaamba anga vénangwa. Gotna Yaamambi Jisasna dunyansat yaambu wakwasnyéndéka wa Jerusalem, Judia, Samariamba ye wa képmaana akwi taalémba ye Jisaské yéku kundi kwayéndarén. Aposel 1:8 ma vé.

Ani nyéngaaamba wa Luk saapéndékwa Jisas Kraiské yé kunmba vékulakakwa du dakwaké. Juddamba taale Jisaské yé kunmba vékulakate makal kém pulak yandarén. Kukmba kém némaan ye wa ye yé yaayan képmaana akwi taalat. Luk anga waak wakwasnyékwate yandékwa. Kraisna jémbaale, déké yé kunmba vékulakakwa du dakwa yan yapatale wan talimba Got Israel du dakwat wandén pulak wa yan. Yandéka déku kundi wunga wa sékérékén.

Ani nyéngaaamba kwaakwa néma musé nak, wan Gotna Yaamambina jémbaaké wa wandékwa. Taale Gotna Yaamambi Jisasna dunyanséké gaayandén Pentikos nyaamba. Kukmba det mayé apa kwayéte Gorké yéndakwa yaambu wakwasnyéndén.

Ani nyéngaamba anga waak vénangwa. Késépéri sémény kundi Jisasna dunyansé déké wa kwayéndarén nak gaayé du dakwat. Yandaka némaamba du dakwa wani kundi yékunmba vékute wa Jisaské yékunmba vékulakandarén késépéri taalémба.

Ani nyéngaamba kundi vénangwa Jisasna dunyansé késépéri yan jémbaaké. Némaamba kundi wa kwaakwa, Pita ambét Pol yan yapatéké. Pita wan Jisasale yeýé yaayatan du nak wa. Pol taale Jisaské yamba yékunmba vékulakandékwe wa. Yate Jisasna du dakwat viyaate yaavan kutténdén. Yaténdéka wa Jisas Polét waae kéraae wandéka wa Pol néma du sékéyak téndén Jisasna jémbaamba.

Ani nyéngaamba ras tambékmba Luk Polmba yan muséké saapéte anga wandékwa, “Nané wa yan.” Wandéka késépéri dunyansé anga wandakwa, “Luk dékét déku kapmang wa Polale yeýé yaayaténdén ras nyaa. Wanngé wa ani tambékmba anga wandékwa, ‘Nané.’ Naandékwa Luk.” Wunga wandakwa.

Jisas wa wandén, “Wawutu Gotna Yaamambi yaakandékwa.”

¹ Méné Tiofilus, ani nyéngaa ménéké a viyaatakawutékwa. Talimba nak nyéngaamba Jisas yan akwi jémbaa, Jisas wan akwi kundiké waak wa viyaatakawutén. ² Talimba Jisas déku dunyansat wandén, déku kundi kure yéndarénné. Dé wandéka Gotna Yaamambi apamama yate wani dunyansat wandén, Jisasna

jémbaa yandarénngé. Wandéka kukmba Got wandéka Jisas waarendén Gotna gaayét. Wani muséké wa viyaatakawutén. ³ Talimba Jisas kaangél kure wa kiyaandén. Kiyaee kukmba taamale waarape déku dunyanngé yéndén. Nyaa dumi vétik (40) dé nakapuk deké yéndén. Ye dele téte késpulak nakpulak apanjémba yandéka véténdaka kundi kwayéndéka vékute anga wandarén, “Kiyaee taamale waarape wa randékwa. Yi wan wanana wa.” Naandaka det kundi kwayéndén, Got néma du rate du dakwaké véké yandékwannngé. ⁴ Kwayétake dele téte nakapuk det anga wandén, “Guné Jerusalem yaasékaké yambak. Wamba yaréte wuna aapana Yaamambiké ma kaavéréengunu. Talimba wuna aapa wa wandén, déku Yaamambi kwayéké yandékwannngé. Wuné waak déké wa gunat wawutén. Ma kaavéréengunu. ⁵ Talimba baptais kwayétan du Jon du dakwat Gotna yém̄ba baptais kwayéndén. Nyaa vétik kupuk yare Got déku Yaamambi gunat kwayékandékwa. Kwayéndu déku Yaamambi guna mawulémba wulaae rakandékwa.” Naandén Jisas.

⁶ Jisasna dunyan dale kundi bulte dat anga wandarén, “Néman Du, méné waménu nané Israel dunyan nakapuk akwi genge gaayé du dakwaké néma du tékanangwa, nana gwaal waaranga maandéka bakamu Devit talimba téndén pulak. Bulaa wunga waké méné kapuk?” ⁷ Wunga waatakundaka Jisas anga wandén, “Yamba wa. Wuna aapa Got déku kapmang wa wakandékwa, néma du

raké yangunéngwanngé. Wan déku jémbaa wa. Guné waké yandékwa sapakngé katik vékusékngé guné. Got wunga wa wandén. Guné wani sapakngé vékulakoké yambak. ⁸ Anga ma vékulakangunék. Gotna Yaamambi guna mawulémba wulaae randu Got gunat mayé apa kwayéndu guné apamama yate wunéké kundi kwayékangunéngwa. Jerusalemma tékwa du dakwa, Judia provinsmba tékwa akwi du dakwa, Samaria distrikmba tékwa du dakwa, képmaana akwi taalémba tékwa du dakwat kundi kwayékangunéngwa wunéké.” Naandén Jisas.

*Got wandéka Jisas Gotna gaayét waáréndén
(Mk 16:19-20; Lu 24:50-53)*

⁹ Jisas wunga watake Got wandéka wa waáréndén Gotna gaayét. ¹⁰ Waáréndéka vétendaka buwi taawutépéndéka dé yamba véndakwe wa. Yandaka yéndéka de yaasawure véte waakténdaka bét du vétik waama laplap saawuwe Gotna gaayémba gaaye wa dele témbérén. ¹¹ Téte anga wambérén, “Guno, Galili dunyan, wamba téte nyérét yaasawure véké yambak. Got wandéka Jisas guné yaasékatake wa Gotna gaayét waáréndén. Waáréndéka wa véngunén. Véngunén yaambumba male wa Jisas nakapuk waambule gaayakandékwa.” Naambérén.

*Jisasna dunyan wandarén nak du Judasna taalé
kéraandénngé*

¹² Wani du vétik wunga wambéréka Jisasna dunyan Oliv némbu yaasékatake ayélap yépulak naae Jerusalemét waambule wulaandarén.

13 Wulaae yaréndakwa gaa nak rumét waaréndarén. De anga Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Bartolomyu, Matyu, Alfiusna nyaan Jems, nak Jemsna nyaan Judas, Saimon. De wunga waare randarén. Wani du Saimon nak gaayé du déku gaayéna du dakwaké néma du témuqué wa kalik yandén. **14** Wani dunyan akwi de dakwa ras sékét, Jisasna aasa Maria déku waayékanjele, wunga de késépéri apu jaawute Gorale kundi bulndarén.

15-16 Nyaa vétik kupuk yéndéka Jisasna jém̄baamba yaalan némaamba (120 pulak) du dakwa nakurak gaamba jaawundaka Pita téte anga wandén, “Wuna aanyé waayéka nyangengu pulak tékwa du dakwa, talimba Gotna Yaamambi wandéka Devit Judaské kundi wa viyaatakandén Gotna nyéngaamba. Wani kundi sékérékndénngé Judas dé Jisasét kulkiye kure yéké yakwa dunyansat wakwasnyéndén. **17** Wani kundi wa sékérékén, Judas yan yapatéké. Talimba Jissas wandéka wani du Judas nanale yeýé yaayatéte wa jémbaa yaténdén.” Naandén Pita.

18 Judas kapérandi yapaté yate Jisas maamat kwayétuke wa yéwaa kéraandén. Kéraae wani yéwaat wa képmaa kéraandén. Kéraae wani képmaamba wa vaakétnédén. Vaakétnédéka déku biyaa baawundéka déku yaalé akwi yaalandéka wa kiyaandén. **19** Kiyaandéka de Jerusalemma tékwa akwi du dakwa wanngé kundi vékundarén. Deku kundimba wani képmaaké wandakwa, “Akeldama.” Nana kundimba wanangwa, “Nyéki képmaa wa.”

20 Pita Judaské vékulakate Jisasna jém̄baamba yaalan du dakwat anga wandén, “Talimba nana gwaal waaranga maandéka bakamu Devit gwaaré ras viyaatakandén. Wani gwaaréché anga wanangwa, ‘Sam’. Nak yé ‘Buk Song’ wa. Gotna nyénḡaamba viyaatakate ani kundi viyaatakandén:

Akwi du dakwa déku gaayé yaasékatake yékandakwa.

Wani gaayémba katik yaréké daré.

Wunga viyaatakandén. Kundi nak waak anga viyaatakandén:

Nak du déku taalé kéraate déku jém̄baa yakandékwa.

Wunga viyaatakandén Judaské.

21-22 “Bulaa wanunu Jisasna jém̄baa vén du nak nanale ye yeyé yaayatéte dé waak du dakwat ma wandu, ‘Néman Du Jisas kiyaae nakapuk wa taamale waarapéndén. Wa véwutén.’ Wunga wakandékwa. Talimba baptais kwayétan du Jon du dakwat yéku kundi kwayéte det baptais kwayéndén. Wani sapak du ras nanale ye yeyé yaayaténdarén. Yeyé yaayatéte nanale nana Néman Du Jisasale jém̄baa yandarén. Yananga Got wandéka Jisas Gotna gaayét waaréndéka nanale wa téndarén. Nané wani duké ma vékulakakwak. Vékulakate wani duwat nak ma wanunu dé nanale ye yeyé yaayaténdu.” Naandén Pita. **23** Wunga wandéka du vétikna yé wandarén, Josep, déku nak yé Barsabas, déku nak yé Jastus, ambét Matias. **24** Watake Jisasét anga waatakundarén, “Nana Néman Du, méné akwi duna mawulé wa vékusékménéngwa. Wunga vékusékte

bulaa méné wani du vétikét véte waménén duké nanat ma wakwasnyéménu. ²⁵ Wakwasnyéménu wani du ména kundi wate ména jémbaa dé ma yandu. Yate Judasna taalé kéraakandékwa. Judas wani jémbaa yaasékatake kiyaee déku kapérandi taalat wa yéndén.” ²⁶ Wunga watake matumba bérku yé viyaatakandarén. Viyaae matu vaane Matiasna yé viyaandarén matut taale véndarén. Vétake Matiasna yé wandarén. Wandaka Matias Jisasna kundi kure yékwa dunyan tambavétik maanmba kaayék nakale (11) yeýé yaayate wa Jisasna jémbaa yaténdén.

2

Gotna Yaamambi gaaye deku mawulémba wulaandén

¹ Pasova waandakwa paat yandaka nyaa 50 yéndéka Juda du dakwa paat nak waak yandarén. Wani paarké wa wandarén Pentikos. Wani nyaa Jisasna du dakwa nakurak gaamba wa randarén. ² Rate vékundarén kaap nak Gotna gaayémba bari gaayandéka. Wani kaap wimut némaanmba kutndéka wuu waakwa pulak wa. Wani kaap randarén gaamba wulaandéka wamba ran du dakwa akwi vékundarén. ³ Vékutake véndarén yaa pulak musé yeýé yaaye deku maakamba awula nak nak vérékté-késendéka. ⁴ Véndaka Gotna Yaamambi deku mawulémba wulaae rate det mayé apa kwayéndéka de nak gaayéna késpulak nakpulak kundimba bulndarén.

⁵ Talimba némaamba Judasé akwi gaayémba wa yaandarén. Yaae Jerusalemma yaréndarén.

Wani dunyansé wan Gorét waatakukwa dunyansé wa. ⁶ Wani kundi vékutake de némaamba du dakwa yaae Jisasna dunyan téńmba jaawuwe téndarén. Téte nak nak vékundarén Jisasna du dakwa nak nak deku gaayéna késpulak napulak kundimba bulndaka. ⁷ Vékute vatvat naate wa vékulaka vékulaka naandarén. Vékulaka vékulaka naate anga wandarén, “Yéki. Wani késpulak napulak kundi bulkwa du dakwa wa Galili provinsmba wa yaandarén. ⁸ Yaae nana kundi yamba vékundakwe wa. Yéngä pulak ye daré nana gaayéna kundi bulu? Bulndaka nané nak nak nana gaayéna kundi a vékunangwa. ⁹⁻¹⁰ Nané késépéri gaayém̄ba wa yaananén. Partia, Midia, Elam, Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pontus, Esia, Frigia, Pamflia, Isip, Libiamba tékw̄a taalé Sairini tékwanmba, wani taalém̄ba wa yaananén. Nané ras Rommba wa yaananén. ¹¹ Ras nané Juda du dakwa wa. Ras nané nak gaayé du dakwa nané Judana apakundi vékunangwa. Ras nané Krit ailanmba wa yaananén. Ras nané Arebia distrikmba wa yaananén. Nané akwi nana gaayéna kundimba vékunangwa. De nana gaayéna kundi bulte Got yan apanjémbaké wandaka wa vékunangwa. Yéngä pulak ye daré nana kundi bulu?” Naandarén. ¹² Wunga wate vatvat naandarén. Vatvat naate vékulaka vékulaka naate dekét deku kapmang bulte anga wapékaténdarén, “Yéki. Wani musé yéngä pulak musé dé?” ¹³ Wunga wandaka de ras Jisasna du dakwat wasélékte anga wandarén, “Némaamba kulé wain kulak katake wa waangté yandakwa.” Naandarén.

Pita kundi kwayéndén

¹⁴ Wunga yaténdaka Pita Jisasna nak dunyansé tambavétik maanmba kaayék nakurakale (11) téte akwi du dakwat némaanmba waate anga wandén, “Gunawa, Juda du dakwa, Jerusalemma yarékwa du dakwa, guné waan taake ma véku wuna kundi. Vékute guné késpulak nakpulak kundi bulnangwanngé wa vékusékngangunéngwa. ¹⁵ Guna mawulé wa sépélak yan. Bulaa 9 klok ganmba male a. Nané Judasé wain kulak ganmba yamba kanangwe wa. Wunga wa vékusékngunéngwa. Ani dunyansé waangété kulak yamba kandakwe wa. Waangété yamba yandakwe wa. ¹⁶ Talimba Gotna kundi kwayétan du Joel wani kulé jémbaaké Gotna nyéngaamba anga viyaatakandén:

¹⁷ Got anga wandén, ‘Kukmba yaaké yakwa sapak wuné wuna Yaamambi kwayékawutékwa, akwi du dakwat.

Kwayéwutu wuna Yaamambi deku mawulémba wulaae randu guna dunyanngu nyambalésé, takwanyanngu nyambalésé, wuna kundi vékute, wuna yémba kundi kwayékandakwa.

Wuna Yaamambi deku mawulémba wulaae randu, guna aanyapa dusé yéngan kwaandaru, guna naléwuré biyaku du yéngan pulak yakandakwa.

¹⁸ Wani sapak wuné wuna Yaamambi kwayékawutékwa, wuna jémbaa yakwa du dakwat.

Wuna Yaamambi kwayéwutu deku mawulém̬ba
wulaae randu de wuna yém̬ba kundi
kwayékandakwa.

19 Nak pulak musé yakawutékwa nyét
képm̬aamba.

Yawutu du dakwa véte vatvat naakandakwa.
Nyéki, yaa, néma yaasnyé yaalandu wa
vékandakwa.

20 Wawutu nyaa vékapuk yandu, gaan téndu,
baapmu nyéki pulak gwaavé yakalékwa.

Yalu kukmba Néman Du kundi kwayékandékwa,
akwi du dakwa yan jémbaaké.

Waké yandékwa nyaa akwi du dakwa véte
vékusék-ngandakwa, Néman Duna
jémbaaké.

21 Wani nyaa Néman Duwat waatakukwa akwi
du dakwat Satanna taambamba kéraandu
yékunmba yarépékakandakwa.’

Naandén Got talimba.

Wandéka Joel déku kundi wunga viyaatakandén,
wani kulé jémbaaké.” Naandén Pita.

22 Wani kundi watake Pita anga wandén,
“Israel dunyansé, ma vékungunék ani kundi.
Nasaret du Jisaské a wawutékwa. Got wandéka
Jisas késpulak nakpulak apanjém̬ba, kulé
apanjém̬ba waak wa yandén amba. Yandéka
guné amba yaréte wani jémbaa vétake wa
vékusékte anga wangunén, ‘Dé Gotna du wa.’

23 Talimba Got guna mawuléké vékusékte
wa anga wandén, ‘De Jisas kwayékandakwa
gunat.’ Wunga wandéka Jisas gunat kwayéndaka
guné wangunéng̬a wa dat viyaandékndarén.
Guné wangunéng̬a kapéremusé yakwa du dat

takwemimba viyaae baangndaka wa kiyaandén.
 24 Kiyaandéka Got wandéka kiyaan duna kaangél
 vékusékýaktake wa taamale waarapndén. Dé
 apamama yate kiyaan du rémndakwa taalém̄ba
 yamba kwaapékandékwe wa. 25 Talimba nana
 gwaal waaraanga maandéka bakamu Devit Jisaské
 anga viyaatakandén Gotna nyéngaamba:
 Wuné véwutén Néman Du wunale apapu apapu
 téndéka.

Dé wuna yékutuwa sakumba téte wunat mayé
 apa wa tiyaandékwa.

Tiyaandéka wuné wup yakapuk yate yékunmba
 yaréwutékwa.

26 Yaréké yawutékwanngé, wuna mawulé yékun
 yandéka, mawulé tawulé yate, yékunmba
 téte, yéku kundi a bulwutékwa.

Wuné Gorké yékunmba vékulakate yékunmba téte
 kiyaaké yate wup katik yaké wuté.

27 Méné Got, méné waménu wuna kwaminyan
 gaambana gaayémba katik raké dé.

Méné waménu ména yéku duna pusaa katik
 biyaawuké dé.

28 Méné ména yéku kundi wunat wa waménén.
 Wani kundi vékute kulémawulé kéraae kurkale
 yarépékakawutékwa.

Méné wunale téménu wuna mawulé yékun
 yandu mawulé tawulé yate kutkale
 yarékawutékwa.

Devit talimba wunga wa viyaatakandén.”
 Naandén Pita.

29 Wani kundi watake Pita anga wandén,
 “Wuna du dakwa, ma vékungunék. Wawutu guné
 yékunmba vékusék-ngangunéngwa wani kundiké.

Nana gwaal waarranga maandéka bakamu Devit wa kiyaan. Kiyaandéka dé wa rémndarén. Dé rémndarén kwaawu ani gaayé tékwānmba bulaa a tékwa. ³⁰ Devit wani kundi viyaatakate dékét déké yamba viyaatakandékwe wa. Wani kundi viyaatakate nak duké wa viyaatakandén. Gotna kundi kwayéte kukmba yaaké yakwa muséké wa viyaatakandén. Talimba Got dat anga wandén, ‘Ména gwaal waarranga maandéka bakamu nak ména taalé kérage néma du wa rakandékwa. Yi wan wanana wa.’ Got wunga wandéka wa Devit vékundén. ³¹ Vékute Got yaké yakwa jémbaaké vékusékte anga wandén, ‘Got wandu dé gaambana gaayémba katik yaréké dé. Déku pusaa katik biyaawuké dé.’ Wunga wate Devit Got wan du Krais kiyaee taamale waaraapké yandékwanné wa viyaatakandén. Guné wani kundiké vékulakate bulaa ani kundi ma vékungunék. ³² Got wandéka Jisas kiyaee wa taamale waaraapndén. Taamale waaraapndéka nané Jisasna dunyan wa vénanén dé. Vétake gunat a wawutékwa. ³³ Got wandéka Jisas Gotna gaayét waare néma du wa randékwa. Talimba déku aapa Got Jisasét anga wandén, ‘Wuna Yaamambi kwayékawutékwa.’ Wunga watake déku Yaamambi kwayéndéka nana mawulémba wulaae randéka, guné véte wa vékungunén késpulak nakpulak kundi bulnanga. ³⁴⁻³⁵ Talimba Devit anga viyaatakandén Gotna nyéngaamba:

Néman Du Got wuna Néman Duwat anga wandén,
‘Méné néma du rate wuna yékutuwá saku taambamba rakaménéngwa.

Raménu wuné wawutu ména maama ména taam-

bamba yarékandakwa.

Yaréndaru méné deku, néma du rate deké
vérékaménénéngwa.

Got wunga wandéka wa Devit viyaatakandén. Devit wani kundi dékét déké yamba viyaatakandékwe wa. Wani kundi Jisaské wa viyaatakandén. Jisas kapmang wa Gotna gaayét waaréndén. Devit Gotna gaayét yamba waaréndékwe wa.

³⁶ “Guné, Israel du dakwa, ma vékungunék. Vékute anga yékunmba vékusék-ngangunénéngwa. Wani du Jisaské wawutékwa. Jisasét takwemimba viyaae baangtakangunéngwa wa kiyaandén. Kiyaandéka Got wandéka wa Jisas Néman Du randékwa. Wan Got wan du Krais wa.” Naandén Pita.

Némaamba du dakwa Jisaské yékunmba vékulakandaka wa Jisasna yém̄ba det baptais kwayéndaré

³⁷ Wandéka du dakwa wani kundi vékutake deku mawulé nakpulak yandéka wup yate Pitat, Jisasna kundi kwayékwa nak dunyansat waak anga waatakundarén, “Guno, aanyé waayéka, kamu yaké nané?” ³⁸ Wunga waatakundaka Pita anga wandén, “Guné nak nak guna kapére mawulé ma yaasékatake yéku mawulé vékungunu. Yangunu nané Jisas Kraisna yém̄ba gunat baptais kwayékanangwa. Guné wunga yangunu Got guna kapére mawulé yasnyéputitake déku Yaamambi kwayékandékwa gunat. Kwayéndu déku Yaamambi guna mawulémba wulaae rakanékwa. ³⁹ Talimba Got anga wandén, ‘Wuné gunat, guna gwaal

waaranga maandéka bakamat waak yé kun yakawutékwa. Yi wan wanana wa.’ Wunga watake apakmba tékwa du dakwat waak déku Yaamambi kwayémuké wa mawulé yandékwa. Nana Néman Du Got némaamba du dakwat wakandékwa, ‘Ma yaangunu wunéké.’ Wunga wate wani du dakwat akwi déku Yaamambi kwayémuké wa mawulé yandékwa.” Naandén Pita.

⁴⁰ Wani kundi watake Pita kundi ras waak wate anga waak wandén, “Ambe tékwa du dakwa némaamba kapéremusé yandarénngé Got wani musé det waambule yakatandu kaangél kurkandakwa. Guné guna kapére mawulé ma yaasékanganué. Yaasékatake yéku mawulé vékute dele wani kaanngél katik kurké guné.”

⁴¹ Pita wunga wandéka de némaamba (3,000) du dakwa déku kundi vékundarén. Vékute wa Jisaské yé kun mba vékula kandarén. Vékula kate mawulé yandaka wa det Jisasna yé mba baptais kwayéndarén.

Jisaské yé kun mba vékula kakwa du dakwa anga yaréndarén

⁴² Wani du dakwa Jisasna dunyansé wan kundi ras waak wa vékundarén. Jisasna dunyansale nakurakmawulé yate wa kurkale yaréndarén. Késépéri apu de akwi Gorale kundi bulndarén. Késépéri apu Jisas deké kiyaandénngé vékula kate de akwi kakému kandarén.

⁴³ Got wandéka Jisasna kundi kure yé kwá dunyan késpulak nakpulak kulé apanjémba wa yandarén. Yandaka akwi du dakwa vête vatvat naate wup yandarén. Yate anga wandarén, “Yéki. Wan

kulé jémbaa wa yandakwa. Talimba vékapuk yananén jémbaa wa.” Naandarén.

44 Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwa nakurakmawulé yate de akwi kurkale yaténdarén. Yatéte deku musé kure yaae anga wandarén, “Wan Jisaské yékunmba vékulakakwa akwi du dakwana musé wa. An nana musé male yamba wa.” **45** Wunga watake de ras deku musé, deku képmaa kwayétake, yéwaa kéraae wani yéwaa muni waate kwayéndarén, musékapuk yate Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwat. **46** Akwi nyaa Gotna kundi bulndakwa néma gaamba wulaae nakurakmawulé yate Gorale kundi bulndarén. Bultake naknya nakapuk nak duna gaamba wulaandarén. Nakapuk nak duna gaamba wulaandarén. Wunga yate akwi du dakwale wamba kakému kandarén. Katake yéku mawulé vékute mawulé tawulé yate det musé muni waate kwayéndarén. **47** Wunga yate Gotna yé wa kavérékndarén. Kavérékndaka némaamba du dakwa anga wandarén, “Wan yéku du dakwa wa. Yékunmba male wa yaréndakwa.”

Akwi nyaa Néman Du dé du dakwat ras waak wandén, déku kundi vékundarénngé. Wandéka déku kundi vékute de waak Jisaské yékunmba vékulakandarén. Vékulakate Jisasna du dakwale wa yaréndarén.

3

Maan kapére yan du nak yékun yandén

1-2 Maan kapére yan du nak yaréndén. Yamba ye yé yaayandékwe wa. Déku aasa kéraaléka

wa wunga yandén. Yandéka de akwi nyaa dat kéraae kure yéndarén, Gotna kundi bulndakwa néma gaana pété nakét. Wani péténa yé anga waandakwa: Yéku Pété. Kéraae kure yéndaka dé wani pétém̄ba rate Gotna kundi bulndakwa gaat wulaakwa du dakwat yéwaaké yaawiréndén. Nakapuk garambu yandéka du dakwa Gotna kundi bulndakwa gaat waaréndarén, Gorale kundi bulmuké, akwi garambu yandarén pulak. Waaréndaka Pita ambét Jon waak waarémbérén.

³ Waare wulaaké yambéréka wani maan kapére yan du bérét véndén. Vétake yéwaa kwayémbérénngé yaawindén. ⁴ Yaawindéka bét dat vésékte Pita anga wandén, “Aanat ma vé.”

⁵ Wunga wandéka bét vésékndén. Vésékte déku mawulémba anga wandén, “Yéwaa ras tiyaaké béré?” Naandén.

⁶ Wunga wandéka Pita dat anga wandén, “Wuné yéwaa yamba yé wa. Kure téwutékwa musé ras kwayékawutékwa ménat. Nasaret du Jisas Krais mayé apa tiyaandéka déku yémba a wawutékwa: Méné ma waaraape téménu.” Naandén. ⁷ Wunga watake déku yékutuwā taambamba kutndéka wa waarapndén. Waarapndéka déku maan mukman waak bari apamama yandéka wa késék yeyé yaayandén. ⁸ Yeyé yaayatéte bérale Gotna kundi bulndakwa néma gaat wulaandén. Wulaate mawulé tawulé yate késék yéte Gotna yé kavérékndén.

⁹⁻¹⁰ Wunga yandéka akwi du dakwa véndarén. Vétake déké wa vékusékndarén. Wan yéwaaké yaawite Gotna kundi bulndakwa néma gaat wu-

laandakwa pétém̄ba ran wani du wa. Yé kun yandéka véte vatvat naandarén. Naate vékulaka vékulaka naate anga wandarén, “Yéki. Wan maan kapére yan du bulaa wa yé kun yandékwa.” Naan-darén.

Pita kundi kwayéndén Gotna kundi bulndakwa néma gaamba

¹¹ Pita ambét Jon dé yaasékatake yémbérénngé maan kapére yan du kalik yandén. Kalik yate bérét kulkindén. Kulkindéka akwi du dakwa vékute vatvat naate de téndarénét pétépété yéndarén. Ye dele jaawuwe téndarén Gotna kundi bulndakwa néma gaana maaléngamba. Wani maaléngana yé Solomonna maaléngä wa. ¹² Jaawuwe téndaka Pita det véte anga wandén, “Guné, Israel dunyansé, kamuké guné wani musat véte vatvat naau? Kamuké guné aanat wunga vu? Wunga yaké yambak. Aané Gorét waatakukwa yéku du téte aané aana kapmang apamama yatéka dé wani maan kapére yan du yé kun yak kapuk? Guné wunga vékulakangunéngä guna mawulé sépélak wa yandékwa. Wan aana jémbaa yamba wa.

¹³ Abrahamna néma du, Aisakna néma du, Jekopna néma du, nana akwi gwaal waaraanga maandéka bakamuna néma du Got wandéka déku jémbaa yakwa du Jisas wa néma du randékwa. Guné Jisas wa kwayéngunén, guna néma du wat. Kwayéngunéngä de Jisasét kapéremusé yamuké dé néma du Pailat kalik yandén. Jisas yé kun yéndénngé wa Pailat mawulé yandén. Mawulé yandéka guné Pailat ranmba téte Jisaské wa kuk

kwayéngunén. ¹⁴ Jisas kapérandi yapaté yamba yandékwe wa. Dé yéku yapaté yakwa du wa. Gotna kundi apapu apapu wa vékundén. Guné déké kuk kwayéte Pailarét anga wangunén, ‘Méné ma waménu Jisas yé kun mba katik yéké dé. Nak duwat viyaan du dé yé kun mba yénga yéndu.’ ¹⁵ Wunga watake guné du dakwa yé kun mba yaré pékandaré nn ngé kulémawulé kwayékwa duwat wa viyaangunéngá kiyaandén. Kiyaandéka Got wandéka wa Jisas nakapuk taamale wa arapén. Taamale wa arapndéka wa vétén. ¹⁶ Jisas déku kapmang apamama yandéka wa wani maan kapére yan du yé kun yandén. Wan Jisasna mayé apa wa. Wan aana mayé apa yamba yé wa. Aané Jisaské yé kun mba vékulakatéka déku mayé apa tiyaandéka aané déku yémba watéka wa wani du yé kun yandén. Yé kun yandéka guné téte vétake wa vékusékngunén. Aané Jisaské yé kun mba vékulakatéka dékét Jisas déku kapmang wa wani jémbaa yandén.

¹⁷ “Wuna aanyé waayéka, ma vékungunék. Guné guna néma duwale Jisasét wa viyaangunén. Guné Jisaské yé kun mba vékusék-nga puk yate dat viyaangunéngá wa kiyaandén. Wunga wa vékusék-wutén. ¹⁸ Talimba Got wandéka déku kundi kwayétan akwi dunyan Got wan du Krais kaangél kurké yandékwannngé wandarén. Wandaka Got wandén pulak wa Jisas kaanngél kutndén.” Naandén Pita.

¹⁹ Wani kundi watake Pita anga wandén, “Guné guna kapére mawulé ma yaasékatake Gotna kundi vékungunu Got guna kapére mawulé yasnyéputi-kandékwa. Yasnyéputiye Néman Du Got

gunat mayé apa kwayéte gunale randu guna mawulé yékunmba tékandékwa. ²⁰ Téndu Got wandu Jisas Krais nakapuk yaakandékwa. Talimba Got Jisasét wa wandén, nakapuk yaae gunat yékun yandénngé. ²¹ Bulaa Jisas Gotna gaayém̄ba wa randékwa. Talimba Got akwi musé yandék̄a akwi musé wa yékun yan. Yandék̄a kukmba kapéremusé wa yaalan. Kukmba Got akwi kapéremusé kururétake wandu Jisas nakapuk yaakandékwa. Talimba Got wandék̄a déku kundi kwayétan dunyan déku jémbaa yate wani kururék̄e yandékwa musék̄e wa wandarén.

²² “Talimba nana gwaal waarranga maandék̄a bakamu Moses anga wandén, ‘Guna Néman Du Got wandék̄a wuné yaae déku kundi vékute a wawutékwa. Got wunat wandén pulak kukmba nakapuk wandu gunale yarékwa du nak yaae dé waak Gotna kundi kwayékandékwa. Kwayéndu guné déku kundi ma vékungunék. ²³ Wani duna kundi vékukapuk yakwa dunyansé de Gotna du dakwat yaaséka-kandakwa. Yaasékandaru wa det viyaandaru kiyaakandakwa.’ Naandén Moses. ²⁴ Moses wunga wandék̄a Gotna yém̄ba kundi kwayétan du nak waak Samuel ani sapak yaaké yakwa musék̄e wa wandén. Samuelna kukmba yaae Gotna yém̄ba kundi kwayétan dunyan ras waak ani sapak yaaké yakwa musék̄e wa wandarén.

²⁵ “Talimba Got wa wandén, de dale yékunmba yarék̄e yandakwanngé. Wandék̄a déku kundi kwayétan dunyansé wani yéku kundi vékute guna gwaal waarranga maandék̄a bakamat wa

kwayéndarén. Wani yéku kundi gunat waak Got a wandékwa. Talimba Got guna gwaal waaraanga maandéka bakamu Abrahamét anga wandén, ‘Wuné ména gwaal waaraanga maandéka baka-muké vékulakate akwi taalém̄ba tékwa du dakwat yékun yakawutékwa.’²⁶ Wunga watake Got kukmba wandéka déku jémbaa yakwa du Jisas taale wa yaandén gunéké, gunat yékun yamuké. Yékun yate guné nak nak guna kapére mawulé yaasékangunénngé wa mawulé yandén.” Naandén Pita.

4

Pita ambét Jon kalapusét kure yéndarén

¹⁻² Pita ambét Jon du dakwat anga wambérén, “Jisas kiyaae wa nakapuk taamale waaraapndén. Taamale waaraapndén pulak, kiyaan du dakwa taamale waaraapkandakwa.” Wunga wambéréka de Gotna gaamba jémbaa yakwa dunyan, Gotna kundi bulndakwa néma gaaké séngite vétékwa dunyanna néma du, Sadyusi dunyan, de bérku kundiké kalik yate rakarka yate bérké yaandarén.³ Yaae nyaa daawulindéka bérét kulkiye kure yéndarén kalapusét. Kure yéte anga wandlerén, “A gaan yakwa. Séré bérku kundi vékukanangwa.” Naandarén.

⁴ Takamba bét Gotna kundi bulndakwa néma gaamba téte kundi wambéréka némaamba du dakwa wa vékundarén. Bérku kundi vékutake Jisaské yékunmba vékulakandarén. Wani sapak némaamba du (5,000 pulak wa) dakwa waak Jisaské yékunmba vékulakandarén.

Judana néma duséna ménimba bét kotimndarén

⁵ Gaan kwaae ganmba Judana néma dunyan, maaka dunyan, apakundiké vékusékngwa dunyan, wunga Jerusalemma jaawundarén, kundi bulmuké. ⁶ Jaawuwe de akwi Anasle randarén. Anas wan Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du wa. Kaiafas, Jon, Aleksander, Anasna kém ras waak, wunga wa kundi bulmuké jaawuwe randarén. ⁷ Rate wandaka maan kapére ye yékun yan du yaandéka, Pita ambét Jon waak kalapusmba téndarén. Téndaka Pita ambét Jonét anga waatakundarén, “Kamu yambénéngá dé wani maan kapére yan du yékun yak? Yani mayé apa kéraae béné wunga yak? Kéna yém̄ba wambénéngá dé wani du yékun yak?” Naandarén.

⁸⁻⁹ Wunga waatakundaka Gotna Yaamambi Pitana mawulémba apa tapa yaténdéka Pita anga wandén, “Guno, nana gaayé Israelna néma dusé, maaka dusé waak, bulaa aanat wa waatakungunéngwa, ani maan kapére yan du yékun yanngé. Aanat wa waatakungunéngwa, yéku jémbaa yaténngé. ¹⁰ Ma véku. Gunat bulaa a wawutékwā. Wawutu guné nana gaayé duwale vékute anga ma vékusékngunék. Nasaret du Jisas Krais apa tapa yandéka aané déku yém̄ba watéka wa ani maan kapére yan du wa yékun yandén. Yékun ye bulaa ani du guna ménimba a téndékwa. Guné Jisasét takwemimba viyaae baangtakangunéngá wa kiyaandén. Kiyaandéka Got wandéka wa nakapuk taamale waarpndén. ¹¹ Talimba Jisaské Gotna nyéngaamba anga wa

viyaatakandarén:

Guné, gaa kaakwa du, guné yéku matuké waakte nakurak matuké kalik yatakangunéngá wa baka ran.

Randéka Got wani matut vétake anga wandén, ‘Wan yéku matu wa. Wani matu téndu gaa kurkale kwaakandékwa.’ Wunga watake wani matu kéraae taakandéka gaa wa yé kunmba kwaan.

¹² “Talimba wunga wa viyaatakandarén, Gotna nyaan Jisaské. Viyaatakandaka bulaa gunat a wawutékwa déké. Dé déku kapmang wa nanat yé kun yandu nané kulémawulé kéraae yé kunmba yaré péka-kanangwa. Jisas déku kapmang wa nanat wunga yé kun yakandékwa. Nak du yamba yé wa.” Naandén Pita.

¹³ Pita wunga wandéka néma dusé vékutake vatvat naandarén. Vatvat naate anga wandarén, “Yéki. Wani du vétik wup yamba yambérékwe wa. Yate nanat kundi kwayémbérékwa. Bérét nyéngaamba yamba yakwasnyéndakwe wa. Baka wambérékwa. Bét néma du yamba yé wa. Baka du wa.” Naatake anga vékusékndarén. Bét Jisasale yeyé yaayatan du vétik wa. ¹⁴ Vékusékte véndarén maan kapére yan du yé kun ye Pita ambét Jonale téndéka. Vétake bérét yamba waarundakwe wa.

¹⁵ Yate bérét wandarén, kaapat gwaandémbérénngé. Wandaka gwaandémbéréka de deku kapmang bulndarén. ¹⁶ Bulte anga wandarén, “Bérét kamu yaké nané? Bét yéku laku kulé apanjémba wa yambérén. Yambéréka wani du yé kun yandéka de Jerusalemmba tékwa

akwi du dakwa wa vékusékndakwa. Nané katik waké nané, bét wani jémbaa yakapuk yambérénngé. ¹⁷ Du dakwa ras waak wani muséké vékumuké kalik yanangwa. Kalik yate nané bérét ma waarukwak. Waarunaru Jisasna yém̄ba nakapuk katik waké béré.” ¹⁸ Wunga watake waandaka nakapuk waambule wulaambérén. Waambule wulaae témbéréka anga wandarén, “Ma vékumbénu. Jisasna yém̄ba nakapuk waké yambakate. Du dakwat kundi kwayéké yambak Jisaské.” Naandarén.

¹⁹ De wunga wandaka Pita ambét Jon anga wambérén, “Got aanat wa wandén, akwi du dakwat déku kundi kwayéténngé. Aanat wangunén. Wani kundi katik kwayéké té. Bulaa ma wangunu. Got yénḡa pulak dé mawulé yo? Yénḡa pulak yéku musé yaké té? Guna kundi vékuké té, kapuk Gotna kundi vékuké té? Jisaské kundi kwayéké té kapuk? ²⁰ Aané anga yakatékwā. Jisas yan jémbaat vétake aané wani jémbaaké ma watu. Jisas wan kundi vékutake aané wani kundi ma watu. Wunga male a yakatékwā. Aané yakélak katik téké té.” Naambérén Pita ambét Jon.

²¹ Wunga wambéréka néma dusé bérét némaanmba waarute anga wandarén, “Ma vékumbénu. Kundi kwayéké yambakate Jisaské. Nana kundi vékute wunga male ma yambénék.” Naandarén. Du dakwaké wup yate wa wani kundi male wandarén. Maan kapére yan du yé kun yandénngé wa de akwi du dakwa Gotna yé kavérékndarén. Kavérékndaka néma dusé Pita ambét Jonét viyaaké mawulé yate du dakwa det

waarumuké kalik yate bérét yamba viyaandakwe wa. Wunga yate wandaka baka yémbéréen.

²² Wani maan kapére yan duna kwaaré 40 yandéka bét Jisasna yém̄ba wambéréka wa yékun yandén.

Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwa Gorét waatakundarén

²³ Pita ambét Jon Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwaké bari waambule yémbérén. Waambule ye néma dusé bérét waaran kundiké wambérén. ²⁴ Wambéréka akwi du dakwa vékutake nakurakmawulé yate Gorét anga wandardarén: “Méné nana Néman Du wa. Talimba baasnyé ye akwi musé wa yaménén. Nyét, képm̄aa, solwara, wa yaménén. Wamba tékwa akwi musé wa yaménén. ²⁵ Talimba waménénḡa ména Yaamambi nana gwaal waarranga maandéka bakamu Devirét wa wandén. Wandéka ména jémbaa yan du Devit ména nyéngaamba anga viyaatakandén: Kamuké daré nak gaayé dunyansé rakarka yak? Kamuké daré nana dunyansé deku mawulé sépélak yandéka daré Néman Du wan duwat viyaaké kundi bulék?

²⁶ Néman Du wan duwale, bérale waariyamuké wa akwi képm̄aamba tékwa néma dunyansé jaawundarén.

²⁷ “Devit wunga viyaatakandéka déku kundi wa sékérékén. Néma du Herot ambét Pontius Pailat nak gaayé du nana gaayé duwale wa jaawumbérén ani gaayémba. Jaawuwe kundi bulndarén, ména yéku jémbaa yakwa du Jisasét viyaamuké. Talimba Jisasét wa waménén, ména

jémbaa yandénngé. ²⁸ Wani dunyansé kundi bule kapéremusé yandarén Jisasét. Talimba méné apamama yate mawulé yate wa waménén, wani musé yandarénngé. Taale véte wa waménén. Kukmba wunga wa yandarén. ²⁹ Bulaa de nanat yaavan kurké mawulé yate nanat waarundarén. Méné nana Néman Du wa. Nanat waarundarén kundi wa vékuménén. Ménat a waatakunangwa. Méné nanéké ma véménu nané ména jémbaa yakwa du dakwa deké wup yakapuk yate, ména yéku kundi yé kunmba kwayékanangwa. ³⁰ Méné apamama yate waménu de baat yakwa du dakwa yé kun yakandakwa. Méné waménu ména yéku jémbaa yakwa du Jisas mayé apa tiyaandu, nané déku yém̄ba wate késpulak nakpulak kulé apanjémba, talimba vékupuk yandarén jémbaa yakanangwa.” Gorét wunga waatakundarén.

³¹ Waataku-sékéyakndaka wa wani kundi bulndarén gaa génén. Géndéka Gotna Yaamambi deku mawulémba wulaae apamama yaréndéka de akwi, néma duséké wup yakapuk yate, Gotna kundi kwayéndarén.

Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwa naku-rakmawulé yandarén

³² Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwa naku raku mawulé yandarén. Yate deku muséké anga wandarén, “Wan akwi du dakwana musé wa. Wan nana musé male yamba wa.” Naatake deku musé muni waate kwayéte de akwi wani musé kure ye taakandarén. ³³ Késépéri apu Jisasna kundi kwayékwā du apamama yate anga wandarén, “Néman Du Jisas kiyaae wa taamale

waarapndén. Yi wan wanana wa.” Naandarén. Got det wa yé kun yandén. ³⁴ Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwa akwi kurkale yaténdarén. Musékapuk du dakwa yamba yé wa. Du ras deku gaa képmaa kwayéte yéwaa kéraae wa Jisasna dunyansat wani yéwaa kwayéndarén, de muni waate kwayéndarénngé. ³⁵ Kwayéndaka Jisasna dunyan yéwaa muni waate kwayéndarén, musékapuk du dakwat. Wunga yate de akwi yékunmba yaténdarén.

³⁶⁻³⁷ Du nak déku yé Josep dé waak wunga yate déku képmaa kwayéte yéwaa kéraae wani yéwaa Jisasna dunyansat kwayéndén, de muni waate kwayéndarénngé. Dé Livaina kékmba tan du wa. Saiprus ailanmba wa yaandén. Jisasna dunyan dat kulé yé kwayéndarén, Barnabas. Wan deku kundi wa. Nana kundi anga wa: “Deku mawulé yékun témuké yéku kundi wakwa du wa.”

5

Ananaias ambét Safaira

¹ Du nak déku yé Ananaias déku taakwa Safairale yarémbérén. Dé bérku képmaa kwayéte yéwaa kéraandén. ² Kéraae wani yéwaa kure téte ras kure ye Jisasna kundi kure yékwa dunyansat anga wandén, “Aana képmaa kwayétake ani yéwaa wa kéraawutén. Kéraae kure yaae bulaa akwi yéwaa gunat a kwayéwutékwa.” Naatake paapu yate kéraandén yéwaa ras det kwayéndén, muni waate kwayéndarénngé. Kéraandén yéwaa akwi yamba kwayéndékwe wa. Yandéka déku taakwa vékuséklén, wani yéwaaké.

³ Ananaias wani yéwaa kwayéndéka Pita dat anga wandén, “Méné, kutakwana néma du Satan ménə mawulém̬ba wulaae téndéka wa ména képmaa kwayéte kéraaménén yéwaa ras wa paakuménén. Paakutake wa anga waménén, ‘An kéraawutén yéwaa akwi a kwayéwutékwa.’ Naatake Gotna Yaamambit wa paapu yaménén. Kamuké méné wunga yak? ⁴ Talimba wani képmaa kwayékapuk yaménéng̬a wani képmaa wan ména képmaa wa. Wani képmaa kwayétake yéwaa kéraaménéng̬a wan ména yéwaa wa. Kamu yaké méné wani yéwaa? Wan ména musé wa. Méné wani yéwaa tiyaaké mawulé yate kamuké méné yéwaa ras paakuké méné vékulakak? Wan kapére yapaté wa yaménén. Anga waménén, ‘Wani kéraawutén yéwaa akwi a kwayéwutékwa.’ Naatake nanat paapu yate wa Gorét waak wa paapu yaménén.” Naandén Pita.

⁵ Wunga wandéka Ananaias vékutake wa vaakére kiyaandén. Kiyaandéka du dakwa wanngé vékute wup yandarén. ⁶ Naléwuré biyaku du ras yaae Ananaiasna pusaa laplap saape kéraae kure ye kwaawumba rémndarén.

⁷ Kukmba Ananaiasna taakwa yaalalén. Yaale léku du wunga kiyaandénngé yamba vékuséklékwe wa. ⁸ Yaalaléka Pita lat anga waatakundén, “Nyéna duwale képmaa kwayétake kéraambénén yéwaa akwi nanat béné tiyaak kapuk? Wunat ma wa.” Wunga waatakundéka anga walén, “Yi. Wan wanana wa. Wani yéwaa akwi wa kwayétén.” Naate paapu yalén. ⁹ Paapu yaléka Pita anga wandén, “Nyéna duwale bénə mawulém̬ba anga wa wambénén,

‘Aané ras paakutu Néman Duna Yaamambi katik vékusékngé dé.’ Naatake dat paapu wa yambénén. Wan kapérandi yapaté wa yambénén. Ma véku. Nyéna du rémén dunyansé pétémba wa téndakwa. Nyénat waak wa kure yékandakwa.” Naandén. ¹⁰ Wunga wandéka lé bari dé ténm̄ba vaakére kiyaalén. Kiyaaléka de naléwuré biyaku du yaale lat vétake kéraae kure ye léku duwale rémndarén.

¹¹ Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa, du dakwa ras waak wani muséké vékute wa néma wup yandarén.

Jisasna dunyan késpulak nakpulak kulé apanjém̄ba yandarén

¹² Jisasna kundi kure yékwa dunyan de késpulak nakpulak kulé apanjém̄ba talimba vékapuk yandarén jémbaa késépéri yandaka wa du dakwa véndarén. Késépéri apu Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwa Gotna kundi bulndakwa néma gaamba wulaae jaawuwe Solomonna maaléngamba téndarén. ¹³ Téndaka du dakwa ras det véte anga wandarén, “Wani du dakwa yé kunmba wa yaréndakwa.” Naandarén. Du dakwa ras de Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwale yeyé yaayamuké wup yandarén. ¹⁴ Némaamba du dakwa wup yakapuk yate de waak Néman Du Jisaské yé kunmba vékulakandarén. Vékulakate de waak Jisasna jémbaamba yaalandarén. ¹⁵ Jisasna kundi kure yékwa du késpulak nakpulak kulé apanjém̄ba késépéri yandaka de baat yakwa du dakwat jaambémba yaate kure yéndarén. Yaate kure ye

det yaambumba taakandarén. Taakatake anga wandarén, “Kalmu Pita wandu de yé kun yaké daré? Wakapuk yate yaambumba yé ndu kalmu déku gasnyé gasnyé baat yakwa duwat kéra andu de yé kun yaké daré?” Wunga vékulakandarén. ¹⁶ Akwi gaayém̄ba némaomba du dakwa yéndarén Jerusalemét. Ye baat yakwa du dakwa, kutakwa kulure kure té n du dakwat waak kéra ae kure yéndarén. Wunga yandaka Jisasna kundi kure yé kwā dunyansé wandaka de akwi yé kun yawuréndarén.

Gotna kundi kure gaayakwa du gaayandéka kalapus yaasékatake yéndarén

¹⁷ Jisasna kundi kure yé kwā dunyan wunga yandaka dé Gotna gaamba jémbaa yakwa dunyanna néma du déku Sadyusi dunyansale kalik yandarén. Kalik yate rakarka yate wa kundi bulndarén. ¹⁸ Kundi bule wandaka Jisasna kundi kure yé kwā dunyansat kulkīye kure yéndarén kalapusét. Kure ye taakandaka wamba kwa andarén.

¹⁹ Gaan yandéka Néman Du Got wandéka déku kundi kure gaayakwa du nak wa daawulindén. Daawuliye kalapusna péte naapiye Jisasna kundi kure yé kwā dunyansat kure gwaandéndén kaapat. ²⁰ Kure gwaande det anga wandén, “Guné ma ye Gotna kundi bulndakwa néma gaat wulaanguné k. Wulaae Gotna kundi ma kwayéngunu. Kulémawulé kéra ae yé kun mba yarépékaké yandakwa kundi du dakwat ma kwayéngunu.” Naandén. ²¹ Wunga wandéka Jisasna kundi kure yé kwā dunyansé vékundarén.

Vékutake ganmbamba Gotna kundi bulndakwa néma gaamba wulaae du dakwat Gotna kundi kwayéndarén.

Wani muséké vékusékngapuk yate, Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du déku dunyansale wandaka deku maaka du, Israelna néma du akwi, wunga wa yaandarén. Yaae jaawuwe de akwi kundi bulndarén. Bule, gaayéké séngite vérékwa dunyansat wandarén, de kalapusmba ye Jisasna kundi kure yékwa dunyansé deké kure yaandarénngé. ²² Wandaka deku dunyan ye kalapusmba saambake Jisasna kundi kure yékwa duké waakpatindarén. ²³ Waakpatiye waambule yaae anga wandarén, “Nané kalapusmba saambake vénanén pété yé kunmba tépétakandaka kalapuské séngite vérékwa du kurkale téndaka. Vétake pété naapiye wani apuké waakpatinanén wa.” Naandarén.

²⁴ De wunga wandaka dé Gotna kundi bulndakwa néma gaaké séngite vérékwa apuna néma du, Gotna gaamba jémbaa yakwa duna néma dunyansale vékutake Jisasna dunyan yénngé vékulaka vékulaka naandarén. ²⁵ Vékulaka vékulaka naandaka du nak wulaae det anga wandén, “Ma véku. Nalé wangunéngä du ras kalapusmba wa kwaandarén. Wani dunyan bulaa Gotna kundi bulnangwa néma gaamba téte du dakwat kundi kwayéndakwa.” Naandén. ²⁶ Wunga wandéka néma gaaké séngite vérékwa apu deku néma duwale Jisasna kundi kure yékwa duké wa yéndarén. Ye saambake wamba tékwa apu rakarka yate det matut viyaamuké wa wup yan-

darén. Wup yate Jisasna kundi kure yékwa dunyansat yakélak kure yéndarén. Apamama yamba yandakwe wa.

*Jisasna dunyan néma dusat kundi kwayémuké
yamba wup yandakwe*

²⁷⁻²⁸ Det kure ye wandaka Jisasna kundi kure yékwa dunyan, néma duna ménimba nakapuk téndarén. Téndaka Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du det anga wandén, “Nané gunat némaanmba wa waarananén, guné wani duna yém̄ba kundi wakapuk yangunénngé. Nana kundi yamba vékungunéngwe wa. Guné wani duké kundi wa kwayéngunén, Jerusalemm̄ba tékwa akwi du dakwat. Nané dat viyaananga kiyaandénngé wa wangunén.” Naandén.

²⁹ Wunga wandéka Pita, Jisasna nak dunyan waak anga wandarén, “Nané Gotna kundi male ma vékukwak. Képm̄aanā duna kundi katik vékuké nané. ³⁰ Talimba guné Jisasét takwemimba viyaae baangtakanganéngā wa kiyaandén. Kiyaandéka nana gwaal waaraanga maandéka bakamuna Néman Du Got wandéka wa taamale waarpndén. ³¹ Guné, nana gaayé du, akwi Israel, guna kapére mawulé yaasékanguu Got guna kapére mawulé yasnyéputimuké wa wandén. Wandéka Jisas Gotna yékutuwa taambamba Néman Du rate nanat wa yékun yandékwa. ³² Got wandéka Jisas yaandéka nané akwi vétake wa wani muséké kundi kwayénangwa. Gotna Yaamambi waak wani kundi wa kwayéndékwa. Got déku Yaamambi

kwayéndékwa, déku kundi vékukwa du dakwat.”
Naandarén.

Gamaliel kundi kwayéndén néma dusat

³³ Wandaka néma dusé vékutake wa rakarka yandarén. Yate det viyaandékngé mawulé yandarén. ³⁴ Yandaka néma du nak déku yé Gamaliel yaréndén. Dé Farisi du téte deku apakundi yakwasnyéndén némaamba dunyansat. Akwi du dakwana ménimba wa yéku du téndén. Gamaliel téte wandéka de Jisasna kundi kure yékwa dunyansat kure gwaandéndarén kaapat. ³⁵ Kure gwaandéndaka Gamaliel néma dusat anga wandén, “Guné, nana gaayé du, Israelsé, ma yé kunmba vékulakangunék. Wani dunyansat kamu yaké guné? ³⁶ Talimba du nak déku yé Teudas yaae anga wandén, ‘Wuné néma du a. Ma yaalangunék wuna jémbaat.’ Wunga wandéka némaamba (400 pulak) dunyan déku jémbaamba wulaandarén. Wulaandaka kukmba dat viyaandékndaka déku dunyan yaange yéndarén genge gaayét. Déku jémbaa wa késén. ³⁷ Kukmba gavman akwi du dakwana yé viyaatakandaka nak du déku yé Judas Galili distrikmba wa yaandén. Yaandéka némaamba dunyan déku kundi vékundarén. Vékute déku jémbaamba wa wulaandarén. Wulaandaka kukmba du ras dé viyaandarén. Viyaandaka kiyaandéka wa déku dunyan yaange yéndarén genge gaayét. ³⁸ Bulaa Jisasna dunyanngé gunat wakawutékwa. Wani dunyansat viyaaké yambakate. De ma taaka yaréndaru. De képmaana

duna kundi male vékute déku jémbaa yamunaandaru, wa deku jémbaa késkandékwa. ³⁹ De Gotna kundi vékute déku jémbaa yamunaandaru, wa deku jémbaa tépékaakandékwa. Tépékaandu guné dele waariyate det katik taalékéraké guné. Kalmu Gorale waariyaké guné? Wunga yate kapére yapaté wa yakangunéngwa.” Wunga wandéka wa néma dusé Gamalielna kundi vékundarén.

Jisasna kundi kure yékwa dunyan mawulé tawulé yate yaréndarén

⁴⁰ Israelna néma dusé déku kundi vékutake wandaka de Jisasna kundi kure yékwa dunyansat nakapuk kure yaalandarén. Kure yaalandaka watakandaka det viyaandarén baangwit. Viyaandaka néma dusé det anga wandarén, “Guné Jisaské nakapuk waké yambakate. Wani duna yémba waké yambakate. Bulaa ma yéngunék.” Naandarén. ⁴¹ Wunga wandaka Jisasna kundi kure yékwa dunyan wani gaa yaasékatake baka yékunmba yéndarén. Yéte mawulé tawulé yate anga wandarén, “Nané Jisasna jémbaa yanangwanngé nanat viyaandarén wan baka musé wa. Got nanéké anga wandén, ‘Jisasna jémbaaké kaangél kutmuké wa apamama yandakwa.’ Wunga watake yandarén muséké yi wa naandén.” Wunga wate mawulé tawulé yate yaréndarén. ⁴² Akwi nyaa de Gotna kundi bulndakwa néma gaamba, du dakwana gaamba waak Gotna kundi kwayéndarén. Kwayéte anga wandarén, “Jisas wan Got wan du Krais wa.” Ganmba garambu wa wunga

wandarén. Wani jémbaa yamba yaasékandakwe wa.

6

Dunyansat ras wandarén, Jisasna kundi kure yékwa dunyansale jémbaa yandarénngé

¹ Némaamba du dakwa ras waak Jisaské yé kunmba vékulakandarén. Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwa ras Griek kundi vékundarén. Ras Hibru kundi vékundarén. Naknya de Griek kundi vékukwa Judasé wa Hibru kundi vékukwa Judasale waarundarén. Waarute de Griek kundi vékukwa du dakwa anga wandarén, “Akwi nyaa ayéláp musé male muni waate kwayéndakwa, nana gaayé du kiyaan kwawitakwat. Nak dakwat wa némaamba musé muni waate kwayéndakwa. Wani yapatéké wa kalik yanangwa.” Naandarén.

² Wunga wandaka Jisasna dunyan tambavétik maanmba kaayék vétik (12) wandaka Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwa akwi jaawundarén. Jaawundaka Jisasna dunyan anga wandarén, “Ma vékungunu. Nané Gotna kundi kwayénangwa jémbaa yaasékatake musé muni waate kwayémunaate, wa yéku yapaté katik yaké nané. Musé muni waate kwayéndakwa jémbaa wan nana jémbaa yamba yé wa. ³ Guné, gunale tékwa du taambak kaayék vétikngé (7) ma waakngunu, musé muni waate kwayéndarénngé. Wani du wan kurkale yarékwa du wa. Nyaangét vékupukaakwa du wa. Gotna Yaamambi deku mawulémba apamama ye rakwa du wa. Waake vétake wani duna yé ma wangunu

det wakanangwa, wani jémbaa yandarénngé.

⁴ De wani jémbaa yandaru nané Gorale kundi bulnangwa jémbaa Gotna kundi kwayénangwa jémbaa waak yakanangwa.” Naandarén.

⁵ Wunga wandaka akwi du dakwa vékutake deku kundiké mawulé yandarén. Mawulé yate ani dunyansat wandarén, musé muni waate kwayéndarénngé:

Stiven. Dé apamama ye Jisaské yé kunmbaa-sékeyak vékulakandén. Déku mawulémba Gotna Yaamambi apa tapa yaréndén.

Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas.

Nikolas. Nak gaayé du wa. Talimba Judana jémbaamba wa wulaandén. Dé Antiok du wa.

⁶ Wani duna yé wandaka de wani dunyansé taambak kaayék vétik (7) Jisasna kundi kure yékwá dunyanna ménimba téndarén. Téndaka Jisasna dunyan deku maakamba nak nak taamba taakate Gorét waatakundarén, musé muni waate kwayéké yandakwa jémbaa kurkale yandarénngé.

⁷ Jisasna dunyan Gotna kundi kwayéndarén apapu apapu. Kwayéndaka Jerusalemma tékwa némaamba du dakwa deku kundi vékutake wa Jisasna jémbaamba yaalandarén. Gotna gaamba jémbaa yakwa du némaamba waak wa Jisaské yé kunmba vékulakandarén.

Judasé Stivenét kotimndarén

⁸ Got Stivenét yé kun yandén. Yate mayé apa kwayéndéka Stiven yéku mawulé vékute apamama yate késépéri kulé apanjémba talimba

vékapuk yandarén jémbaa wa yandén. Yandéka du dakwa ras véte vatvat naate anga wandarén, “Yéki. Yéku jémbaa wa yandékwa.” Naandarén.

⁹ Wunga wandaka Juda du ras Stivenngé kalik yandarén. Talimba wani duna gwaal waaraanga maandéka bakamu deku maamale waariyandaka deku maama det kulkiye kure yéndarén nak gaayét. Kukmba kalapus pulak yapaté yaasékatake kaapat ye yé kun mba yaréndarén. Wani du Sairinimba, Aleksandriamba waak yaae Jerusalemmba yaréte deku kundi bulndakwa gaamba Gorét waatakundarén. Juda du ras waak Silisia provinsmba, Esia provinsmba waak wa yaandarén talimba. Wani du akwi Stivenngé kalik yate dale waarendarén. ¹⁰ Waarendaka Gotna Yaamambi yéku mawulé kwayéndéka Stiven yéku kundi det kwayéndén. ¹¹ Kwayéndéka déku kundi kaataké yapatindarén. Yapatite paapu yakwa duké yakélak waakndarén. Waake vétake det yéwaa kwayéndarén, papukundi wandarénngé. Kwayéndéka wani paapu yakwa du anga wandarén, “Wani du Stiven dé nana gwaal waaraanga maandéka bakamu Moses, Gorké waak wa wasélékndén. Wasélékndéka wa vécunanén.” Naandarén.

¹² Wunga wate paapu yandaka du dakwa, maaka dusé, apakundiké vécusékngwa du waak vécute rakarka yandarén. Yate Stivenét kulkiye kure yéndarén, Israelna néma dusé rate kundi bulndakwa gaat. ¹³ Kure yéndéka Stiven néma duséna ménimba téndéka watakandaka paapu yakwa du ras wulaandarén wani gaat. Wulaae anga wandarén, “Wani du apapu apapu

Gotna kundi bulnangwa gaaké wasélékndékwa. Mosesna kundiké waak wasélékndékwa. ¹⁴ Anga wandén, ‘Nasaret du Jisas Gotna kundi bulndakwa gaa yaavan kurkandékwa. Yaavan kure nana gwaal waaranga maandéka bakamu Mosesna kundiké wasélékte kulékundi wa wakandékwa, nanat.’ Naandén Stiven. Wunga wandéka wa vékunanén.” Naate wa dat paapu yandarén. ¹⁵ Paapu yandaka akwi néma dusé Stivenét vésékndarén. Vésékte deku mawulém̄ba anga wandarén, “Déku saawi wan yékun wa. Gotna kundi kure gaayakwa duna saawi pulak wa.” Naandarén.

7

Stiven Israelna néma dusat kundi kwayéndén

¹ Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du Stivenét anga waatakundén, “Deku kundi ménat wandakwan, yénga pulak dé? Yi wan wanana wa, méné naau kapuk?”

² Wunga waatakundéka Stiven anga wandén: “Guné wuna aanyé waayéka aapambéré pulak tékwa néma dusé, gunat a wawutékwa. Ma vékungunék. Talimba Néman Du Got apamama yate nana gwaal waaranga maandéka bakamu Abrahamngé wa yaandén. Wani sapak Abraham Mesopotemiana taalém̄ba yaréndén. Kukmba wa Haranét yéndén. Got déké yaandéka wa Abraham védén. ³ Véndéka Got dat anga wandén, ‘Ména kém ména képm̄aa yaasékatake ménat wakwasnyéké yawutékwa képm̄aat ma

yéménu.' Naandén. ⁴ Wunga wandéka Abraham vékutake Kaldiaséna képmaa yaasékatake ye Haranmba yaréndén. Yaréndéka déku aapa wamba kiyaandéka Got wandéka Abraham bulaa a téngwa képmaat wa yaandén.

⁵ "Abraham ani képmaat yaandéka Got dat képmaa yamba kwayéndékwe wa wani sapak. Got dat anga wandén, 'Kukmba ani képmaa kwayékawutékwa ménat. Kwayéwutu méné méná gwaal waarranga maandéka bakamu guné aapangu tékangunéngwa ani képmaaké. Yi wan wanana wa.' Naandén Got. Wani sapak Abraham nyaan yamba kéraandékwe wa. ⁶ Got ani kundi waak Abrahamét wandén: 'Méná gwaal waarranga maandéka bakamu nak képmaamba yarékandakwa. Yaréndaru wani képmaa du apamama yate kapéremusé det yandaru méná gwaal waarranga maandéka bakamu deké néma jémbaa baka yakandakwa. Yéwaa katik kéraaké daré. Némaambaa (400) kwaaré wani jémbaa male wa yakandakwa. ⁷ Yandaru kukmba wuné wani néma jémbaa det kwayén dunyansat kapéremusé waambule yakatawutu wa néma kaangél kurkandakwa. Néma kaangél kutndaru méná gwaal waarranga maandéka bakamu wani képmaa yaasékatake yaae ani képmaamba téte wunat waatakukandakwa.' Naandén Got. ⁸ Wunga watake Abrahamét anga wandén, 'Méné méná dunyanale guna sépé ma sékungunu. Sékutake ve anga vékusék-ngangunéngwa. Wawutén kundi wan papukundi yamba wa. Wan yéku kundi wa. Yi wan wanana wa.'

Got wunga wandéka Abraham vékutake wunga yate déku nyaan Aisakna sépé waak sékundén. Aisak nyaa taambak kaayék kupuk (8) yaréndéka déku aapa déku sépé sékundén. Kukmba Aisak déku nyaan Jekopna sépé sékundén. Kukmba Jekop déku nyambaléséna sépé sékuwuréndén. Jekopna nyambalésé wan nana gwaal waaranga maandéka bakamu tambavétik maanmba kaayék vétik (12) wa.

⁹ “Jekopna nyambalésé deku waayéka Josepét rakarka yate dat nak dunyansat kwayétake yéwaa kéraandarén. Kéraandaka wani du Josep kure yéndarén, Isipét. Kure yéndaka Josep wani képmaamba yaréndéka wa Got dale yaréndén apapu apapu. ¹⁰ Yaréte dat yé kun yate wandéka kukmba akwi kapéremusé wa késén. Got Josepét yé kun yate yé ku mawulé kwayéndéka Josep yé ku kundi wandén. Wandéka vékutake Isipna néma du Fero dat véte anga wandén, ‘Wan yé ku du wa. Nyaangét vékupukaakwa du wa.’ Naatake Josepké mawulé yate wandéka Josep néma du wa téndén. Néma du téte Isip képmaa Ferona gaaké waak wa véténdén.

¹¹ “Kukmba kaandé yakwa sapak yaan, Ke-nanmba tékwa akwi képmaat Isipmba tékwa akwi képmaat waak. Yaandéka némaamba du dakwa kaandale yaréndarén. Yaréte nana gwaal waaranga maandéka bakamu kakémuké waak-patindarén. ¹² Waakpatiye Jekop kakému Isipna kakému taakandakwa gaamba randéka wandaka vékundén. Vékutake déku nyambalésé nana gwaal waaranga maandéka bakamat wandéka

de Isipét yéndarén. ¹³ Kukmba de nakapuk yéndarén. Ye saambake Josepké vékusékngapuk yandaka Josep det anga wandén, ‘Guné wuna aanyé waayéka. Wuné Josep a.’ Wunga wandéka wa dat vésékndarén. Vésékndaka Fero Josepna kémngé vékundén. ¹⁴ Vékutake wandéka Josep déku aanyé waayékat anga wandén, ‘Guné waambule ye wuna aapa Jekop déku kémét waak ma wangunék, Isipét yaandarénngé.’ Naandén. ¹⁵ Wunga wandéka ye déku kundi wandaka Jekop déku kém akwi wunga Isipét yéndarén. Némaamba (75) du dakwa wa yéndarén. Kukmba Jekop, déku nyambalésé nana gwaal waaranga maandéka bakamu waak Isipmba wa kiyaandarén. ¹⁶ Kiyaandaka deku pusaa kure yéndarén Sekemét. Wani gaayét kure ye wa Abrahamna kwaawumba rémndarén. Talimba deku gwaal waaranga maandéka bakamu Abraham yéwaa kwayéndén wa, Hamorna kémét. Kwayétake wa wani kwaawu téen képmaa kéraandarén.” Naandén Stiven.

¹⁷ Stiven wunga watake anga wandén: “Talimba Got Abrahamét wandén, déku gwaal waaranga maandéka bakamu némaamba (400) kwaaré Isipmba yare yéndarénngé. Yéké yandakwa sapak yaaké yandéka Israel du dakwa nana gwaal waaranga maandéka bakamu némaamba wa téndarén Isipmba. ¹⁸ Téndaka nak néma du Fero wa tan Isipmba. Dé Josep déku jémbaaké waak yamba vékusékndékwe wa. ¹⁹ Wani néma du paapu yate nana gwaal waaranga maandéka bakamuké

kapéremusé wa yandén. Yate wandén, de deku gwavényanyan kéraae kaapamba taakandaru re kiyaandarénngé. ²⁰ Wani sapak wa Mosesna aasa Moses kéraalén. Gotna ménimba dé yéku nyaan wa. Kéraae gaamba male wa munyaa kwayéte kure yarélén. Kureréléka baapmu kupuk yandéka lé wup ye dé kuriye paakulén kaapamba. ²¹ Paakutakaléka Ferona takwanyan wa ve kéraae kure ye kure yarélén, léku nyaan pulak. ²² Yaléka Isipna apakundiké Mosesét yakwasnyéndarén. Yakwasnyéndaka wa vékusékdén. Vékusékte apamama yate yéku kundi wate yéku jémbaa yandén.

²³ “Kukmba Mosesna kwaaré dumi vétik (40) yandéka anga wandén, ‘Wuné wuna gaayé Israel duké yékawutékwa, det vémuké.’ ²⁴ Naatake ye véndén Isip du nak Israel du nakét viyaandéka. Vétake déku gaayé duwale téte wani kapéremusé waambule yakanate Isip duwat viyaandéka wa kiyaandén. ²⁵ Moses déku mawulémba anga wandén, ‘Wuné Gotna jémbaa yawutu Got nanat yé kun yandu, wuna gaayé du dakwa ani képmáa yaasékatake yé kunmba yékandakwa. Wuna gaayé du dakwa wunat véte Got wan jémbaaké vékuséknangandakwa.’ Naandén. Wunga wandéka de wani muséké yamba vékusékdakwe wa.

²⁶ “Wani du kiyaandéka nak nya Moses naku-puk waambule yéndén, Israel dunyanngé. Ye véndén Israel du vétik waariyambéréka. Vétake bét waariyakupuk yate yé kunmba yarémbérénngé wa mawulé yandén. Yate bérét anga wandén, ‘Ma vékumbénu. Béné nakurak gaayé wa. Béné aanyé

waayéka wa. Kamuké béné waariyo? Waariyaké yambak.' Naandén.

²⁷ "Wunga wandéka waariyakwa du nak Mosesét vasorakndéka Moses waambule kuk kuk yéndén. Yéndéka dat waarute anga waatakundén, 'Kandé wandéka méné nanéké néma du ro? Kandé wandéka méné nanat wo, yaké yanangwa muséké? Méné nana néma du katik téké méné.
²⁸ Kalmu wunat viyaandékngé méné, nalé Isip duwat viyaandékménén pulak?' Naandén.
²⁹ Wunga waatakundéka Moses vékutake wup ye yaange yéndén. Yaange ye Isip yaasékatake Midianmba yaréndén. Wani taalém̄ba yare taakwa kéraae nyaan vétik kéraandén.

³⁰ "40 kwaaré yare Moses véndén Gotna kundi kure gaayakwa du nak gaaye yaa yaantan makal miyém̄ba téndéka. Moses du yarékapuk taalém̄ba Sainai némbu tékwanmba téte wa véndén.
³¹ Vétake vat naae miyat vésék naaké yéndén.
³² Yéndéka Néman Du dat anga wandén, 'Wuné ména gwaal waarranga maandéka bakamuna Néman Du Got a. Wuné Abrahama Néman Du a. Wuné Aisakna Néman Du a. Wuné Jekopna Néman Du a.' Naandén Got. Wunga wandéka vékute Moses wup ye wa bérundén. Bérute vémuké wup yandén.

³³ "Wup yandéka Néman Du anga wandén, 'Ména su ma laari. Wa téménéngwā taalé wan wipaa vaakuwutén képmaa wa. Amba wa rawutékwa.' Naandén Got. ³⁴ Wunga watake Got nakapuk anga wandén, 'Wuna du dakwa Isipmba téte néma kaangél kutndaka vewutén. Véte vékuwutén néma kaangél kutte géraandaka.

Véte vékutake wa gaayawutén, det yékun yamuké. Ma vékuménu. Wuna jémbaa yate ma waaraape waambule yéménu Isipét.’ Naandén Got.

³⁵ “Talimba Israel dunyansé Mosesét anga waatakundarén, ‘Kandé wak nanéké néma du raménénngé?’ Wunga waatakwe Moseské kuk kwayéndarén. Kuk kwayéndaka Got wani du Mosesét wandén, déku jémbaa yate deké néma du téndénngé. Gotna kundi kure gaayakwa du gaaye yaa yaantan makal miyém̄ba téndéka Got Mosesét wandén, dé deku néma du téte det yékun yandu yékunmba yaréndarénngé. ³⁶ Wandéka Moses késpulak nakpulak kulé apanjém̄ba talimba vékapuk yandarén jémbaa yatake det kure ye wa Isip yaasékatake yékunmba yéndarén. Solwara nak déku yé Nyéki Solwara wamba saambake Moses wa kulé jémbaa yandéka solwara nyéndémba kepukandéka wa képmaamba yékunmba yéndarén. Kukmba du yarékapuk taalém̄ba kwaaré sumi vétik (40) wa det kure ye yeyé yaayatéte késépéri kulé jémbaa wa yandén. Yandéka véndarén.

³⁷ “Talimba wani du Moses nana gwaal waaraanga maandéka bakamu Israel dunyansat anga wandén, ‘Got wandéka déku kundi a kwayéwutékwa. Got wandén pulak nakapuk wandu déku yémba kundi kwayéké yakwa du nak waak yaakandékwa. Dé guna kemb̄a yaalaké yakwa du wa.’ Naandén Moses. ³⁸ Wani du Moses Israel du dakwale jaawuwe téndarén, du yarékapuk taalém̄ba. Moses nana gwaal waaraanga maandéka bakamuale wa yaréndén.

Gotna kundi kure gaayakwa du gaaye dat kundi kwayéndéka Moses dale téndén Sainai némbumba. Got de kulémawulé kéraae yékunmba yarépékaké yandakwa kundi wandéka Moses vékutake Gotna kundi det kwayéndén. Nané waak wani kundi ma vékukwak.

39 “Moses Gotna kundi wandéka nana gwaal waaranga maandéka bakamu kalik yate déku kundi yamba vékundakwe wa. Isipét waambule yéké wa mawulé yandarén. **40** Yate talimba yandarén muséké vékulakate Mosesna aanyé Aronét anga wandarén, ‘Talimba wani du Moses nanat Isipmba kure yaandén. Kure yaandéka amba ténganga wa wani némbat waarendén. Waare yamba waambule gaayandékwe wa. Nakapuk gaayaké dé kapuk? Yénga véké? Méné maayéra ras ma taaménék nanéké. Wani maayéra nana néma du ma randaru. Rate taale yéndaru nané deku kukmba yékanangwa.’ Naandarén. **41** Wunga watake néma papungot nak taandarén, bulmakau nyaan pulak. Taatake anga wandarén, ‘Nana got wa.’ Wunga wate kwaami viyaae wa kwayéndarén déké. Kwayétake paat yate deku taambat yandarén musat véte mawulé tawulé yandarén. **42** Yandaka wa Got kuk kwayéndén det. Kuk kwayéndéka nyaa, baapmu, kunét wa waatakundarén. Talimba Gotna yémba kundi kwayétan du nak wani yapatéké anga viyaatakandén Gotna nyéngaaamba:

Got anga wandén, ‘Guné, Israel dunyansé, ma vékungunék.

Talimba du yarékapuk taalémaba wa yeýé yaay-

aténgunén.

Kwaaré dumi vétik (40) yeýé yaayatéte bulmakau sipsipét wa viyaate kwayéngunén.

Nak duwat wa kwayéngunén. Wunat yamba tiyaangunéngwe wa.

43 Guné papungot Molekna gaa meme yéwit yaatétake wa kaangunén. Kaae wa kure yéngunén.

Guné papungot Refanna kunna maayéra wa kure yéngunén. Wani papungot taangunén, bérét waatakumuké. Wunat yamba waatakungunéngwe wa.

Yangunénngé bulaa wawutu gunat apakmba tékwa kantrit kure yékandakwa, Babilonna nak sakwat.' Naandén Got.

Wandéka wa wani du wunga viyaatakandén Gotna nyéngaamba." Naandén Stiven.

44 Stiven wunga watake anga wandén: "Nana gwaal waaraanga maandéka bakamu meme yéwit yaatétake Gotna kundi bulndakwa gaa kaandarén. Kaatake kéraae kure yeýé yaayaténdarén, du yarékapuk taalémba. Wani gaat véte, Got dele randékwánnngé wandarén. Talimba Got Mosesét wa wandén, wani gaa kaaké yandawanngé. Wandéka Moses Gotna kundi vékute wandéka wani gaa wunga kaandarén. **45** Kukmba wani meme yéwit yaatétake kaandarén gaa wa kwayéndarén, deku nyambalésat. Kwayéndaka wani gaa kure Josua deku néma du randéka yéndarén, nak képmaat. Yéndaka Got wandéka wani képmaamba yaran du dakwa wa yaange yéndarén. Yaange yéndaka nana gwaal waaraanga

maandéka bakamu wani gaa kure ye wani képmaamba taakatake yaréndarén. Yaréte wani gaamba Gorét waatakundarén. Kukmba Devit néma du rate nak pulak gaaké wa mawulé yandén. ⁴⁶ Got Devirké wa mawulé yandén. Yandéka Gorét waatakute anga wandén, ‘Méné nana Néma Du wa. Méné Jekopna Néma Du wa. Kalmu wuné yaréké yaménéngwa gaa kaaké wuté?’ Wunga waatakundéka Got anga wandén, ‘Yamba wa.’ ⁴⁷ Naandéka kukmba Devitna nyaan Solomon matut yéku gaa kaandén, Gorké.

⁴⁸ “Yandénngé ma vékulakangunék. Akwi du dakwana Néman Du Got dé du kaan gaamba yamba yaréndékwe wa. Talimba Gotna yém̄ba kundi kwayétan du nak wani muséké anga viyaatakandén:

⁴⁹ Néman Du anga wandén, ‘Nyétmba néma du rate képmaamba wa maan vaakiwutékwa.

Kamu gaa kaaké guné wunéké?

Kamu gaayémba yaap yaréké wuté?

⁵⁰ Yamba yé wa. Wani musé akwi wa yawutén.’ Got wunga wandéka wa wunga viyaatakandén.

⁵¹ “Bulaa ma vékungunu. Guna mawulé wa séplak yakwa. Mawulé yékéyaakmba tékwa du pulak, guné kapére mawulé wa vékungunéngwa. Vékute Gotna kundi yamba vékungunéngwe wa. Guné guna gwaal waaranga maandéka bakamu pulak wa. Guné waak Gotna Yaamambina kundi vékumuké apapu apapu kalik yangunéngwa.

⁵² Guna gwaal waaranga maandéka bakamu kapéremusé wa yandarén, Gotna yém̄ba kundi kwayétan akwi dunyansat. Talimba Gotna kundi

kwayétan dunyansé wa wandarén, Gotna jémbaa yaké yakwa yéku du yaaké yandékwannngé. Wani muséké wandaka guna gwaal waaraanga maandéka bakamu det wa viyaandékndarén. Viyaandékndaka guné Gotna jémbaa yakwa yéku du maamat kwayétake dat wa viyaandékngunén.

⁵³ Talimba Got déku apakundi wa wandén, Gotna kundi kure gaayakwa dunyansat. Wandéka wani kundi vékutake wa wandarén Mosesét. Moses wani kundi wa kwayéndén gunat. Kwayéndéka wani kundi yamba vékungunéngwe wa.” Naandén Stiven.

Stiven matut viyaandaka kiyaandén

⁵⁴ Stiven wunga wandéka Israelna néma dusé vékute néma rakarka yate némbi tite wa kalik yandarén. ⁵⁵ Kalik yate dat némaanmba waaraundarén. Waarundaka Gotna Yaamambi Stivenna mawulémba apa tapa yandéka Stiven Gotna gaayét yaasawure véndén. Véte véndén Got nyaa véte kaalékwá pulak yandéka Jisas déku yékutuwa taambamba téndéka. ⁵⁶ Vétake Stiven anga wandén, “Ma vékungunék. Yaasawure vewutéka Gotna gaayé téndéka a vewutékwá, Duna Nyaan Jisas Gotna yékutuwa taambamba téndéka.” Naandén Stiven.

⁵⁷ Wunga wandéka déku kundi vékumuké kalik yate némaanmba waate deku waan wa kuttépéndarén. Yate de akwi bari déké pétépété yéndarén. ⁵⁸ Ye dat kulkkiye kure gaayé yaasékatake kaapat gwaandéndarén. Gwaande dat matut viyaandarén. Stivenngé kapérandi kundi wan dunyan matut viyaaké

mawulé yate wa yépmáa yandéká saape téndarén laplap laarindarén. Laariye du nak déku yé Sol ténmáa de wani laplap taakandarén. Taakandaka dé deku laplapké séngite kaavéndén.

⁵⁹ Kaavéndéka Stiven némaamba matut wa viyaandarén. ⁶⁰ Viyaandaka Stiven Néman Duwat anga wandén, “Méno, Néman Du Jisas, wuna kwaminyan ma kéraaménu.” Naandén. Wunga watake kwaati séte anga némaanmba waandén, “Néman Du, wunat yandakwa kapéremusé waambule yakataké yambak.” Naandén. Wunga watake Stiven kiyaandén.

8

Sol Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwat yaavan kutndén

¹ De Stivenét viyaandékndaka Sol vétake wa mawulé yandén.

Wani nyaa de Jerusalemma tékwa Jisasna jémbaamba yaalan du dakwat baasnyé ye yaavan kutndarén. Yandaka Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa akwi Jerusalem yaasékatake Judiamba tékwa nak gaayét, Samariamba tékwa genge gaayét waak yaange yéndarén. Yéndaka Jisasna kundi kure yékwa du male Jerusalemma yaténdarén. ² Gotna kundi yékunmba vékukwa du ras Stivenngé némaanmba géraandarén. Géraate dé rémndarén. ³ Yandaka Sol Jisasna jémbaamba yaalan du dakwat yaavan kutmuké wa mawulé yandén. Yate akwi gaamba wulaae apamama yate Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwat

kulkiye kure yéndén. Kure yéte kalapusmba kusolatakandéka kwaandarén.

Jisasna yéku kundi kwayéndarén Samaria distrikmba

⁴ Jerusalem yaasékatake yaange yén du dakwa Jisaské yékunmba vékulakate genge gaayém̄ba yéte wa Jisasna kundi kwayéndarén. ⁵ Yandaka Filip Samariamba tékwa gaayét nak ye du dakwat kundi kwayéndén, Got wan du Kraiské.

⁶ Kwayéndéka némaamba du dakwa Filipna kundiké mawulé yate yékunmba vékundarén. Vékute védarén Filip kulé apanjém̄ba yandéka.

⁷ Némaamba du dakwana mawulém̄ba kutakwa wa wulaae tékésén. Téndaka Filip wandéka kutakwa némaanmba waate du dakwat yaasékate wa yaale yaange yéndarén. Sépémaaléna apa liwuran némaamba du dakwa, maan kapére yan némaamba du dakwa waak wa yarékésén. Yaréndaka Filip wandéka wa yékun yawuréndarén. ⁸ Yate akwi du dakwa wa mawulé tawulé yandarén Samariamba.

⁹ Du nak déku yé Saimon wani gaayém̄ba yaténdén. Talimba kus paavé tute némaamba kulémusé wa yandén. Yandéka Samaria du dakwa véte déké vékulaka vékulaka naandarén, Saimon anga wandén, “Wuné néma du a.” Naandén.

¹⁰ Wunga wandéka wani gaayém̄ba tékwa akwi néma du dakwa, baka du dakwa waak wa déku kundi vékundarén. Vékute anga wandarén, “Wani du Gotmba wa mayé apa kéraandén. Kéraae apa tapa yate wa néma du téndékwa.” Naandarén. ¹¹ Wunga wate vatvat

naate anga wandarén, “Yéki. Néma kus paavé apapu apapu wa tundékwa.” Naatake wa déku kundi vékundarén. ¹² Kukmba Filip yaae det yéku kundi kwayéndén, Got néma du rate du dakwaké véké yandékwangé. Jisas Kraiské waak wa wandén. Wandéka vékute Jisaské yé kunmba vékulakandarén. ¹³ Vékulakate Jisasna yém̄ba wa baptais kéraandarén. Saimon waak Jisaské wa yé kunmba vékulakandén. Vékulakate Jisasna yém̄ba baptais kéraandén. Kéraae Filipale ye yé yaayatéte véndén Filip nak pulak kulé apanjém̄ba talimba vékupuk yandén jémbaa waak yandéka. Véte vat naate vékulaka vékulaka naandén.

¹⁴ Jisasna kundi kure yékwa dunyansé Jerusalemba téte vékundarén Samaria du dakwa Gotna kundi vékundaka. Vékutake wandaka Pita ambét Jon Samaria du dakwaké yémbérén. ¹⁵ Ye saambake Gorét waatakumbérén, déku Yaamambi deku mawulémba wulaae randénngé. ¹⁶ Taale wani du dakwa Jisaské yé kunmba vékulakate déku yém̄ba wa baptais kéraandarén. Kéraandaka Gotna Yaamambi deku mawulémba yamba wulaandékwe wa. ¹⁷ Kukmba Pita ambét Jon yaae Gorét waatakutake deku maakamba taamba taakambéréka wa Gotna Yaamambi deku mawulémba wulaae randén.

¹⁸ Pita ambét Jon deku maakamba taamba taakambéréka Gotna Yaamambi deku mawulémba wulaae randéka Saimon véndén. ¹⁹ Vétake yéwaa ras kéraae kure ye bérét anga wandén, “Wuné yéwaa bénat kwayéwutu wani mayé apa wunat ma tiyaambénu. Tiyaambénu

wuné waak duna maakamba taamba taakawutu Gotna Yaamambi deku mawulémba wulaae rakandékwa.” Naandén Saimon.

²⁰ Dé wunga wandéka Pita dat waarute anga wandén, “Yamba yé wa. Méné ména yéwaa kure kapérandi taalat ma yéménék. Got déku Yaamambi baka wa kwayéndékwa. Yéwaa kéraamuké déku Yaamambi yamba kwayéndékwe wa. ²¹ Méné yéwaat kéraaké waménénga ména mawulé sépélak wa tékwa. Sépélak téndéka wa Got ména mawuléché kalik yandékwa. Wani mayé apa katik kéraaké méné. Aanale wani jémbaa katik yaké méné. ²²⁻²³ Méné kapérandi musé yaké yaménénga kapérandi mawulé wa ménat mayé apa yandéka vewutékwa. Bulaa wani kapérandi mawulé ma yaasékaménu. Yaasékatake Gorét ma waatakuménu, dé ména kapérandi mawulé yasnyéputiye wani muséké nakapuk vékulakakapuk yandénngé.” Naandén Pita. ²⁴ Wunga wandéka Pita ambét Jonét Saimon anga wandén, “Néman Duwat ma waatakumbénék wunéké. Waatakumbénu dé wunat yékun yandu wambénén musé wunéké katik yaaké dé.” Naandén Saimon.

²⁵ Pita ambét Jon Néman Du Jisaské kundi kwayétake bét Samariamba tékwa késépéri gaayét wa yémbérén. Yéte Néman Duna kundi wamba kwayétake waambule yémbérén Jerusalemét.

Filip Jisasna yéku kundi kwayéndén Itiopiana néma duwat

²⁶ Néman Du Gotna kundi kure gaayakwa du Filipét anga wandén, “Yaambu nak Jerusalem

yaasékatake Gasat wa yéndakwa. Ma waarape wani yaambumba yéménu.” Naandén. ²⁷⁻²⁸ Wani yaambu du yarékapuk taalémba wa yéndakwa. Filip Gotna kundi kure gaayakwa duna kundi vékutake wa yéndén. Ye véndén Itiopiana néma du nak yaambumba yaandéka. Wani néma du Itiopiana néma taakwa Kandasiké wa jémbaa yaténdén. Yate léku yéwaaké séngite véréndén. Talimba Jerusalemét yéndén, Gotna kundi bulndakwa gaamba Gorét waatakumuké. Ye waatakutake déku gaayét waambule yéte hos témbéttan karismba randén. Rate Aisaia talimba viyaatakan nyéngaamba véréndén. ²⁹ Nyéngaamba vélaakét yéndéka Filip dat véndéka Gotna Yaamambi Filipét anga wandén, “Yaambumba ye déku karisét ma yéménék.” Naandén. ³⁰ Wunga wandéka Filip pétépétré yéte vékundén Itiopia du Aisaia viyaatakan nyéngaamba véte némaanmba wandéka. Vékutake dat anga waatakundén, “Méné viyaatakandén kundi véte kurkale méné vékuséku?”

³¹ Dé wunga waatakundéka anga wandén, “Yamba wa. Du nak wunat yamba wandékwe wa wani kundiké. Wandu male vékusék-ngawutékwa.” Naatake Filipét anga waatakundén, “Yaale wunale raké méné mawulé yo?” Wunga waatakundéka Filip yi naatake waare dale randén. ³² Rate Aisaia Gotna nyéngaamba viyaatakan kundi vémbérén. Aisaia talimba anga wa viyaatakandén:

Kure ye viyaandékngé yandakwa sipsip pulak téndéka wa dat kure yéndarén.

Nyansipsipna yéwi sékundaka yakélak téndékwa pulak, wa téndén. Kundi yamba wandékwe wa.

³³ Anga wandarén, “Kapéremusé wa yandén.” Naatake déku kundi vékukapuk yate wa paapu yandarén.

Dé wa viyaandékndarén. Viyaandékndaka wa ani képmaamba yamba yaréndékwe wa.

De déku gwaal waaraanga maandéka bakamuké katik waké daré.

Gotna yém̄ba kundi kwayétan du Aisaia talimba wunga wa viyaatakandén.

³⁴ Itiopia du wani nyéngaa vêteke Filipét anga waatakundén, “Kandéké dé Gotna yém̄ba kundi kwayétan du viyaatakak? Déké dé viyaatakak, kapuk nak duké dé viyaatakak? Wunat ma waménu.” Naandén. ³⁵ Wunga wandéka Filip anga wa wandén, “Jisaské wa kundi viyaatakandén.” Wunga watake Aisaia viyaatakan kundiké watake kukmba Jisaské kundi kwayéndén. ³⁶ Kwayélaakét wa yémbérén yaambumba. Ye gu tékwa taalémba saambake Itiopia du anga wandén, “Ma véménék. Gu wa tékwa. Kandé wunat watépéké ya, méné Jisasna yém̄ba wunat baptais kwayéké yaménéngwanngé?” Naandén. ³⁷ [Wunga wandéka Filip anga wandén, “Méné yéku mawulé vékute Jisaské yé kunmba vékulaka-munaaménu, wuné déku yém̄ba ménat baptais kwayékawutékwa.” Naandén. Wunga wandéka wandén, “Jisas Krais wan Gotna Nyaan wa. Yi wan wanana wa.” Naandén.]

38 Wani du wunga watake wani karis kurkwa duwat wandén, karis kulkindénngé. Wandéka wani karis kulkindéka bét Itiopia du Filipale daawulimbérén gumba. Daawuliye Filip Jisasna yém̄ba wa wani duwat baptais kwayéndén.
39 Kwayéndéka bét gumba yaalambérén. Yaalambéréka Néman Duna Yaamambi wa Filipét kure yéndén. Kure yéndéka Itiopia du dat nakapuk yamba vénédékwe wa. **40** Wani du mawulé tawulé yalakét wa yéndén, déku gaayét. Yéndéka Filip Asdotmba wa yaténdén. Yate genge gaayém̄ba yéte yéku kundi kwayéndén Jisaské. Kwayélaakét ye wa Sisariamba saambakndén.

9

Sol kulémawulé kéraae Jisaské yé kun mba vékulakandén

1 Sol rakarka yate Néman Du Jisasna du dakwat viyaandaru kiyaandarénngé némaanmba wandén. Watake Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma duké yéndén. **2** Ye dat anga wandén, “Wuna jémbaa wunéké waak nyéngaa ma viyaatakaménu. Viyaae wunat ma tiyaaménék. Tiyaaménu Damaskusét ye wani nyéngaa kwayékawutékwa, nana kundi bulndakwa gaana néma dusat. Kwayéwutu nyéngaa vétake wunéké vékusékte yi naandaru wuné wuna jémbaa yakawutékwa. Yate Jisasna jémbaamba wulaan du dakwaké waakngawutékwa. Waake vétake de baangwit giye kure yaakawutékwa, Jerusalemét.” Naandén Sol.

³ Wani kundi watake nyéngaa kéraae Jerusalem yaasékatake Sol Damaskusét yéndén. Ye wani gaayém̄ba saambakngé yaténdéka wa nyét kusnyérak yakwa pulak yandéka dé yaa vérékngwa pulak musé Sol téńmba gaayandén. ⁴ Gaayandéka wa Sol képmaamba vaakétdén. Vaakére kwaate vékundén ani kundi anga wandéka, “Méno, Sol, kamuké méné wunat yaavan kuru?” ⁵ Wunga wandéka anga waatakundén, “Néman Du, méné kandé?” Wunga waatakundéka wandén, “Wuné Jisas a. Wunat wa yaavan kutménéngwa. ⁶ Ma waarape ye wulaaménu gaayét. Wulaaménu du nak wandu déku kundi vékute wandékwa pulak ma yaménu.” Naandén.

⁷ Wandéka de Solale yén dunyansé kundi ras vékute wani kundi bulén duké waakndarén. Waakpatiye yakélak téndarén. Kundi yamba bulndakwe. ⁸ Yandaka Solna méri gaan yandéka waarape wa véréké yapatindén. Wunga yandéka déku taambamba kure ye Damaskusét wulaandarén. Wulaae Solna méri kiyaandéka nyaa kupuk wa yaréndén. ⁹ Yaréte kakému kulak yamba kandékwe wa.

¹⁰ Jisasna du nak Damaskusmba wa yaréndén. Déku yé Ananaias wa. Yéngan pulak kwaandéka Néman Du Jisas dat anga wandén, “Méno, Ananaias.” Naandéka Ananaias anga wandén, “Néman Du, a rawutékwa.” ¹¹ Wunga wandéka Néman Du wa wandén, “Ma waarape yaambumba nak yéménu. Wani yaambuké anga wandakwa, Kayéndéng Yaambu. Du nak déku yé Judas wa yaréndékwa wani yaambumba. Judasna

gaamba Tarsus du nak, déku yé Sol, wamba wa yaréndékwa. Déké ma waatakuménék Judasét. Wani du Sol bulaa wunat wa waatakundékwa. ¹² Dé yéngan pulak kwaandéka wa ani musé dat wakwasnyéwutén. Du nak déku yé Ananaias déké yaae déku méni nakapuk yé kun yandénngé wa déku taamba maakamba kutndén.” Naandén.

¹³ Néman Du Jisas wunga wandéka Ananaias wa wandén, “Néman Du, némaamba du dakwa wa bulndakwa, wani du kapéremusé ména du dakwat yandénngé, Jerusalemba. Bulndaka wa vékuwutén. ¹⁴ Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du dat nyéngaa kwayéndaka Damaskusét a yaandén, ména du dakwat kulkiye kure yémuké. Nané ména yémaba waate Gorét waatakukwa akwi du dakwat kulkiye kure yémuké wa mawulé yandékwa.” Naandén Ananaias.

¹⁵ Dé wunga wandéka Néman Du anga wandén, “Yamba wa. Ma yéménék, Solké. Wa wawutén, dé wunéké jémbaa yandénngé. Dé wunéké wa kundi kwayékandékwa, nak gaayé du dakwat, néma dusat, ména gaayé Israel du dakwat waak. ¹⁶ Kwayéte du dakwa wunéké vékusékndarénngé wa néma kaangél kurkandékwa. Dat wakwasnyé-kawutékwa wani muséké.” Naandén.

¹⁷ Wandéka Ananaias waarape ye Judasna gaamba wulaae Solna maakamba taamba taakandén. Taakate anga wandén, “Wuna waayéka pulak du Sol, méné yaambumba ani gaayét yaate Néman Du Jisassét wa véménén. Néman Du Jisas ména méni nakapuk yé kun yandu Gotna Yaamambi ména mawulémba

wulaae randénngé wunat wandéka a yaawutén.” Naandén. ¹⁸ Wunga wandéka gukwamina séyo pulak musé Solna ménimba wa vaakérén. Vaakétndéka déku méri yékun yandéka wa nakapuk yékunmba vénédén. Vététe waarape téndén. Téndéka Ananaias Jisasna yém̄ba dat baptais kwayéndén. ¹⁹ Kwayéndéka wa kakému kandén. Kandéka déku sépé apamama yandéka yékunmba yaréndén.

Sol Jisaské kundi kwayéndén Damaskusmba

Nyaa ras Sol Jisasna dunyansale Damaskusmba wa yaréndén. ²⁰ Dé bari Gotna kundi bulndakwa gaat wulaae baasnyé ye Jisaské kundi kwayéndén. Kwayéte anga wandén, “Jisas wan Gotna Nyaan wa.” ²¹ Wunga wandéka vékute vatvat naate anga wandarén, “Yéki. Yénga pulak dé? Talimba wani du apamama yate Jisasna jémbaamba wulaan du dakwat wa yaavan kutndén Jerusalemma. Wani du anga wa yaandén, Jisasna jémbaamba wulaan du dakwa baangwit giye Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma duké kure yémuké.” Naatake wa wani muséké vékulakandarén.

²² De wunga vékulakandaka Sol apamama yate yéku kundi némaanmba kwayéndén. Kwayéte anga wandén, “Jisas wan Got wan du Krais wa. Yi wan wanana wa.” Wunga watake apamama yandéka déku gaayé du, Damaskusmba tékwā Juda dunyansé déku kundi waambule kaataké yapatindarén.

Judasé Solké kalik yandaka wa Damaskus yaasékatake yéndén

²³ Némaamba nyaa yare Judasé Damaskusmba jaawuwe téte wa kundi bulndarén Solét viyaandékmuké. ²⁴ Bulndaka vékutake wa Solét wandarén wani muséké. Gaan nyaa Judasé Damaskusna akwi pétémba téte dat viyaandékngé déké wa kaavéréndarén. ²⁵ Kaavéréndaka Solna kundi vékutake Jisaské yé kunmba vékulakakwa du ras wa baangwi lékindarén néma kémbimba. Lékiye gaan nak gaayéna matut gindarén aatmumba waare rate wandaka Sol wani kémbimba randéka de baangwimba kure kusandandarén képmaat. Kusandandaka daae Sol kaapamba te wa yéndén.

Sol Jerusalemma yaréndén

²⁶ Sol Jerusalemét yéndén. Ye saambake Jisasna dunyansale Jisasna jémbaa yaké wa mawulé yandén. Yandéka akwi du déké wup yate anga wandarén, “Wan paapu wa yandékwa. Dé Jisaské yamba yé kunmba vékulakandékwe wa.” Naate déké kalik yandarén. ²⁷ Kalik yandaka Barnabas Solét yé kun yate dat kure yéndén, Jisasna kundi kure yé kwa dunyanngé. Kure ye det anga wandén, “Sol yaambumba yé te wa Néman Du yéndén. Véndéka Néman Du dat kundi kwayéndén. Kwayéndéka Sol apamama yate wup yakapuk yate Jisaské kundi kwayéndén Damaskusmba.” Naatake Barnabas wa Sol kulémawulé kéraandénngé kundi ras waak wandén. ²⁸ Wandéka anga wandarén, “Wan yé kun wa. Nanale Jisasna jémbaa dé yénga

yandu.” Wunga wandaka Sol dele yaréte Jisasna jémbaa yandén. Yate Jerusalemma yeyé yaayatéte wup yakapuk yate det kundi kwayéndén, Néman Du Jisaské. ²⁹ Dé Grikna kundi vékukwa Juda dunyansat waak kundi kwayéndén. Wate dele kundi bulndéka kalik yate, dat viyaandékngé wa mawulé yandarén. ³⁰ Yandaka Jisaské yé kun mba vékulakakwa du wani muséké vékutake Jerusalem yaasékatake Sol kure yéndarén Sisariat. Kure ye dat anga wandarén, “Tarsusét ma yéménék.” Naandaka wa wani gaayét yéndén.

³¹ Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa wa yé kun mba yaréndarén, Judia distrikmba, Galili distrikmba, Samaria distrikmba waak. Nak du det kapéremusé yamba yandakwe wa. Gotna Yaamambi dele jémbaa yandéka wa némaamba du dakwa Jisasna jémbaamba yaalandarén. Yaale de akwi yéku mawulé vékute, apamama yate, wa déku kundi yé kun mba vékundarén.

Pita wandéka Ainias yé kun yandén

³² Kukmba Pita akwi gaayét yéndén. Ye nyaa nak Gotna du dakwat vémuké wa Lidat yéndén.

³³ Ye du nakét véndén. Wani duna yé Ainias wa. Déku maan taamba kapére yandéka kwaaré taambak kaayék kupuk (8) wa baka kwaandén. Yamba yeyé yaayandékwe wa. ³⁴ Yandéka Pita dat vétake anga wandén, “Méno Ainias. Jisas Krais ménat wa kururéndékwa. Ma waarape ména taapu wure taakaménu.” Naandén Pita. Wunga wandéka Ainias bari waarape téndén. ³⁵ Saronmba tékwa du dakwa, Lidamba tékwa du dakwa waak de akwi véndarén dé yé kun ye

téndéka. Vétake Néman Du Jisaské wa yékunmba vékulakandarén.

Pita wandéka Tabita taamale waaraaplén

³⁶ Taakwa nak léku yé Tabita Jopamba yarélén. Grikna kundimba léku yé anga waandarén: Dorkas. Tabita Jisaské yékunmba vékulakalén. Vékulakate yéku jémbaa yate musékapuk yakwa du dakwat yékun yapékarélén. ³⁷ Wani sapak wa baat ye kiyaalén. Kiyaaléka léku pusaa gu yaakwe kure waare anjoré gaamba taakandarén. Taakandaka kwaalén. ³⁸ Lida Jopa tékwanmba wa tékwa. Jisaské yékunmba vékulakakwa du Jopamba yatéte vékundarén Pita Lidamba yaténdéka. Vékutake wandaka bét du vétik Jopa yaasékatake yémbérén Pitaké. Ye dat anga wambérén, “Ma bari yaaménu aanale. Wunga mawulé yanangwa.” Naambérén.

³⁹ Wunga wambéréka Pita bérde sékét wunga yéndarén Jopat. Ye saambakndaka Pitat kure waarendarén, Dorkasna pusaa ran taalat. Waaréndaka du kiyaan kwawitakwa akwi Pitale téte géraandarén. Géraate Dorkas yaréte samaplén laplap wakwasnyéndarén dat.

⁴⁰ Wakwasnyéndaka Pita wandéka akwi du dakwa wani taalé yaasékatake gwaandéndarén. Gwaandéndaka Pita kwaati se Néman Duwat waatakundén. Waatakatake waalakwe léku pusaat véte anga wandén, “Nyéno Tabita, ma waaraapnyénu.” Wunga wandéka méni laae dat véte wa waaraape ralén. ⁴¹ Raléka taambamba kutndéka wa waaraape télén. Téléka waandéka Gotna du dakwa du kiyaan kwawitakwasé waak

yaalandarén. Yaalandaka det anga wandén, “Bulaa yaamambi yékunmba a jaalékwa.” Naandén Pita. ⁴² Wunga wandéka wani muséké kundi saapéndarén Jopamba. Saapéndaka némaamba du dakwa ras waak Néman Duké yékunmba vékulakandarén.

⁴³ Némaamba nyaa Pita Jopamba yaréndén. Du nakale wa yaréndén. Déku yé Saimon wa. Saimon bulmakau sépé kururéndakwa jémbaa wa yandén.

10

Gotna kundi kure gaayakwa du Korniliusét kundi kwayéndén

¹ Du nak déku yé Kornilius wa Sisariamba yaréndén. Dé Rom du wa. Dé Juda du yamba wa. Késépéri (100) Romna waariyakwa duna néma du wa. Déku dunyanngé anga wandarén, “De Italina waariyakwa dunyansé wa.” Naandarén.

² Kornilius Gorké vékulakandén. Vékulakate yéku mawulé vékute wa déku kémale Gotna yé kavérékndarén. Dé musékapuk yan Judasat yéwaa baka kwayéndén. Gorét apapu apapu waatakundén. ³ Naknya 3 klok garambu wa yéngan pulak yandén. Ye véndén Gotna kundi kure gaayakwa du nak déké gaayandéka. Gaaye anga wandén, “Méno, Kornilius.” ⁴ Wunga wandéka dat vétake wup yate wandén, “Néma du, kamuké méné mawulé yo?” Naandéka Gotna kundi kure gaayakwa du wa wan, “Méné Gorét waatakuménénga ména kundi wa vékundén. Musékapuk yan du dakwat yéwaa

baka kwayéménénga Got wa véndén. Yate ménéké vékulakandékwa. ⁵ Bulaa ma waménu méng du ras yékandakwa Jopat. Ye duké nak waakndaru. Déku yé Saimon Pita wa. ⁶ Dé bulmakau sépé kururékwa du Saimonale wa yaréndékwa, solwara aarkémba.” Naandén. ⁷ Wunga watake wa Gotna kundi kure gaayakwa du yéndén. Yéndéka Kornilius waandéká déku jémbaa yakwa du vétik yaambérén. Waariyakwa du nak waak wa yaandén. Wan Gorét waatakukwa du wa dé. Dé waak Korniliusna jémbaa wa yaténdén. ⁸ Wani du kupuk yaandaka Kornilius Gotna kundi kure gaayakwa duna kundi det wandén. Watake det wandéká wa yéndarén Jopat.

Pita yéngan pulak kwaandén

⁹ Gaan kwaae waarape ye Jopa saambakngé yaténdaka nyaa vélénawuréndéka wa Pita gaamba waaréndén, Gorale kundi bulmuké. ¹⁰ Waare randéka kaandé yandéka kakému kaké mawulé yandén. Yandéka kakému wayéka yaakéréndaka wa yéngan pulak kwaandén. ¹¹ Kwaate véndén Gotna gaayé téndéka néma laplap pulak musé gaayandéka. Gaayandéka waambu laplapmba kutte Pita ranét kusangendarén, képmaat. ¹² Wani musémba késkulak nakpulak kwaami, kaambe, api wa tékésén. ¹³ Téndaka Pita vékundén kundi nak anga wandéka, “Ma waarape wani yéku kwaami viyaae kaménu.” ¹⁴ Pita wani kundi vékute anga wandén, “Néman Du, yamba yé wa. Nana apakundimba de kwaami raské anga wandakwa, ‘Wan kapére kwaami wa.’ Wandaka wuné wani kapére kwaami

yaakétdarén kwaami nak talimba yamba kawutékwe wa. Bulaa kapére kwaami katik kaké wuté.” Naandén. ¹⁵ Wunga wandéka Got nakapuk anga wandén, “Wan yéku kwaami wa. Wunga wa wawutén. Wani kwaamiké anga waké yambak, ‘Wan kapére kwaami wa.’ Wunga waké yambak.” Naandén Got. ¹⁶ Apu kupuk Pita wani musat véte wa wani kundi vékundén. Yandéka wani musé bari Gotna gaayét waambule waaréndén.

¹⁷ Pita vékulaka vékulaka naandén wani muséké. Yandéka Korniliusna du Saimonna gaaké waatakutake ye Saimonna pétém̄ba téndarén. ¹⁸ Téte anga waandarén, “Du nak déku yé Saimon déku nak yé Pita amba dé yaro?” ¹⁹ Wunga waandaka Pita wani kundiké wayéka vékulaka vékulaka naaténdéka Gotna Yaamambi dat anga wandén, “Ma véku. Du kupuk ménéké wa waaklakét yaandarén. ²⁰ Ma waarape daawuliye dele yéménék. Wup yaké yambakate. Bari dele ma yé. Wunékét wuna kapmang wawutéka wa yaandarén.” Naandén.

²¹ Wunga wandéka Pita daawuliye det anga wandén, “Waakngunéngwā du wuné anana. Kamu yaké guné yaak?” ²² Wunga wandéka anga wandarén, “Waariyakwa duna néma du Kornilius wandéka wa yaananén. Wan dé yéku du wa. Gorét waatakukwa du wa. Ména gaayé Judasé akwi déké anga wandakwa, ‘Dé yéku du wa.’ Naandakwa. Gotna kundi kure gaayakwa du nak Korniliusét wa wandén, méné déku gaayét ye kundi kwayéménu vékundénngé.” ²³ Wunga waandaka Pita wa wan, “Ma yaale amba kwaangunu.”

Naandéka wulaae wamba kwaandarén. Kwaae ganmbamba Pita dele sékét yéndén. Jopamba tékwa Jisaské yékunmba vékulakakwa du ras de waak Pitale wa yéndarén sékét.

Pita Korniliusna gaat yéndén

²⁴ Wani yén dunyansé gaan yandéka wa yaambumba kwaandarén. Kwaae ganmbamba waarape ye Sisariamba saambakndarén. Kornilius déku kém déku du dakwat takamba wa wandéka yaae jaawuwe rakéséndarén. Rate Pitaké wa kaavéréndarén. ²⁵ Kaavéréndaka Pita yaae wulaaké yandéka Kornilius gwaande dat vétake déké mawulé tawulé yate wa kwaati se waandé daandén. ²⁶ Yandéka Pita kalik yate anga wandén, “Ma waarape té. Wuné waak baka du a. Wuné néma du yamba wa. Wunéké kwaati séké yambak.” Naandén.

²⁷ Wunga wandéka Kornilius waarape bét Pitale sékét kundi bulaakét wa gaat wulaambérén. Wulaae Pita véndén némaamba du dakwa jaawuwe randaka. ²⁸ Vétake det anga wandén, “Nana apakundimba anga wandakwa, ‘Juda dunyan nak gaayé duna gaat katik wulaaké daré. Juda dunyan nak gaayé duwale katik yeýé yaayatéké daré. Nak gaayé du wan kapérandi yapaté yakwa du wa.’ Wunga wandaka wa vékusékngunéngwa. Wuné Juda du a. Yéngan pulak kwaawutéka Got wunat kulé kundi kwayéndén, nak gaayé duké. Déku kundi vékutake deké katik waké wuté, De kapérandi yapaté yakwa du wa. Wunga katik waké wuté. ²⁹ Got kulé kundi wunat tiyaandéka kundi bulkapuk wa a yaawutén. Kamuké guné

wak, gunéké yaawuténngé? Bulaa wunat ma waménu.” Naandén.

³⁰ Wandéka Kornilius wa wan, “Dékény ani sapak pulak wa wuné gaamba rate Gorét waatakuréwutén. Waatakuréwutéka wa du nak nyaa vékwa pulak laplap saawuwe bari gaaye wuna ménimba téndén. ³¹ Téte anga wandén, ‘Méno, Kornilius. Méné Gorét waatakuménénga ména kundi wa vékundén. Méné musékapuk yan du dakwat yéwaa baka kwayéménénga Got wa véndén. Véte ménéké wa vékulakandékwa. ³² Méné ma waménu de ména du ras yéndaru Jopat. Ye du nakngé waakndaru. Déku yé Saimon. Déku nak yé Pita wa. Dé bulmakau sépé kururékwa du Saimonale wa yaréndékwa, solwara aarkémba.’ Naandén. ³³ Wunga wandéka bari wawutéka wuna du wa yéndarén, ménéké waakmuké. Ye méné vétake wandaka yékunmba wa yaaménén. Wan yékun wa. Bulaa nané akwi Gotna ménimba a amba ranangwa. Rate ména kundi vékuké wa mawulé yanangwa. Néman Du ménat wandén kundi ma waménu nané vékukwak.” Pitat wunga wandén Kornilius.

Pita kundi kwayéndén Korniliusna gaamba

³⁴ Pita anga wandén, “Got nakurak kundi wa wandékwa, akwi du dakwat. Nak kundi nak gaayé du dakwat wate, nakpulak kundi nak gaayé du dakwat yamba wandékwe wa. Yi wan wanana wa. ³⁵ Bulaa a vékusékwutékwa. Akwi gaayé du dakwa Gorké vékulakate dat waatakute yéku jémbaa yandaka wa Got deké mawulé yandékwa. Nakurak gaayé du dakwaké male yamba mawulé yandékwe wa. ³⁶ Got

kundi wa kwayéndén, nané akwi Israelsat. Got wandéka akwi du dakwana Néman Du Jisas Krais yaae du dakwa Gorale yékunmba yaréké yandakwa kundi wa kwayéndén. Wani kundiké wa vékusék-ngunéngwa. ³⁷ Jon Gotna yém̄ba det baptais kwayétake yéku kundi wandéka de wani kundi baasnyé ye kwayéndarén, Galili distrikmba. Kukmba Judiamba tékwa akwi gaayém̄ba wani kundi kwayéndarén. Wani kundiké wa vékusékngunéngwa.

³⁸ “Nasaret du Jisaské wa vékusékngunéngwa. Got dat mayé apa kwayéndéka déku Yaamambi Jisasna mawulémba wulaae randén. Randéka Jisas akwi gaayém̄ba yéte du dakwat yé kun yandén. Kutakwana néma du Satan yaavan kurén du dakwat wandéka wa yé kun yandarén. Got dale téndéka wa Jisas wunga yandén. ³⁹ Jerusalemma vénanén, nana taalémba waak vénanén, Jisas déku jémbaa yandéka. Kukmba wa dé takwemimba viyaae baangtakandaka wa kiyaandén. ⁴⁰ Kiyaandéka nyaa vétik yéndéka nyaa kupukmba Got wandéka wa nakapuk taamale wa arapndén. Taamale wa arapndéka kukmba du ras dé véndarén. ⁴¹ Talimba Got wandéka wa kukmba wani musé vénanén. Nané nana kapmang wa vénanén Jisas taamale wa arape téndéka. Akwi du dakwa dé yamba véndakwe wa. Got wandéka taamale wa arape yaréndéka wa nané dale kakému kulak kananén. ⁴² Jisas nanat anga wandén, ‘Du dakwat kundi ma kwayéngunu wunéké. Got wunat wandéka a jémbaa yawutékwa. Kukmba wuné kot vékukwa

néma du rate kiyaan du dakwana kundi, kulé tékwa du dakwana kundi waak, vékukawutékwa. Vékute deku kapére mawulé deku yéku mawuléché waak det wakawutékwa. Wani jémbaaké waak ma wangunék.’ Naandén Jisas nanat.⁴³ Talimba Gotna yémba kundi kwayétan du akwi Jisaské wa kundi kwayéndarén. Kwayéte anga wandarén, ‘Du dakwa déké yé kunmba vékulakandaru, wa dé mayé apa yandu Got deku kapére mawulé yasnyéputi-kandékwa.’ Wunga wa wandarén.” Naandén Pita.

*Gotna Yaamambi nak gaayé du dakwana
mawulémba wulaae randén*

⁴⁴ Pita det wayéka watépékandéka Gotna Yaamambi Pitana kundi vékukwa du dakwana mawulémba wulaandén.⁴⁵⁻⁴⁶ Wulaae randéka Jisaské yé kunmba vékulakakwa Juda du Pitale Jopamba yaae vékundarén wani du dakwa vékukapuk yandakwa kundimba wate Gotna yé kavérékndaka. Vékute vatvat naate anga wandarén, “Yéki. Got déku Yaamambi wa kwayéndén, nak gaayé du dakwat waak.”

⁴⁷ Wunga wandaka Pita anga wandén, “Gotna Yaamambi wani du dakwana mawulémba wa wulaae randékwa, nana mawulémba talimba wulaae randékwa pulak. Kandé nanat watépéké ya, Jisasna yémba det baptais kwayémuké? Wan yamba yé wa. Nané Jisasna yémba det baptais kwayékanangwa.” Naandén.⁴⁸ Wunga watake Pita wandéka de dale yaan du Jisas Kraisna yémba wate det baptais kwayéndarén. Kwayéndaka Pitat wandarén, dé dele nyaa vétik kupuk yaréndénngé.

11

Pita kundi kwayéndén Jerusalemma tékwa Jisasna du dakwat

¹ Jisasna kundi kure yékwa dunyan, Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwale Judia distrikmba yatéte wa vékundarén nak gaayé du dakwa Gotna kundi yé kunmba vékundaka.

²⁻³ Kukmba Pita Jerusalemét waambule yéndén. Jerusalemma tékwa Jisasna jémbaamba yaalan du ras anga wandarén, “Nak gaayé du Jisasna jémbaamba yaalaké mawulé yamunaae, taale de nané Judana jémbaamba ma yaalandaru. Yaalaké mawulé yamunaae, de deku sépé ma sékundarék, nana sépé sékunanén pulak.” Naatake Pita Jerusalemma saambakndéka dat waarute anga wandarén, “Méné nak gaayé duna gaamba wulaae wa dele kakému kaménén. Wani duna sépé yamba sékundakwe wa. Wani du nané Judana jémbaamba yamba yaalandakwe wa. Méné dele rate kakému kate wan sépélak wa yaménén.” Naandarén.

⁴⁻⁵ Wandaka Pita Korniliusale rate yandarén akwi muséké det anga wandén: “Wuné Jopamba yaréte Gorale kundi bulte wa yéngan pulak kwaawutén. Kwaate véwutén. Néma laplap pulak musé Gotna gaayémba gaayandén. Gaayandéka wa de waambu laplapmba kure kusangendaka wa gaaye rawuténmba téndén. ⁶ Téndéka kurkale véséke wa véwutén késpulak nakpulak kwaami, kaambe, api wamba téndaka. ⁷ Vétake vékuwutén kundi nak anga wandéka, ‘Méno Pita, ma waaraape méné wani yéku kwaami viyaae ka.’

⁸ Wani kundi vékutake anga wawutén, ‘Néman Du, yamba yé wa. Wani kwaami raské anga wandakwa, “Wan kapére kwaami wa.” Wandaka wani kapére kwaami yaakétdarén kwaami talimba yamba kawutékwe wa. Bulaa katik kaké wuté.’ ⁹ Wunga wawutéka Got nakapuk anga wandén, ‘Wan yéku kwaami wa. Wunga wa wawutén. Wani kwaamiké katik waké méné, “Wan kapéremusé wa.”’ Naandén Got. ¹⁰ Apu kupuk wani musé véte wa wani kundi vékututén. Yawutéka wani musé Gotna gaayét waambule kure waaréndarén.

¹¹ “Kure waaréndaka bari de Sisariamba yaan du kupuk deku néma duna kundi vékutake yaae yaréwutén gaamba saambakndarén. ¹² Saambakndaka Gotna Yaamambi wunat wandén, wup yakapuk yate bari dele yéwuténngé. Ani du taambak kaayék nakurak (6) Jisaské yé kunmba vékulakate wunale wa yéndarén Sisariat. Ye nané akwi Korniliusna gaamba wulaananén. ¹³ Wulaananga nanat wandén, Gotna kundi kure gaayakwa du nakét vénédénngé. Wani du Korniliusna gaamba téte dat anga wandén, ‘Ma waménu de ména du ras yéndaru Jopat. Ye du nakngé waakndaru. Déku yé Saimon wa. Déku nak yé Pita wa. ¹⁴ Dé yaae ménat kundi kwayékandékwa. Kwayéndu guné guna kémale vékungunu Got guna kapérandi mawulé yasnyéputindu wa yé kunmba yarépéka-kangunéngwa.’ Naandén Gotna kundi kure gaayakwa du Korniliusét.

¹⁵ “Kornilius wani muséké saapéndéka wuné det kundi kwayéwutéka Gotna Yaamambi

deku mawulémba wa wulaae randékwa, nana mawulémba talimba wulaae randékwa pulak. ¹⁶ Gotna Yaamambi deku mawulémba wulaae randéka Néman Duna kundiké wa vékulakawutén. Talimba Néman Du anga wandén, ‘Baptais kwayékwa du Jon Gotna yémba det baptais kwayéndén. Got déku Yaamambi kwayékandékwa gunat. Kwayéndu Gotna Yaamambi guna mawulémba wulaae rakandékwa.’ Naandén Néman Du Jisas. ¹⁷ Nané Néman Du Jisas Kraiské taale yékunmba vékulakananga wa Got déku Yaamambi tiyaandén nanat. Got déku Yaamambi wani nak gaayé du dakwat waak wa kwayéndén. Bulaa wani muséké a vékusékwutékwa. Got déku Yaamambi wani nak gaayé du dakwat kwayéndéka wuné déku jémbaa yamba yaavan kuruwutékwe wa. Wan Gotna jémbaa wa. Wuna jémbaa yamba yé wa.” Naandén Pita.

¹⁸ Pita wunga wandéka Juda dunyansé naka-puk dat yamba waarundakwe wa. Yate Gotna yé kavérékte anga wandarén, “Got wan yékun wa. Dé nak gaayé du dakwaké waak wa wandén. De deku kapére mawulé yaasékatake kulémawulé kéraae yékunmba yarépékakandakwa apapu apapu.” Naandarén.

Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa Antiokm̄ba jaawundarén

¹⁹ Talimba Stivenét wa viyaandarén matut. Viyaandaka kiyaandéka Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwat yaavan kurké yandaka genge gaayét yaangéte yéndarén. Yaange yéte ras apakét ye Fonisia distrikm̄ba téndarén. Ras Saiprus ailanmba téndarén. Ras Antiokmba wa

téndarén. Téte Juda du dakwat male wa Jisaské kundi kwayéndarén. Nak gaayé du dakwat déké yamba kundi kwayéndakwe wa. ²⁰ Saiprus ailan dunyan Sairini dunyan waak Jisaské yékunmba vékulakate Antiokét ye Juda du dakwat, nak gaayé du dakwat waak, wa Néman Du Jisaské kundi kwayéndarén. ²¹ Kwayéndaka Néman Du det mayé apa kwayéndéka némaamba du dakwa deku kapére mawulé yaasékatake Néman Duké yékunmba vékulakandarén.

²² Jerusalemma tékwa Jisasna jémabaamba yaalan du dakwa wani muséké kundi vékute wandaka Barnabas Antiokét yéndén. ²³ Ye saambake véndén Got wani du dakwat yé kun yandéka yékunmba yaréndaka. Véte mawulé tawulé yate det anga wandén, “Guné yéku mawulé vékute Néman Duna kundi ma yékunmba vékungunék apapu apapu. Néman Duna jémbaa yaasékaké yambak.” Naandén Barnabas. ²⁴ Barnabas wan dé yéku du wa. Gotna Yaamambi déku mawulémba wa wulaae apamama yaran. Yaréndéka Jisaské yékunmbaa-sékýak wa vékulakandén. Wani sapak némaamba du dakwa Barnabasna kundi vékute de waak Jisaské yékunmba vékulakandarén.

²⁵⁻²⁶ Kukmba Barnabas Solké waake vémuké Tarsusét yéndén. Ye waake ve dé kure yémbérén Antiokét. Kure ye nak kaa Antiokmba yaréte bét Jisasna jémabaamba yaalan du dakwale jaawuwe kundi bulmbérén. Némaamba du dakwat wa kundi kwayémbérén Jisaské. Antiokmba wa Jisasna du dakwat ani yé taale kwayéndarén,

“Kraisna du dakwa wa.”

²⁷ Wani sapak kukmba yaaké yakwa muséké kundi kwayékwa du ras Jerusalem yaasékatake Antiokét yéndarén. ²⁸ Wani du nak déku yé Agabus wa. Gotna Yaamambi déku mawulémba wulaae apamama yandéka wa téte anga wandén, “Kaandé yakwa sapak bari a yaakandékwa. Yaandu akwi képmaamba tékwa du dakwa kaandale yarékandakwa.” Naandén Agabus. Kukmba Klodius Romna néma du wa téndén. Téndéka wa wani kaandé yakwa sapak yaan. ²⁹ Agabus wani muséké wandéka Jisasna du dakwa vékute anga wandarén, “Nané nak nak Jisasna jémbaamba yaale Judiamba tékwa du dakwaké vékulakate nana yéwaa muniye ras randu ras ma kwayésatikwak det. Ma kwayésatinanu kéraaembut kakému kéraandarék.” Naandarén. ³⁰ Wunga watake yéwaa kéraae Sol ambét Barnabasét kwayéndarén. Kwayétake wandaka Jerusalemét ye wa kwayémbérén, Jisasna jémbaamba yaalan du dakwana maaka dusat.

12

Herot wandéka Jems viyaandéktake Pitat kure yéndarén kalapusét

¹ Wani sapak néma du Herot Jisasna jémbaamba yaalan du dakwat wa yaavan kutndén. ² Yaavan kutte wandéka Jonna aanyé Jemsat viyaandékdarén, waariyandakwa kulaat. ³ Viyaandaka Judasé vétake wa mawulé yandarén. Yandaka Herot wa vékusékdén.

Vékusékte wandéka Pitat kulkiye kure yéndarén, kalapusét. Yis taakakapuk yandakwa bret kandakwa sapak Herot wandéka wa wunga yandarén. Pitat kulkiye kure ye taakandaka wa kalapusmba kwaandén.⁴ Kwaandéka Herot wandéka de waariyakwa du déké séngiye téte vétendarén, dé yaange yémuké. Ganmbamba du vétik vétik, nyaa du vétik vétik, garambu du vétik vétik, gaan du vétik vétik de wunga wa déké téte vétendarén. Herot anga wandén, “Pasova waanangwa kakému kasékéyakndaru wawutu Pita kure yaae taakandaru wa Judaséna ménimba tékandékwa. Téndu kundi bultake dé viyaakandakwa.” Naandén.⁵ Pita kalapusmba kwaandéka waariyakwa du déké téte vétendarén. Yandaka Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa apapu apapu Gorét némaanmba waatakundarén, Pitat yékun yandénngé.

Gotna kundi kure gaayakwa du Pita kure gwaandéndén kalapusmba.

⁶ Herot anga wandén, “Séré Pita kure yaalandaru Judaséna ménimba tékandékwa, talimba wawutén pulak.” Naandén. Wunga wandéka wani gaan Pita kalapusmba yundé kwaandén. Waariyakwa du vétik sen vétik déku taambamba gitakambéréka dé nyéndémba kwaandén. De akwi yundé kwaandarén. Kwaandaka waariyakwa dunyan ras kalapusna pétémba kaavéréndarén.⁷ Kaavéréndaka Néman Duna kundi kure gaayakwa du gaayandéka kalapus yaa vérékngwa pulak yan. Yandéka wani du Pitat kutte anga wandén, “Bari ma vélérkiyaae

waarapménu.” Wunga wandéka wani sen Pitana taambamba lepékwé vaakérén. ⁸ Vaakétndéka Gotna kundi kure gaayakwa du anga wandén, “Ména laplap saawute ména su ma saawuménu.” Naandén.

⁹ Wunga wandéka Pita déku laplap saawuwe su saawundén. Yandéka nakapuk anga wandén, “Yépmāa yandéka saape téménéngwā laplap waak saawuwe wuna kukmba ma yaa.” Wunga wandéka Pita wani gaa yaasékatake wani duna kukmba yéndén. Pita yamba vékusékndékwe wa, Gotna kundi kure gaayakwa du yan muséké. Déku mawulémba anga wandén, “Wan baka yéngān a kwaawutén.” ¹⁰ Wunga wate wa Gotna kundi kure gaayakwa duna kukmba yéndén. Bét yéte waariyakwa dunyansat ras talakatake ras waak talakatake ye kalapusna pétém̄ba saambakmbérén. Du wani ainéti gindarén pété naapiye kaapat gwaande wa néma gaayét yékandékwa. Yaae wani pétém̄ba saambakmbéréka wa wani pété dékét déku kapmang naapindén, gwaandémbérénngé. Naapindéka gwaande yaambumba nak yémbérén. Ye Gotna kundi kure gaayakwa du Pita yaasékatake wa bari yéndén.

¹¹ Wani du yéndéka Pita vékusékte anga wandén, “An yéngān yamba wa. Néman Du wandéka wa Gotna kundi kure gaayakwa du wunéké wa gaayandén. Gaaye wunat yékun yate wunat kalapusmba wa kure yaalandén. Bulaa Herot, wuna gaayé du waak wunat kapéremusé katik yaké daré. Wunga vékusékwutékwa. Yi wan

wanana wa.” Naandén.

12 Wunga watake wani muséké vékusékte Mariana gaat yéndén. Maria wan Jonna aasa wa. Déku nak yé Mak wa. Mariana gaamba némaamba du dakwa jaawuwe Gorét waatakundarén. **13** Gorét waatakuréndaka Pita yaae kaa-pamba téte pétém̄ba viyaandén. Viyaandéka jémbaa yakwa taakwa nak léku yé Roda pété naapimuké wa yaalén. **14** Yaae Pitana kundi vékute anga vékuséklén. Pita wa yaan. Wunga vékusékte mawulé tawulé yate bari waambule wulaalén. Pété yamba naapilékwe wa. Waambule wulaae det anga walén, “Pita wa tékwa pétém̄ba.” Naalén.

15 Wunga waléka anga wandarén, “Wan waangété wa yanyénéngwa.” Naandaka anga walén, “Yamba wa. Dé wa tékwa pétém̄ba. Yi wan wanana wana.” Wunga waléka wandarén, “Wan Gotna kundi kure gaayakwa du nak Pita pulak ye wa téndékwa.” Naandarén.

16 Waréndaka Pita dé pétém̄ba viyaapékaténdén. **17** Viyaapékaténdéka yaae naapiye dat vétake vatvat naandarén. Vatvat naandaka Pita taambat yandén, kundi bulkapuk yandarénngé. Yandéka kundi bulkapuk yandaka kalapusmba kwaandéka Néman Du dat kaapat kure yaalandénngé saapéndén. Saapétake det anga wandén, “Wani muséké Jisaské yékunmba vékulakakwa dunyansat akwi, Jemsat waak ma wangunu.” Naandén. Naatake Mariana gaa yaasékatake nak taalat yéndén.

18 Ganmbamba kalapusmba Pitaké séngite kaavérən waariyakwa dunyansé Pitaké vépatike wup yate vatvat naate anga wandarén, “Yéki. Pita yéngə dé yék?” Naandarén. **19** Wunga wandaka Herot apamama yate wandéka wa Pitaké waakndarén. Waake dé yamba vénđakwe wa. Yandaka Herot kalapusmba Pitaké séngite kaavérən waariyakwa dunyansat némaanmba waatakundarén Pitaké. Waatakundéka Pitaké vékusékngapuk yandaka déku du det viyaandékndarénngé wandén. Watake Herot Judia distrik yaasékatake Sisariat yéndén. Ye saambake késépéri nyaa wamba yaréndén.

Herot wa kiyaan

20 Herot rakarka yandén Tair du dakwa Saidon du dakwat waak. Rakarka yandéka wani gaayé vétikmba du ras yaandarén Herorale kundi bulmuké. Yaae taale Blastusale kundi bulndarén. Wani du dé Herotna gaaké wa séngite kaavéréndén. Kaavéréndéka dale kundi bulndaka det yékun yandéka wa Herorale kundi gimuké jaawuwe téndarén. Deku gaayé du dakwa deku kakému Herot vérékwa taalém̄ba kéraandakwanngé, wa Herorale kurkale yarémuké mawulé yandarén.

21 Herot wakandéngndén nyaa, dé déku yéku laplap saawuwe néma duna jaambémba rate du dakwat néma kundi kwayéndén. **22** Kwayéndéka du dakwa waate anga wandarén, “Wan néma duna kundi wa. Wan got nak wa kundi kwayékwa. Baka du yamba yé wa.” Naandarén. **23** Wunga waandaka Herot deku kundi vékute

mawulé tawulé yandén. Yate dékét wa déku yé kavérékndén. Gotna yé yamba kavérékndékwe wa. Yandéka Néman Du Gotna kundi kure gaayakwa du dat viyaandéka kapérandi baat yandéka kaawiya déku yaalémba tindaka wa kiyaandén.

²⁴ Némaamba du dakwa ras waak Gotna kundi vékute wa Jisaské yé kunumba vékulakandarén.

²⁵ Barnabas ambét Sol Jisasna jémabaamba yaalan du dakwana néma dusat deku kakému kéraaké yandakwa yé waa kwayétake Jerusalem yaasékatake Jon kure waambule yéndarén Antiokét. Jonna nak yé Mak wa.

13

De Barnabas ambét Solét wakandéng-takandaka wa yémbérén kulé jémabaayamuké

¹ Antiokmba tékwa Jisasna jémabaamba yaalan du ras Gotna yémba kundi kwayéndarén. Ras de du dakwat yakwasnyéndarén Jisasna jémabaaké. Wani dunyanséna yé anga wa: Barnabas, Sol, Simeon déku nak yé Géléndu, Sairini du Lusius, néma du Herotna naawindu Manain. ² Nakurak apu Antiokmba tékwa Jisasna jémabaamba yaalan du dakwa Néman Duké vékulakate kakému kakapuk yate Néman Duwat waatakundaka Gotna Yaamambi det anga wandén, “Ma wangunu Barnabas ambét Sol wawutén jémabaayambéru.” ³ Naandéka kakému kakapuk yate Gorét waataku-take bérku maakamba taamba taakate anga wandalarén, “Ma yémbénu, Gotna Yaamambi wan jémabaayamuké.” Naandarén.

Barnabas ambét Sol Jisaské yéku kundi kwayémbérén Saiprus ailanmba

⁴ Gotna Yaamambi wandéka Barnabas ambét Sol Selusiat yémbérén. Ye sipmba waare Saiprus ailanét yémbérén. ⁵ Ye Salamismba saambakmbérén. Saambake Gotna kundi kwayémbérén, Judana kundi bulndakwa gaamba. Jon Mak sékét béraley Jisasna jémbaa wa yandén.

⁶ Barnabas ambét Sol képmaamba ye Saiprusmba tékwa akwi gaayémba yéte Pafosmba saambakmbérén. Ye saambake kus paavé tukwa du nak vémbérén. Déku yé Barjisas wa. Wan Juda du wa. Anga wandén, “Wuné Gotna kundi wa kwayéwutékwa.” Naate wa paapu yandén.

⁷ Dé Saiprusna néma duwale wa yaréndén. Wani néma duna yé Sergius Paulus wa. Sergius Paulus wan nyaangét pukaakwa du wa. Dé wandéka wa Barnabas ambét Sol yaambéréka bérét anga wandén, “Gotna kundi vékuké mawulé yawutékwa. Wunat ma wambénu wani kundi.” Naandén.

⁸ Wunga wandéka wani kus paavé yakwa du, Saiprusna néma du Jisaské yékunmba vékulakamuké kalik yate, anga wandén, “Yamba wa. Ménat katik waké béré.” Naandén. Grikna kundimba wani duna yé anga wandarén, “Elicas.” ⁹⁻¹⁰ Elicas wunga wandéka Gotna Yaamambi Solna mawulémba wulaae apamama yaréndén. Yaréndéka Sol déku nak yé Pol wa, Elicasét vésékte dat anga wandén, “Méné Satanna du wa. Kutakwana néma du Satan ména mawulémba wa téndékwa. Akwi yéku muséké wa kalik yaménéngwa. Papukundi

male wa waménéngwa. Kapére mawulé wa vékuté-pékaaménéngwa. Apapu apapu Néman Duna kundi wa yaavan kutménéngwa. ¹¹ Ma véku. Bulaa Néman Du ménat viyaakandékwa. Viyaandu ména méni kiyaakandékwa. Kiyaandu némaamba nyaa yare méné katik véké méné.” Naandén Pol. Wunga wandéka gélé buwi pulak musé gaaye déku méni kuttépéndéka wa Elimasna méni kiyaan. Kiyaandéka wunga yé, wunga yé yatéte du dakwat wandén, déku taambamba kure yéndarénngé. ¹² Yandéka Saiprusna néma du Sergius Paulus véte Néman Du Jisasna kundi vékute vatvat naate Jisaské yékunmba vékulakate déku kundiké, “Yi wan wanana wa,” naandén.

Pol ambét Barnabas kundi kwayémberén Pisidiamba tékwa gaayé Antiokmba

¹³ Pol déku duwale sékét sipmba waare Pafos taakatake ye Pergamba saambakndarén. Wani gaayé Pamfilia provinsmba wa téndékwa. Saambake Jon Mak dé bét yaasékatake Jerusalemét waambule yéndén. ¹⁴ Waambule yéndéka Pol ambét Barnabas Perga taakatake képmaamba Antiokét yémbérén. Wani gaayé Pisidia distrikmba wa téndékwa. Ye wamba téte yaap yaré nyaa bét Juda kundi bulndakwa gaat wulaambérén. Wulaae rambérén. ¹⁵ Rambéréka wani gaana néma du Gotna nyéngaamba véte Moses talimba viyaatakan apakundi ras véte némaanmba wandén. Watake dé Gotna kundi kwayétan du talimba viyaatakan kundi ras véte némaanmba wandén. Wandéka de néma du ras du nakét wandaka Pol ambét Barnabaské yaae deku kundi anga wandén, “Nana du, du

dakwat yéku kundi kwayéké mawulé yate bulaa ma kwayémbénék. Kwayémbénu vékundaru deku mawulé yékun yakandékwa.” Naandén.

¹⁶ Wunga wandéka Pol waarape téte taamba kusoréte anga wandén: “Guno, Israel dunyansé, amba rate Gorét waatakukwa nak gaayé du akwi, ma vékungunu. ¹⁷ Talimba Israelséna néma du Got wa nana gwaal waarranga maandéka bakamat wandén, déku kundi vékundarénngé. Watake apamama yandéka nana gwaal waarranga maandéka bakamu Israelsé deku gaayé talimba yaasékatake nak gaayét ye Isipmba yaréte wa némaamba yandarén. Yandaka Got apamama yate wa de kure gwaandéndén Isipmba. ¹⁸ De kure gwaande kwaaré dumi vétik (40) wa dele randén, du yarékapuk taalém̄ba. Nakurak apu nakurak apu déku kundi vékumuké kalik yandaka wa Got dele rapékandén. ¹⁹ Rapékate wandéka de Kenan képmaamba tén néma gaayé taambak kaayék vétikmba (7) tén némaamba du dakwa wa viyaandarén. Viyaatake Israel dunyansé ye deku képmaa kéraae wamba yaréndarén. ²⁰ Némaamba (450) kwaaré wa wamba yaréndarén. Yaréndaka kukmba Got wandéka de néma dunyansé Israel du dakwaké yékunmba véréndarén. Véréndaka kukmba Gotna yém̄ba kundi kwayétan du Samuel dé waak néma du rate Israel du dakwaké yékunmba véréndén.

²¹ “Kukmba de Israelsé Gorét anga wandarén, ‘Ma waménu néma du nak dé déku kapmang nanéké yékunmba véréndu.’ Wunga wandaka Got wandéka Kisna nyaan Sol deku néma du téndén.

Dé Benjaminna kém wa. Kwaaré sumi vétik (40) wa deku néma du téndén. ²² Te Gotna kundi vékukapuk yandéka, Got wakandéngtakandéka wa Devit deku néma du téndén. Got Devirké anga wandén, ‘Jesina nyaan Devirké néma mawulé yawutékwa. Dé wuna kundi vékukandékwa.’ Naandén. ²³ Wunga watake kukmba nakapuk anga wandén, ‘Wawutu Israelsat yé kun yaké yakwa du yaakandékwa. Yaae Satanna taambamba wa de kéraakandékwa. Yi wan wanana wa.’ Wunga watake kukmba wandéka Devitna gwaal waaranga maandéka bakamu Jisas wa yaan.

²⁴ “Taale baptais kwayétan du Jon akwi Israelsat anga kundi kwayéndén, ‘Guna kapére mawulé ma yaasékangunu wuné Gotna yémba gunat baptais kwayékawutékwa.’ Naandén. ²⁵ Wunga watake déku jémbaa yasékéyakngé yate anga wandén, ‘Wunéché yéngä guné wo? Wuné kandé? Wuné néma du yamba yé wa. Nak duké wa kaavéré-ngunéngwa. Wunéché yamba kaavéré-ngunéngwe wa. Ma véku. Wuna kukmba wa yaakandékwa. Dé néma du wa. Wuné baka du a. Baka du téte déku jémbaa yéngä pulak yaké wuté?’ Jon wunga wandéka kukmba wa Jisas yaandén.” Naandén Pol.

²⁶ Watake anga wandén, “Wuna dunyansé, Abrahamna gwaal waaranga maandéka bakamu, amba tékwa Gorét waatakukwa nak gaayé du akwi, ma vékungunék. Got nanat yé kun yaké yandékwa kundi nanat wa tiyaandén. ²⁷ Tiyaandéka Jisas det yé kun yamuké yaandéka Jerusalemmba tékwa du dakwa deku néma du

waak déké yamba vékusékndakwe wa. Akwi yaap yaré nyaa wa vékundarén néma du ras Gotna nyéngaaamba véte Gotna yém̄ba kundi kwayétan du viyaatakan kundi véte némaanmba wandaka. Vékute wani kundiké yamba vékusékndakwe wa. Yate wandarén, Jisasét viyaandékndarénngé. Wunga wandaka Gotna yém̄ba kundi kwayétan duna kundi wa sékérékén.

²⁸ “Jisas kapéremusé yamba yandékwe wa. Yandéka dat viyaandékngé wate wa paapu yandén. Paapu yate wa néma du Pailarét wandarén, déku dunyan Jisasét viyaandékndarénngé. ²⁹ Gotna yém̄ba kundi kwayétan du talimba dunyan ras Jisasét kapéremusé yaké yandakwanngé Gotna nyéngaaamba wa viyaatakandarén. Viyaatakandaka kukmba Jerusalemba tékwa du wani akwi musé Jisasét wa yandarén. Ye déku pusaa takwemimba lepékwe kure ye kwaawumba rémndarén. ³⁰ Rémtakandaka Got wandéka wa nakapuk taamale waaraapndén. ³¹ Waaraapndéka kukmba dale Galili distrik yaasékatake Jerusalemét yén du dakwa wa dé vendarén késépéri nyaa. Vétake wa bulaa Israel du dakwat kundi kwayéndakwa déké.

³²⁻³³ “Ani yéku kundi gunat kwayémuké wa yaatén, guna gaayét. Talimba Got nana gwaal waaraanga maandéka bakamat yékuun yaké yandékwa kundi wa wandén. Watake bulaa dé nané deku gwaal waaraanga maandéka bakamat wa yékuun yandén. Dé wandéka Jisas taamale waaraapndémba wa Got wungamba wa nanat yékuun yandén. Talimba Gorké

waandakwa gwaarésé wa viyaatakandarén Gotna nyéngaamba. Gwaaré namba 2 du nak anga viyaatakandén Jisaské:

Got anga wandén, ‘Méné wuna nyaan wa. Wuné wawutéka bulaa méné wuna nyaan téte néma du wa raménéngwa.’ Naandén Got.

Wunga wandéka wunga viyaatakandén.

³⁴ “Nakurak apu Got wandu Jisas taamale waarapndu déku pusaa biyaawukapuk yaké yawanngé, wa wandén. Wandéka du nak Gotna nyéngaamba anga viyaatakandén:

Talimba Devirét wa wawutén, dat yékun yawutu yékunmba yaréké yandékwangé.

Gunat waak yékun yakawutékwa. Yi wan wanana wa.

³⁵ Got wunga wandéka viyaatakandéka nak kundi anga wa kwaakwa:

Méné Got, méné waménu ména yéku duna pusaa katik biyaawuké dé.

³⁶ “Wani kundi nak duké wa wandékwa. Devirké yamba wandékwe wa. Devit yaréte Gotna jémbaa yékunmba wa yandén. Yatake kiyaandéka déku gwaal waarranga maandéka bakamuale dé rémndaka wa déku pusaa biyaawan. ³⁷ Got wandéka wa kiyaan du nak taamale waarapndéka déku pusaa yamba biyaawundékwe wa.

³⁸⁻³⁹ “Wuna dunyansé, ma véku. Wani du wan Jisas wa. Got Jisasna jémbaat vétake guna kapére mawulé wa yasnyéputindékwa. Wani kundi gunat a kwayétékwa. Guné aana kundi vékute wani muséké yékunmba yéngá vékusékngunu. Guné Jisaské yékunmba vélakangunu, wa dé guna kapére mawulé kururé-kandékwa. Kururéndu

yékunmba yarékangunéngwa. Mosesna apakundi vékungunu, wa guna kapére mawulé tépékaa-kandékwa. Téndu yékunmba katik yaréké guné. **40** Wani muséké ma yékunmba vékusékngunu. Jéraawu ma yangunék, Gotna yém̄ba kundi kwayétan du viyaatakan musé gunat yaakapuk yamuké. Got wandéka déku kundi anga wa viyaatakandarén:

41 Guné wasélékngwa du, ma véku. Wuna jémbaa véte vatvat naate wa lambiyak-ngangunéngwa.

Yaréngunéngwa sapak néma jémbaa a yawutékwa. Du nak wuna jémbaaké gunat wandu wuna jémbaaké katik yékunmba vékulakaké guné. Gotna kundi wunga wa viyaatakandarén.” Naandén Pol.

42 Wani kundi watake Pol ambét Barnabas gwaandéké yambéréka de du dakwa bérét anga wandarén, “Nakapuk yare ani yaap yaré nyaa yaandu nakapuk ma waambule yaae wani kundi ras waak nanat nakapuk wambénék.” Naandarén. **43** Wunga watake Gotna kundi bulndakwa gaa yaasékatake gwaandéndarén. Gwaande némaamba Juda du dakwa, némaamba Judana jémbaamba yaalan nak gaayé du dakwa waak, Pol ambét Barnabasale sékét yéndarén. Yéte wa det kundi kwayémbérén, Gotna kundi yékunmba vékute yaasékakapuk yandaru deku mawulé yékun yate apamama ye téndénngé. Wunga yandaru Got det yékun yakandékwa.

44 Yaap yaré nyaa yaandéka wani gaayém̄ba tékwa du dakwa némaamba Néman Duna kundi vékumuké wa yaae jaawuwe randarén.

45 Randaka Juda du ras némaamba du dakwa jaawuwe randaka véte kalik yate wa rakarka yandarén. Yate Pol, déku kundiké waak wa wasélékndarén. 46 Wasélékte dat waarrundaka Pol ambét Barnabas apamama yate wup yakapuk yate anga wambérén, “Taale guné Juda du dakwat wa aané Gotna kundi kwayétén. Wan yékun wa. Guné wani kundiké wa kuk kwayéngunéngwa. Kuk kwayéte kulémawulé kéraae yékunmba yarépékamuké wa kalik yangunéngwa. Bulaa aané guné yaasékatake nak gaayé du dakwat Gotna kundi kwayémuké wa yékatékwa. 47 Néman Du aanat wa wakandéngndén, aané nak gaayé du dakwaké yéké yatékwannngé. Talimba wandéka déku nyéngaamba kundi wa viyaatakandarén. Viyaatakate deku mawulémba anga wandarén, ‘Gaan téwaayé vérékte kaaléndu wa du dakwa kurkale vékandakwa.’ Wunga wate Gotna kundi anga viyaatakandarén:

Talimba ménat wa wakandéngwutén, méné vérékte kaalékwa téwaayé pulak yatéménénngé.

Yatéte wuna kundi nak gaayé du dakwat ma kwayéménu vékusékndaru.

Ma kwayéménu akwi képmaamba tékwa du dakwa Satanna taambamba kérqakawutékwa. Got wunga wandéka wa viyaatakandarén.” Naambérén Pol ambét Barnabas.

48 Wunga wambéréka de wamba tékwa nak gaayé du dakwa mawulé tawulé yandarén. Yate anga wandarén, “Néman Duna kundi wan yéku kundi wa.” Naandarén. Talimba

Got wa wakandéngndén, nak gaayé du dakwa ras kulémawulé kéraae yékunmba yarépékandarénngé. Wani du dakwa Jisaské yékunmba vékulakate déku kundiké anga wandarén, “Yi wan wanana wa.”

⁴⁹ Wani taalémba némaamba du dakwat wa Néman Duna kundi kwayéndarén. ⁵⁰ Kwayéndaka Juda dunyansé ras wani muséké kalik yate wa Pol ambét Barnabaské kapére kundi bulndarén. Bulte wani gaayéna néma du Gorét waatakukwa nak gaayéna néma taakwat waak wandarén wani muséké. Wandaka bérké kalik yate bérét baasnyé ye yaavan kutndarén. Yaavan kutte wa bérét waarrundarén, deku distrik yaasékatake yémbérénngé. ⁵¹ Waarundaka bérku mawulémba anga wambérén, “Wani gaayé du dakwa aanat kapéremusé wa yandarén. Wanngé Got yandarén kapéremusé det yakatakandékwa.” Wunga wate wani du dakwa véte wani muséké vékuséndarénngé bét bérku maanmba kwaan baawu viyaaputémbérén. Viyaaputétake wani gaayé yaasékatake Aikoniamét yémbérén.

⁵² Antiookmba tékwa Jisasna du dakwa mawulé tawulé yandarén. Yandaka Gotna Yaamambi deku mawulémba wulaae apamama yandéka wa kurkale yaréndarén.

14

Pol ambét Barnabas jémbaa yambérén Aikoniammba

¹ Pol ambét Barnabas Aikoniammba téte Judaséna kundi bulndakwa gaamba wulaae kundi kwayémbéréka Juda du dakwa némaamba,

wamba tékwa némaamba nak gaayé du dakwa waak wa Jisaské yékunmba vékulakandarén. ² Yandaka Juda dunyansé ras Jisaské yékunmba vékulakamuké kalik yate nak gaayé du dakwat Pol ambét Barnabaské kapére kundi wandarén. Wandaka nak gaayé du dakwa deku kundi vékute wa Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwaké kalik yandarén.

³ Baapmu kulém̄ba wa Pol ambét Barnabas wani gaayémba yarémbérén. Yaréte wup yakapuk yate wa kundi kwayémbérén, Néman Duké. Kwayémbéréka Néman Du bérét mayé apa kwayéndéka bét nakpulak jémbaa kulé apanjémba waak wa yambérén. Yambéréka véte anga wandarén, “Néman Du nanat yékun yaké yandékwa kundi nanat wa wambérén. Wani kundi yéku kundi wa. Nané bérku jémbaa véte wunga wa vékuséknangwa. Néman Du bérale wa jémbaa yandékwa. Wunga wa vékuséknangwa.” Naandarén. ⁴ Wunga watake wani gaayémba tékwa du dakwa ras mawulé yate bérku kundi vékundarén. Ras bérku kundiké kalik yate Jisaské yékunmba vékulakakapuk yakwa Judaséna kundi wa vékundarén.

⁵ Kukmba nak gaayé du ras, Juda du ras, deku néma du ras, wunga dekét deku kapmang bulle anga wandarén, “Bérét yaavan kurkanangwa. Bérét matut viyaandék-nganangwa.” ⁶⁻⁷ Wunga wandaka wani kundi vékutake bét Aikoniam taakatake yaange yémbérén, Likonia distrikmba tékwa gaayét. Listra ambét Derbemba tékwa du dakwa wani taalémba tékwa du dakwat waak wa yéku kundi kwayémbérén, Néman Du Jisaské.

Listramba jémbaa yambérén

⁸ Maan kapére yan du nak, wa yaréndén Listramba. Déku aasa dé kéraaléka wa wunga yandén. Yeyé yaayaké yapatindén. ⁹ Pol kundi kwayéndéka wani du vékundén. Vékundéka Pol vékusékndén wani du Gorké yékunmba vékulakate yékun yaké yandékwannngé. ¹⁰ Wunga vékusékte dat vésékte némaanmba anga wandén, “Ma waaraape kurkale téménu.” Naandéka bari waaraape yeyé yaayaténdén. ¹¹ Pol wunga wandéka wani du yeyé yaayandéka du dakwa véte vékusékgapuk yate vatvat naate deku Likoniana kundimba anga waandarén, “Yéki. Néma du nyétmba gaaye du pulak ye wa nanale yarémbérékwa.” Naandarén. ¹² Wunga waatake Barnabaské anga wandarén, “Wan nyétmba gaayan néma du Sus wa. Nana néma du wa.” Watake Polké anga wandarén, “Wan kundi bulkwa du wa dé. Wan nyétmba gaayan néma du Hermes wa.” Naandarén.

¹³ Susét waatakundakwa gaa wa gaayé tékwanmba kwaan kaapamba. Wani gaamba jémbaa yakwa du bulmakau ras maawe ras kure yéndén, wani gaayéna pétat. Wani gaayé du dakwa anga wandarén, “Nyétmba gaayan néma du vétik béré.” Naate bulmakau viyaae bérét kwayéké wa mawulé yandarén.

¹⁴⁻¹⁵ Yandaka Pol ambét Barnabas wani muséké kundi vékumbérén. Vékute kalik yate bérku laplap gérikte deké pétépétré ye anga waambérén: “Guno, kamuké guné wunga yo? Wunga yaké yambakate. Aané baka du a, guné

pulak. Aané nyétmba gaayan néma du yamba yé wa. Aané yéku kundi gunat kwayémuké wa yaatén. Guné wani kapéremusé yaasékatake Néman Du Gotna kundi vékungunénngé wa yaatén. Got rapékandékwa apapu apapu. Dé nyét képmáa, solwara, wamba tékwa akwi musé, wa yawuréndén. ¹⁶ Talimba anga wandén, ‘Akwi du dakwa mawulé yandakwa pulak yapaté wa yakandakwa. Wan yékun wa.’ ¹⁷ Wunga watake yéku yapaté apapu apapu yapékandéka wa vénangwa. Véte wa vékusék-nangwa déké. Dé wandéka maas viyaandéka kakému kurkale wa waarékwa. Gunat kakému kwaami wa kwayéndékwa. Dé wandéka yéku mawulé vékute wa mawulé tawulé yangunéngwa. Gorké ma vékulakanganék. Aanat musé tiyaaké yambak.” Naambérén Pol ambét Barnabas. ¹⁸ Wunga wambérén, du dakwa bérét bulmakau viyaae kwayékapuk yandarénngé. Wunga wate apanjémba yambéréka du dakwa bérét musé yamba kwayéndakwe wa.

Polét viyaandarén matut

¹⁹ Juda du ras Pisidia distrikmba tékwa gaayé Antiok, Aikoniammba waak wa yaandarén. Yaae Pol ambét Barnabaské kapére kundi wandaka wani gaayémba tékwa du dakwa deku kundi vékundarén. Vékute de waak Polna kundiké kalik yandarén. Kalik yate Polét viyaandarén, matut. Viyaatake anga wandarén, “Dé kiyaan wa.” Naatake dé témbére gaayé yaasékatake kure gwaandéndarén. Témbére kure gwaande dé kaapamba taakatake gaayét nakapuk waambule

wulaandarén. ²⁰ Wulaandaka Jisaské yékunmba vékulakakwa du Pol kwaanmba jaawuwe téndaka wa dé waarapndén. Waarape gaayét wulaandén. Wulaae kwaae ganmbamba waarape Barnabasale wani gaayé yaasékatake sékét yémbérén Derbet.

Siriamba tékwa gaayé Antiokét yémbérén

²¹ Pol ambét Barnabas Néman Du Jisaské kundi kwayémbérén Derbemba. Kwayémbéréka némaamba du dakwa vékute Jisaské yékunmba vékulakandarén. Vékulakandaka Listrat waambule yémbérén. Ye Aikoniamét waambule ye Pisidiamba tékwa gaayé Antiokét waambule yémbérén. ²² Ye Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwat anga kundi kwayémbérén, “Guna mawulé yékun ma yandu. Yandu guné apamama ye téte Jisasna kundi yaasékaké yambak. Kapéremusé nanéké yaandu apamama ye ténanu Got néma du rate nanéké yékunmba vékandékwa. Véndu wa yékunmba yarépéka-kanangwa.”

²³ Wunga wambéréka wani gaayémba Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa jaawuwe téndaka bét deku du rasét wambérén, de deku néma du téndarénngé. Watake Néman Duké vékulakate kakému kakapuk ye dat anga wambérén, “Wani du dakwa wa ménéké yékunmba vékulakandakwa. Méné det ma yékun yaménu ména taambamba yékunmba yarékandakwa.” Naambérén.

²⁴ Naatake Pisidia distrikmba ye Pamfilia provinsét waambule yémbérén. ²⁵ Waambule ye Jisaské kundi nakapuk kwayémbérén Pergamba. Kwayétake Ataliat daawulimbérén. ²⁶ Ye sipmba

waare Antiokét waambule yémbérén. Talimba wani gaayémba Jisasna jémbaamba yaalan dunyan bérét anga wandarén, “Gotna Yaamambi wan jémbaa ma yambénék. Yambénu Got bénat yé kun yakandékwa.” Naandaka ye wani jémbaa yasékéyaktake wa waambule yémbérén.

²⁷ Antiokmba saambake wambéréka Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa jaawuwe randarén. Randaka det ani kundi wambéréen, “Got aanale téndéka wa jémbaa yatén. Got wandéka nak gaayé du dakwa waak wa Jisaské yé kunmba vékulakandarén.” Naatake yambérén akwi muséké wa wambérén. ²⁸ Watake baapmu kulém̄ba wa Jisasna jémbaamba yaalan du dakwale yarémbérén wani gaayémba.

15

Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa kundi bulndarén Jerusalemmba

¹ Juda dunyansé ras deku képm̄aa yaasékatake yéndarén Antiokét. Ye Jisasna jémbaamba yaalan dunyansat anga wandarén, “Moses wan apakundi vékute sépé sékukapuk yamunaae, wa katik kulémawulé kéraae yé kunmba rapékaké guné.” ² Wunga wandaka Pol ambét Barnabas rakarka ye kalik yate dele wa arumbérén, wani muséké. Waarundaka Jisaské yé kunmba vékulakakwa du ras anga wandarén, “Pol ambét Barnabas, Antiokmba tékwā Jisasna jémbaamba yaalan du ras waak de ma yéndaru, Jerusalemét. Ye Jisasna kundi kure yékwā dunyansale, néma

dusale de ma kundi bulndaru, waarundarén kundiké.” Naandarén.

³ Wunga watake Jisasna jémbaamba yaalan akwi du dakwa jaawuve wandaka Pol ambét Barnabas, deku du ras waak, sékét yéndarén. Yéte Fonisia distrikmba yéte, Samaria distrikmba waak yéte, wa Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwat kundi kwayéndarén, nak gaayé du dakwa Gorké yékunmba vékulakandakwanngé. Kwayéndaka vékute mawulé tawulé yandarén.

⁴ Yaténdaka ye wa Jerusalemmba saambakndarén. Saambakndaka wamba yatékwa Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa, Jisasna yém̄ba kundi kwayékwa dunyansat, maaka dunyansat waak, wa det anga wandarén, “Yéku mawulé vékute ma yaréngunék.” Wunga wandaka Pol ambét Barnabas det wambérén, Got béraley randéka yambérén jémbaaké. ⁵ Wambéréka Jisasna jémbaamba yaalan du ras Farisi dunyanséna kundi vékute anga wandarén, “Nak gaayé du Jisasna jémbaamba yaalaké mawulé yate, taale deku sépé ma sékundaru. Sékute wa Moses wan apakundi wa vékukandakwa. Wunga ye Jisasna jémbaamba yénḡa yaalandaru.” Naandarén.

⁶ Wandaka Jisasna kundi kure yékwa dunyansé, maaka dunyansé waak wani muséké kundi bulmuké wa jaawundarén. ⁷ Jaawuve rate néma kundi bulndaka Pita waarape téte anga wandén, “Wuna aanyé waayéka, ma vékungunu. Talimba gunale yaréwutéka Got wunat wa wakandéngndén, nak gaayé du dakwat déku kundi kwayéwuténngé. Wunga

wa vékusékngunéngwa. Got wandéka wa ye det kundi kwayéwutén, Néman Duké yékunmba vékulakandarénngé. ⁸ Got akwi du dakwana mawulé wa vékusékndékwa. Vékusékte nak gaayé du dakwana mawulé waak vékusékte det déku Yaamambi wa kwayéndén, nanat talimba tiyaandén pulak. Deké waak wa mawulé yandén. Deké yamba kuk kwayéndékwe wa. Yandéka véte wunga wa vékuséknangwa.

⁹ “Got nakurak kundi male wa akwi du dakwat wandékwa. Nané Juda du dakwat wani kundi wa wandékwa. Nak gaayé du dakwat waak wani kundi male wa wandékwa. Nak gaayé du dakwa ras déké yékunmba vékulakandaka wa deku kapére mawulé kururéndén. ¹⁰ Kamuké guné Gotna mawulé yakwe véké mawulé yo? Kamuké guné wani néma jémbaa nak gaayé du dakwat kwayéké yo? Wunga yaké yambak. Nana gwaal waaraanga maandéka bakamu de Moses wan apakundi akwi yamba vékundakwe wa. Nané waak Moses wan apakundi akwi yamba vékunangwe wa. Wani néma jémbaa akwi yamba yanangwe wa. Nak gaayé du dakwa waak wani néma jémbaa akwi katik yaké daré. Nak gaayé du dakwa Moses wan apakundi akwi katik vékuké daré. Deku sépé katik sékuké daré. ¹¹ Anga male ma yandaru. Néman Du Jisaské yékunmba ma vékulakananga wa nanéké sémbéraa yandékwa. Sémbéraa yate nanat yékun yandéka wa Got nané kéraandén Satanna taambamba. Nak gaayé du dakwa waak Néman Du Jisaské yékunmba vékulakandaru deké sémbéraa

yakandékwa. Sémbéraa yate det yé kun yandu Got de Satanna taambamba kéraakandékwa.” Naandén Pita. Déku nak yé Saimon wa.

12 Wandéka yakélak rate vékuréndaka, wa Barnabas ambét Pol det kundi kwayémbérén, nak gaayé du dakwa vétendaka Got bér ale téndéka nak pulak apanjém̄ba yambérénngé.

13 Kwayémbéréka Jems anga wandén, “Wuna aanyé waayéka, wuna kundi ma vékungunék.

14 Got nak gaayé du dakwa rasét wandéka déku kundi vékute déku jémbaamba wa yaalandarén. Yaale déku du dakwa wa téndakwa. Saimon gunat wunga kundi kwayéndén. **15** Talimba Gotna yémba kundi kwayétan du nak wani muséké anga viyaatakandén Gotna nyéngaamba:

16 Néman Du anga wandén, ‘Kukmba waambule yaakawutékwa. Waambule yaae Devitna kém Juda du dakwat kururé-kawutékwa.

De vaakérén gaa pulak wa téndakwa. Wani gaa nakapuk kaakawutékwa.

Wunga yawtu wa yé kun mba tékandakwa.

17 Téndgru nak du dakwa waak wuna kundi vékuké mawulé yakandakwa.

Nak gaayé du dakwa akwi wuna kundi vékuké mawulé yakandakwa.

Wakandéngwutén du dakwa wuna du dakwa tékandakwa.’ Naandén Got.

18 Néman Du talimba wunga wandén.

Bulaa waak wunga wandékwa.

Wunga wandéka wa Gotna yémba kundi kwayétan du nak viyaatakandén.” Naandén Jems.

19 Watake nakapuk anga wandén, “Wuna mawulémba vékulakate anga wawutékwa. Gorké yé kunmba vékulakakwa nak gaayé du dakwaké néma jémbaa katik kwayéké nané. Det anga katik waké nané, ‘Guné Judana apakundi ma vékungunék.’ Wunga katik waké nané. **20** Nané nyéngaa nak ma viyaatakakwak deké. Anga ma viyaatakakwak: Papungorké kwayéndarén kwaami kaké yambak. Wan kapére kwaami wa. Nak du dakwale kapéremusé yaké yambak. Kwaalémba gindarén kwaami kaké yambak. Nyéki kaké yambak. **21** Wunga ma viyaatakakwak deké. Talimba, bulaa waak, du ras Moses wan apakundi kwayéndakwa akwi gaayémba. Yaap yaré nyaa akwi Moses wan apakundi véte wandakwa, Gotna kundi bulndakwa gaamba. Véte wandaka wani gaayémba tékwa du wani kundi vékundakwa. Wunga wa vékuséknangwa.” Naandén Jems.

Nyéngaa kwayésatindarén nak gaayémba tékwa Jisasna jémbaamba yaalan du dakwaké

22 Jems wunga wandéka Jisasna kundi kure yékwa dunyansé, maaka dunyansé, Jisasna jémbaamba yaalan du ras waak kundi bule anga wandarén, “Nanale yarékwa du ras de waak Pol ambét Barnabasale sékét ma yéndaru Antiokét.” Naatake de Judas déku nak yé Barsabas ambét Sailsét wandarén, yémbérénngé. Wani néma duké anga wandarén, “Wan yéku du wa.” Naandarén. **23** Ani kundi nyéngaamba anga viyaae bérét kwayéndarén, Antiokmba tékwa du dakwaké kure yémbérénngé:

“Guno, nané Jisasna kundi kure yaakwa dunyansé, maaka dunyansale aanyé waayéka pulak wa téñangwa. Siria provins, Silisia provins, Antiokmba tékwa nak gaayé du dakwa, gunéké wa ani nyéngaa viyaatakanangwa. ²⁴ Guné Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwa nana aanyé waayéka nyangengu pulak wa téngunéngwa. Nanale tan du ras gunéké ye gunat kundi ras wa wandarén. Wandaka guné vékwe wa sémbéraa yangunén. Sémbéraa yangunéngä wa vékunanén. Wani du deku mawulém̄ba vékulakate wa gunat kundi kwayéndarén. Nané det wani kundi yamba wanangwe wa. ²⁵ Yandaka jaawuwe rate wa kundi bulnanén, wani muséké. Kundi bule nakurakmawulé yate nana du vétikét wa wanenén, gunéké nana kundi kure yémbérénngé. Bét nana du Barnabas ambét Polale sékét yékambérékwa. Barnabas ambét Polké wa néma mawulé yanangwa. ²⁶ Bét wup yakapuk yate wa nana Néman Duké jémbaa yambérékwa. Déké jémbaa yambéréka du ras bérét viyaandékngé yandarén. Judas ambét Sailasét wa wanenén, yémbérénngé. ²⁷ Bét ye gunat nana kundi kwayékambérékwa. Bét viyaatakanangwa kundi wakambérékwa. ²⁸ Gotna Yaamambi nanale randéka nané nakurakmawulé yate kundi bule anga wanangwa: Guné nané Judana apakundi akwi vékuké yambak. ²⁹ Ani apakundi male ma vékungunék. Papungorké kwayéndarén kwaami kaké yambak. Nyéki kaké yambak. Kwaalém̄ba gindarén kwaami kaké yambak. Nak du dakwale kapéremusé yaké yambak. Wani kundi vékute yé kunmba yakangunéngwa. Yate yé kunmba

yarékangunéngwa. Kundi a viyaasékéyak-nanén.”

³⁰ De wunga viyaae nyéngaa kwayéte wandaka bét deku kundi kure yékwa du Pol ambét Barnabasale wunga yéndarén Antiokét. Ye Judas ambét Sailas wambéréka wa Jisasna jémbaamba yaalan akwi du dakwa jaawuve randarén. Randaka wani nyéngaa kwayémbérén.

³¹ Kwayémbéréka viyaatakandarén kundi vénđaka deku mawulé yékun yan. ³² Bét Gotna yém̄ba kundi kwayékwa du téte bét néma kundi wa kwayémbérén, Jisasna jémbaamba yaalan du dakwat. Wambéréka de yéku mawulé kéraae wup yakapuk yate wa apamama ye yaréndarén.

³³ Yaréndaka wik vétik kupuk wani gaayémba yarémbérén. Yare Jerusalemét waambule yéké yambéréka Jisasna jémbaamba yaalan du bérét anga wandén, “Yékunmba ma yémbénu.” Naandaka nakapuk waambule yémbérén, Jerusalemba tékwa dunyanséké. Talimba wani du bérét wandarén, yémbérénngé. ³⁴ [Sailas yaréké mawulé ye Antiokmba yaréndén.]

³⁵ Pol ambét Barnabas némaamba baapmu wa yarémbérén Antiokmba. Yare Jisasna jémbaamba yaalan du dakwat néma kundi kwayéndarén, Néman Duké. Du ras waak det kundi kwayéndarén, Néman Duké.

Pol ambét Barnabas yamba nakurakmawulé ye yarémbérékwe wa

³⁶ Kukmba Pol Barnabasét anga wandén, “Sékét ma waambule yétu talimba yétén gaayét. Ye Jisasna jémbaamba yaalan du dakwat vékatékwa. Yékunmba daré yaro kapuk? Késépéri

gaayémba kundi wa kwayétén, Néman Duké. Wani gaayét nakapuk ma waambule yétu.”³⁷ Naandéka Barnabas nak du déku yé Jon Mak béraleyéndénngé wa mawulé yandén.³⁸ Yandéka Pol wani muséké kalik yate anga wandén, “Talimba Jon Mak Pamfiliamba aané yaasékatake wa yéndén. Aanale akwi jémbaa yaké yamba yaandékwe wa. Bulaa aanale sékét katik yéké dé.” Naandén.³⁹ Naandéka waarumbérén, wani muséké. Waaruwe bét kapmang kapmang yémbérén. Barnabas Makét kure bét sipmba waare yémbérén, Saiprus ailanét.⁴⁰ Pol Sailasét wandén, dale yéndénngé. Wandéka Jisasna jémbaamba yaalan du dat anga wandarén, “Béné yémbénu Got bénéké sémbéraa yate bénat yé kun yakandékwa. Wunga dat waatakunangwa.”⁴¹ Wunga wandaka yémbérén, Siria provinsét, Silisia provinsét waak. Yéte Pol Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa jaawuwe randaka wa kundi kwayéndén. Kwayéndéka deku mawulé yé kunmba téndéka apamama yate yaréndarén.

16

Timoti Polale yéndén

¹ Pol Derbet yéndén. Ye kukmba Listrat yéndén. Jisaské yé kunmba vékulakakwa du nak déku yé Timoti Listramba yaréndén. Déku aasa waak Jisaské yé kunmba vékulakarélén. Lé Juda taakwa wa. Déku aapa dé Grik du wa. Juda yamba wa.² Jisaské yé kunmba vékulakate Listramba tékwá du dakwa, Aikoniammba tékwá

du dakwa waak Timotiké anga wandarén, “Wan yéku du wa dé.” Naandarén. Pol mawulé yandén, Timoti dale yéndénngé. ³ Yate Judana apakundi vékute Timotina sépé sekundén. Timotina aapa Grik du téte Judana apakundi yamba vékundékwe wa. Yate talimba déku nyaan Timotina sépé yamba sekundékwe wa. Listramba tékwa akwi Judasé wunga wa vékusékdarén. De Timotina kundi vékundarénnge wa Pol Timotina sépé sekundén. Sékundéka Pol, Sailas, Timoti sekét yéndarén. ⁴ Akwi gaayémba yéte Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwat wandarén, Jerusalemba tékwa Jisasna kundi kure yékwa dunyansé, néma dusé waak wan wani apakundiké. Watake det anga wandarén, “Wani apakundi ma vékwe wandékwa pulak yangunék.” Naandarén. ⁵ Det wandaka Jisasna jémabaamba yaalan du dakwa vékundarén. Vékute apamama ye téndarén. Jisasna kundi yamba yaasékandakwe wa. Akwi nyaa némaamba du dakwa de waak Jisasna jémabaamba yaalandarén.

Pol Masedonia du véndén

⁶⁻⁷ Gotna Yaamambi Pol, Sailas, Timoti, det anga wandén, “Esia provinsmba Jisasna kundi kwayéké yambak.” Naandéka de Frigia distrikmba, Galesia distrikmba waak ye Misia distrikmba saambake Bitinia provinsét yéké yandarén. Yandaka Jisasna Yaamambi det anga wandén, “Yamba yé wa. Yéké yambak.” ⁸ Wunga wandéka Misia distrik taalékératake Troasét yéndarén. ⁹ Ye gaan yéngan pulak kwaae Pol véndén Masedonia du nak téndéka. Téte

Polét anga wandén, “Ma bari yaae nanat yékun yaménék.” Naandén.

¹⁰ Wunga wandéka Pol wani kundi vékutake vélérkiyaae waarape wandéka Masedonia provinsét yémuké wa yaambuké waakndarén. Waakndaka wuné ani nyéngaa viyaatakan du dele yaambuké wa waakwutén. Wani gaan Got wandéka Pol yéngan pulak kwaandéka Masedonia du dat wandén. Wandéka Got wa nanat wan, ye det Jisasna kundi kwayénanénngé. Wunga wa vékuséknanén.

Lidia yékunmba vékulakalén Jisaské

¹¹ Sipmba waare nané Troas taakatake Samotres ailanét bari yénanén. Ye kwaae ganmbamba waarape Samotres taakatake Neapolisét yénanén sipmba. ¹² Ye sipmba daawuliye Neapolis taakatake Filipait yénanén. Talimba Rom du némaamba deku képmáa yaasékatake ye wani gaayémba wa saambake yaréndarén. Wani gaayé Masedonia provinsmba wa téndén. Wan néma gaayé wa. Nyaa ras wani gaayémba wa yarénanén.

¹³ Yaap yaré nyaa gaayé yaasékatake wa kaambélát yénanén. Yéte anga wanenén, “Kalmu daré Juda du dakwa amba jaawuwe ro, Gorale kundi bulmuké?” Wunga vékulakate ye saambake vénanén dakwa ras jaawuwe randaka. ¹⁴ Vétake dele rate kundi bulnanén. Kundi bulrénda taakwa nak léku yé Lidia nana kundi vékulén. Taiatairamba talimba yaae wa gwaavé laplapale jémbaa yate néma yéwaa kéraalén. Lé apapu apapu Gorét waatakukwa

taakwa wa. Néman Du Got wandéka léku mawulé yékun yandéka lé Polna kundi yékunmba vékulén. ¹⁵ Vékuléka nané Jisasna yém̄ba lat baptais kwayétake lale nakurak gaamba yarékwa du dakwat waak Jisasna yém̄ba baptais kwayénanén. Kwayénanga nanat anga walén, “Néman Duké yékunmba a vékulakawutékwa. Yi wan wanana wa. Guné wuna kundiké, ‘Yi wan wanana wa,’ naamunaae, ma yaae wuna gaamba yaréngunu.” Naalén. Wunga wate apamama yaléka nané léku kundi vékutake wa yénanén léku gaat.

Pol ambét Sailas kalapusmba kwaambérén Filipaimba

¹⁶ Nak nyaa yénanén, Gorale kundi bulndakwa taalat. Yénanga jémbaa yate yéwaa kéraakapuk yakwa taakwa nak nanat yaambumba vélén. Wani taakwana mawulémba kutakwa nak wa tan. Téte waléka wa kukmba yaaké yakwa muséké walén. Asapéri du dakwat wa walén, deké kukmba yaaké yakwa muséké. Néma du ras lat wandaka lé kutakwana kundi vékute wani kundi wa walén. Wani jémbaa yaléka wani du némaamba yéwaa kéraandarén. ¹⁷ Polale yénanga lé nanale yéte némaanmba waate anga walén, “Wani dunyansé wan Néman Du Gorké jémbaa yakwa du wa. Got gunat yékun yandu kurkale tépékaaké yangunéngwanngé wa kundi kwayéndakwa.” Naalén. ¹⁸ Akwi nyaa wungat male yalén. Yaléka kukmba Pol wani muséké saalaku yasékéyakndén. Yate waalakwe wani kutakwat anga wandén, “Jisas Krais mayé apa tiyaandéka déku yém̄ba a wawutékwa. Wani

taakwa ma yaasékatake yényénék.” Naandén. Wunga wandéka wani kutakwa wani taakwa yaasékatake wa bari yaale yaange yélén.

¹⁹ Wani taakwana néma dunyansé wa védarén, yewaa yaalan yaambu késndéka. Vétake wa Pol ambét Sailsét kulkindarén. Kulkiye apamama ye jaawundakwa taalat bét kure yéndarén, néma duké. ²⁰ Bét kure ye Romna néma duwat anga wandarén, “Ani du vétik an Juda du a. ²¹ Nana gaayémba tékwa du dakwat wa yaavan kutmbérékwa. Ani gaayéna apakundi wa vékunangwa. Bét nak kundi wa wambérékwā nanat. Romna duna apakundi wa vékunangwa. Bérku kundi katik vékuké nané.” Naandarén. ²² Wunga wandaka némaamba du dakwa bérét viyaaké yandarén. Yandaka wani Romna néma du Pol ambét Sailsna laplap laaritake bérét baangat viyaandarénngé watakandarén. ²³ Wandaka apamama yate Pol ambét Sailsét késépéri apu wa viyaandarén baangat. Viyaae bét kalapusmba taakandarén. Taakandaka wani Romna néma du kalapusqué séngite kaavérékwā duwat anga wandarén, “Ma yékunmba séngite kaavéréménék bérké. Ka yaange yémbéra.” Naandarén. ²⁴ Wunga wandaka kalapusqué kaavérékwā du wani muséké kundi vékutake Pol ambét Sailsét kure ye nyéndé gaamba taakandéka wa kwaambérén. Talimba miyé vétikmba yaambu kalawukndarén. Wani miyémba wa bérku maan kusolatakandéka rambérén.

²⁵ Nyéndéngan Pol ambét Sails Gorale kundi bulte gwaaré waambérén Gorké. Waambéréka

kalapusmba kwaakwa du vékundarén.
 26 Vékundaka bari néma waalé géndéka kalapus némaanmba naayéron. Naayérondéka akwi péte deku kapmang wa naapin. Naapindaka kalapusmba kwaakwa akwi duna taambamba gindarén sen deku kapmang wa lepékwani.

27 Yandaka kalapuské séngite kaavérán du vélérkiyaae waarape véndén kalapusna akwi péte naapiye tékéséndaka. Vétake anga wandén, “Kalapusmba kwaan akwi du wa yaange yékéraan.” Naandén. Wunga watake waariyandékwa kulaa kéraae dékét déku kapmang viyaae kiyaaké yandén. 28 Yandéka Pol némaanmba waate anga wandén, “Méno, ména sépé yaavan kurké yambak. Nané akwi a rakwa.” 29 Wunga wandéka kalapuské séngite kaavérán du téwaayéké waandéka wa bari kure yaalandarén. Kure yaalandaka péte wulaae asa wup yate wa bérundén. Béruwe Pol ambét Sailasét kwaati séndén. 30 Kwaati se waarape bét kaapat kure gwaande anga wandén, “Kamu yawutu Got wunat yékun yandu yékunmba tépékaaké wuté?” Naandén.

31 Wunga wandéka anga wambérén, “Néman Du Jisaské yékunmba vékulakaménu Got ménat yékun yandu méné, ména kém waak yékunmba tépékaa-kangunéngwa.” Naambérén. 32 Wunga watake bét dat Néman Duké kundi kwayémbérén. Kwayémbéréka wa vékundén. Déku gaamba yarékwa du dakwat waak kundi kwayémbérén. 33 Kwayémbéréka wani gaan wunga téndéka wa dé bérku sépém̄ba baangat viyaandarén

waasémba gu yakwasnyéndén. Yandéka Jisasna yém̄ba dat baptais kwayémbérén. Déku akwi kémét waak Jisasna yém̄ba baptais kwayémbérén. 34 Kwayémbéréka bét kure yéndén, déku gaat. Kure ye kakému kwayéndén. Kwayéndéka kambérén. Wani du déku kémale Gorké yékunmba vékulakate wa mawulé tawulé yandarén.

35 Ganmba Romna néma du gaayéké séngite kaavérékwa du rasét wandaka kalapusét yéndarén. Ye kalapuské séngite kaavéran duwat anga wandén, “Wani du vétik yémbérénngé Romna néma du a wandakwa.” Naandarén. 36 Wunga wandaka kalapuské séngite kaavéran du ye Polét anga wandén, “Néma du a wakwa, béné yémbénénngé. Bulaa kalapus yaasékatake baka yékunmba yékambénéngwa. Béna mawulé yékunmba yénga téndu.” Naandén.

37 Wunga wandéka Pol gaayéké séngite kaavérékwa duwat anga wandén, “Aané Rom du a. Aané Rom du pulak a tétekwa. Rom duwat wandakwa kundi wa aanat waak wa wandakwa. Aané kapérandi musé yamba yatékwe wa. Yatéka wani Romna néma du de du dakwana ménimba wa aanat baka viyaandarén. Viyaae aanat kalapusmba taakandaka wa kwaatén. De wunga yatake bulaa aanéké paakute wandakwa, aané yakélak yéténnngé. Wunga yétu du dakwa aanat katik véké daré. Yamba yé wa. Wani néma du wunga katik yaké daré. Deku kapmang yaae aanat wandaru kalapus yaasékatake a yékatékwa.” Naandén.

38 Wunga wandéka de gaayéké séngite kaavérékwa du ye bérku kundi wandarén néma

duwat. Wandaka Pol ambét Sailas Rom du témbérékwannge vékute wa wani néma du wup yandarén. ³⁹ Yate Pol ambét Sailaské yéndarén. Ye anga wandarén, “Kapérandi yapaté wa yananén bénat. Wani yapatéké mawulé sémbéraa yanangwa. Bulaa kalapus yaasékatake nanale sékét ma yémbénu. Ye nana gaayé yaasékatake nak gaayét yékambénengwa. Wunga mawulé yanangwa.” Naandarén.

⁴⁰ Wunga wandaka Pol ambét Sailas kalapus yaasékatake Lidiana gaat yémbérén. Ye Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwat véte det yéku kundi wambérén. Wambéréka deku mawulé yé kunmba téndéka wa wani gaayé yaasékatake yémbérén.

17

Tesalonaikasé Pol ambét Sailaské kalik yan-darén

¹ Pol ambét Sailas képmaamba ye Amfipolisomba saambakndarén. Amfipolis taakatake Apoloniat yémbérén. Apolonia taakatake Tesalonaikamba saambakmbérén. ² Wani gaayémba Judasé kundi bulndakwa gaa nak kwaan. Pol wani gaamba wulaandén, akwi gaayémba yatéte kundi bulndakwa gaamba wulaandén pulak. Yaap yaré nyaa kupuk wani gaamba wulaae Judasale wa bulndén. Bulte det anga wandén, “Talimba Gotna nyéngaamba kundi wa viyaatakandarén, Got wan du Kraiské. ³ Kukmba wani kundi anga wa sékérékén. Wani du yaae néma kaangél kure wa kiyaandén. Kiyaandéka Got wandéka wa

taamale waarapndén. Bulaa gunat a wawutékwa. Wani du wan dé Jisas wa. Jisas wan dé Got wan du Krais wa.” Naandén. Wunga watake kundi ras waak dele bulndén, Got wan du Jisas Kraiské. Bulndéka vékundarén. ⁴ Vékute de ras anga wandarén, “Yi wan wanana wa.” Naandarén. Wunga watake Pol ambét Sailasale Jisasna jémbaa yandarén. Gorét waatakukwa Grik du dakwa némaamba, wani gaayém̄ba yarékwa néma taakwa némaamba, de waak wa bérale sékét Jisasna jémbaa yandarén.

⁵ Juda du ras Jisaské yékunmba vékulakakapuk yate véndarén némaamba du dakwa Polna kundi vékundaka. Véte wa kalik yandarén. Kalik yate jémbaa yakapuk yate gaayém̄ba baka yatékwā kapérandi gandéndu rasét wandarén. Wandaka némaamba dunyansé rasét waak waandaka de akwi ye yéye yaayate, Pol ambét Sailasét kulkiye kure yémuké wa waandarén. Waandaka wani gaayém̄ba tékwa dunyansé deku kundi vékute, Pol ambét Sailasét rakarka yate ye, Jesonna gaamba yanyawe ye téte bérké waakndarén. Waakte Pol ambét Sailasét kulkiye kundi bulndakwa taalat kure yéké wa mawulé yandarén. ⁶ Yate bérké waakpatiye Jeson Jisaské yékunmba vékulakakwa dunyansé rasét waak kulkiye det kure yéndarén, wani gaayéna néma duké. Kure ye némaanmba waate anga wandarén, “Du vétik kapérandi kundi kwayémbérékwa, akwi gaayém̄ba. Kwayémbéréka du dakwa bérku kundi vékute wa kapéremusé yandakwa. Bulaa wani du vétik nana gaayét a yaambérén. ⁷ Yaae wani du

vétik Jesonna gaamba wa kwaambérékwa. Wani du akwi Romna néma duna apakundi yamba vékundakwe wa. Yate anga wandakwa, ‘Nak du déku yé Jisas wan nana Némán Du wa.’ Naandakwa.”

⁸ Wunga wandaka wamba tékwa du dakwa rakarka yate wa némaanmba waandarén.

⁹ Waandaka néma du rakarka yate Jeson dale tékwa duwat waak anga wandarén, “Sépélak wa yangunén. Nanat yéwaa ras ma tiyaangunék. Tiyaatake guné yékunmba yénga yéngunu, guna gaat. Ye bérét ma wangunék, yémbérénngé. Wangunu yémbéru guna yéwaa gunat kwayékanangwa.” Naandarén. Wunga wandaka yéwaa kwayétake baka yékunmba yéndarén.

Pol ambét Sailas jémbaa yambérén Beriamba

¹⁰ Gaan yandéka de Jisaské yékunmba vékulakakwa du wandaka, Pol ambét Sailas Tesalonaika taakatake yémbérén Beriat. Ye saambake Judasé kundi bulndakwa gaat wulaambérén. ¹¹ Beriamba tékwa Juda du dakwa yéku mawulé vékundarén. Deku yéku yapaté Tesalonaikamba tékwa du dakwana yéku yapatat wa taalékérén. De Polna kundi vékute néma mawulé wa yandarén. Yate anga wandarén, “Polna kundi yéku kundi dé kapuk kapére dé?” Wunga vékulakate akwi nyaa Gotna nyéngaaamba kurkale véte vékulaka vékulaka naandarén. ¹² Wunga yate némaamba du dakwa Jisaské yékunmba vékulakandarén. Grik néma

du dakwa némaamba de waak Jisaské yékunmba vékulakandarén.

¹³ Tesalonaikamba tékwa Judasé vékundarén Pol Gotna kundi Beriamba wandéka. Vékute kalik yate wa yéndarén Beriat. Ye saambake du dakwa Pol ambét Sailasét rakarka yandarénngé watake kundi kutakwete wandarén. Wandaka wa némaamba du dakwa deku kundi vékute Pol ambét Sailasét rakarka yandarén. ¹⁴ Yandaka Jisaské yékunmba vékulakakwa dunyan bari wandaka Pol du rasale sékét wunga yéndarén, solwara aarkat. Yéndaka Sailas ambét Timoti Beriamba yarémbérén. ¹⁵ Polale sékét yékwa apu waak Atensét wa yéndarén. Ye Pol det anga wandén, “Sailas ambét Timotit ma wangunék, anga bari yaae wunale yarémbérénngé.” Naandén. Wunga watake wamba téndéka dé yaasékatake waambule yéndarén Beriat.

Pol kundi kwayéndén Atensmba

¹⁶ Pol Sailas ambét Timotiké wa kaavéréndén Atensmba. Kaavéréte véndén némaamba papungot wani gaayémba tékéséndaka. Vétake de wani papungorét waatakumuké kalik yandén. ¹⁷ Kalik yate wani muséké kundi bulndén, Judasé kundi bulndakwa gaamba. Dale nakurak kundi bulkwa dunyansé, Gorét waatakukwa nak gaayé du, wunga dele wa kundi bulndén. Akwi nyaa du dakwa jaawundakwa taalémba waak wa wani muséké kundi bulndén, wamba tékwa duwale. ¹⁸ Epikurianna kundiké vékusékngwa du ras, Stoikna kundiké vékusékngwa du ras de waak Polale kundi bulndarén. Ras anga wandarén, “Ani waangété du baka kundi wa bulndékwa.

Yéngə waké dé?” Ras anga wandarén, “Nak gaayéna néma duké dé wo kapuk?” Naandarén. Pol Jisaské kundi kwayéndéka wunga wandarén. Takamba Pol anga wandén, “Jisas kiyaae wa taa-male waaraapndén.” Naandén. Wunga wandéka de déku kundi vékusék-ngapuk yate wa wani kundi wandarén.

19 Watake Polét anga wandarén, “Nanale sékét ma waarekwak, Areopagus némbat. Wamba nana néma du kundi bulmuké jaawuwe randakwa.” Naandaka dele yéndén. Ye saambakndéka dat anga wandarén, “Kulé kundi wa waménéngwa. Bulaa wani kundi vékuké mawulé yanangwa. Talimba wani kundi yamba vékunangwe wa. **20** Ma waménu nané vékute wani kundi vékusék-anganangwa.” Naandarén. **21** Akwi nyaa wani gaayé du, nak gaayém̄ba yaae wani gaayém̄ba tékwa duwale, sékét wunga jaawuwe kundi bulte apapu wunga randarén.

22 Wani gaayéna néma dunyansé jaawuwe randarén, Areopagus némbumba. Randaka Pol deku ménimba téte anga wandén: “Atensmba tékwa dunyansé, guné késpulak nakpulak musat waatakungunénḡa wa vewutén. **23** Guna gaayém̄ba yeýé yaayate wa vewutén det waatakungunénḡwa taalé. Ve vewutén kwaami kwayéngunénḡwa matu jaambé nak. Wani matu jaambém̄ba wa anga viyaatakangunén, ‘Am̄ba Gorét a waatakunangwa. Déké yamba vékuséknangwe wa.’ Wunga viyaatakangunénḡa wa vewutén. Guné déké vékusékngapuk yate

dat waatakungunéngwa. Bulaa déké a gunat wawutékwa.

24 “Got dé nyét képmaa akwi musé wa yandén. Yandén akwi muséké dé Néman Du wa randékwa. Néman Du rate du kaan gaamba yamba yaréndékwe wa. **25** Dé déku kapmang wa Néman Du randékwa, akwi muséké. Du jémbaa yate wani musé ras dat kwayéké wa yapatikandakwa. Wan déku musé wa. Dé akwi musé wa kwayéndékwa, akwi du dakwat. Dé wandéka nané akwi du dakwa yarénangwa. Dé wakapuk yamunaandu wa katik yaréké nané. **26** Talimba du nak yandén. Ye wandéka wani duna gwaal waaraanga maandéka bakamu némaamba yate akwi du dakwa wa yaalandarén. Yaale késpulak nakpulak kundi bulte ye akwi gaayém̄ba wa yaténdarén. Taale dé téké yandakwa képmaaké, kwaaréké waak wa wandén. Wandéka kukmba de wani kwaaré wani képmaamba wa yaténdarén. **27** Anga wandén, ‘Akwi du dakwa wuna kundi vékukandakwa. Wunga wa mawulé yawutékwa. Kalmu wunéké waake waake wuna kundi yé kunmba vékuké daré?’ Wunga vékulakate deku képmaa, kwaaréké waak wa wunga wandén. Nané yarénangwanmba wa randékwa. Dé apakmba yamba randékwe wa.

28 “Talimba guna du ras déké anga wandarén: Dé wandéka nané yeyé yaayatéte apamama yate a yaténangwa.

Wunga wandaka guna du ras wa déké anga viyaatakandarén:

Nané waak déku nyambalé a ténanngwa.

Wunga viyaatakandarén.” Naandén Pol, wani némbumba rakwa dunyansat.

²⁹ Watake nakapuk anga wandén: “Ma véku. Deku kundi yéku kundi wa. Nané Gotna nyambalé a téngwa. Du ras néma jémbaa yate wa késpulak nakpulak matumba maayéra taandarén. Got wan taandarén musé pulak yamba yé wa. Nané déku nyambalé téte wa wunga katik vélakaké nané. ³⁰ Talimba du dakwa Gorké yamba véluséknangwa. Yate déku kundi yamba vélundakwe wa. Yate kapére mawulé vélundaka Got yandarén kapéremusé det yamba waambule yakatandékwe wa. Bu laa dé akwi gaayémba tékwa akwi du dakwat anga wandékwa, ‘Guna kapére mawulé ma yaasékangunék.’ Naandékwa. ³¹ Dé nyaanakngé wa wandén. Wani nyaanakngé wa wandén. Wani nyaadé wandu déku du nak néma kot vélukwá néma du rate akwi gaayémba tékwa du dakwa yan muséké kundi wakandékwa. Wani kundi waké yakwa du Got wa wakandéngndén. Wani du talimba kiyaandén. Kiyaandéka Got wandéka wa taamale waarpndén. Taamale waarpndéka a vénanén. Véte anga véluséknangwa. Wani du yéku yapaté male yate Gotna kundi wakandékwa wani nyaan.” Naandén Pol.

³² Pol wunga wandéka de du ras du kiyaee taamale waarpndén kundi vélute déku kundiké wasélékte waangindarén. Waangindaka du ras anga wandarén, “Wani kundi nakapuk véluké mawulé yanangwa.” Naandarén. ³³ Wunga wandaka Pol de yaasékatake yéndén. ³⁴ Du dakwa ras déku kundi vélute wa Jisaské yéknanga

vékulakandarén. Areopagus némbumba kundi bulkwa néma du nak, déku yé Dionisius, taakwa nak léku yé Damaris, du dakwa ras waak wunga wa de Jisaské yékunmba vékulakandarén.

18

Pol jémbaa yandén Korinmba

¹⁻² Kukmba Pol Atens taakatake yéndén Korinét. Déku gaayé du nak déku yé Akwila Korinmba wa yaréndén. Déku gwalepange Pontus provinsmba tékwa. Talimba Romna néma du Klodius akwi Judasat anga wandén, "Rom taakatake nak gaayét ma yéngunék." Wunga wandéka de Italina néma gaayé taakatake yéndarén. Akwila déku taakwa Prisilale ye Itali képmáa taakatake wa yémbérén Korinét. Nyaa ras yarémbéréka wa Pol Korinmba saambakndén. Saambake bérku gaat ye Akwila véndén. ³ Vétake bérale yaréte bérale talimba yandén jémbaa wa nakapuk yandén. De haus sel jémbaa wa yandarén. ⁴ Akwi yaap yaré nyaa wa Pol Judasé kundi bulndakwa gaat wulaandén. Wulaae de Jisaské yékunmba vékulakandarénngé wa Juda du dakwa, Grik du dakwale kundi bulndén.

⁵ Kukmba Sailas ambét Timoti Masedonia provins taakatake wa yémbérén Korinét. Ye saambakmbéréka wa Pol du dakwat Jisaské kundi kwayéndén akwi nyaa. Kwayéte déku gaayé du dakwat anga wandén, "Jisas wan Got wan du Krais wa." ⁶ Wunga wandéka déku kundiké kalik yate kapére kundi wandarén déké. Wandaka rakarka yate wa déku laplapmba

kwaan baawu viyaaputéndén. Viyaaputéte anga wandén, “Guné kulémawulé kéraae yékunmba tépékaakapuk yamunaangunu, wan guna jémbaa wa. Wan wuna jémbaa yamba wa. Guné Juda du dakwat wuné Jisaské kundi nakapuk katik kwayéké wuté. Bulaa wuné nak gaayé du dakwaké ye det wani kundi kwayékawutékwa.” Naandén. ⁷ Wunga watake Pol Juda du dakwa yaasékatake nak gaayé duna gaat yéndén. Wani duna yé Titius Jastus wa. Dé Gorét waatakukwa du wa. Déku gaa Judasé kundi bulndakwa gaa kwaakwanmba wa kwaandén. ⁸ Du nak déku yé Krispus néma du wa téndén Judasé kundi bulndakwa gaamba. Déku kémale wa Néman Duké yékunmba vékulakandarén. Korinmba tékwa némaamba du dakwa ras waak Polna kundi vékute Néman Duké yékunmba vékulakandarén. Vékulakandaka Néman Du Jisasna yémba det bap-tais kwayéndarén.

⁹ Nak gaan nak Pol yéngan pulak kwaandén. Kwaandéka Néman Du dat anga wandén, “Ani gaayémba tékwa duké wup yaké yambak. Akwi du dakwat ma kundi kwayépékaménu wunéké. Wani jémbaa yaasékaké yambak. ¹⁰ Ménale a téwutékwa. Wuna du dakwa némaamba wa téndakwa, ani gaayémba. Nak dunyansé ménat katik yaavan kurké daré.” Naandén. ¹¹ Wunga wandéka wa Pol yaréndén. Késépéri (18) baapmu wa yaréndén Korinmba. Yaréte akwi du dakwat Gotna kundi kwayéndén.

¹² Kukmba Romna néma du wandéka Galio ye Akaia provinsmba tékwa du dakwaké wa néma

du téndén. Wani sapak Judasé nakurakmba jaawuwe Polét kulkiye kure yéndarén, kundi bulndakwa taalat, néma du Galioké. ¹³ Kure ye anga wandarén, “Ani du nak pulak kundi wandékwa, Gorét waatakananénngé. Nana apakundi yamba vékundékwe wa.” ¹⁴ Wunga wandaka Pol deku kundi kaatate waké yandéka Galio wani dunyansat anga wandén, “Guné Judasé, ma véku. Ani du nana apakundi vékukapuk yate kapérandi yapaté yamunaandu guna kundi vékukawutékwa. ¹⁵ Guné yaae nak gaayéna kundi, nak duna yé, guna apakundiké waak wunat waatakuké yambakate. Guné guna kapmang wani muséké kundi ma bulngunu. Wani muséké vékumuké kalik yawutékwa. ¹⁶ Bulaa ani taalé ma yaasékatake yéngunék.” Naandén. ¹⁷ Wunga wandéka yéte néma du nakét kulkindarén. Wani du déku yé Sostenes kundi bulndakwa gaaké néma du wa téndén. Kulkiye kundi bulndakwa taalé tékwánmba wa dat viyaandarén. Viyaandaka Galio wani muséké yamba vékulakandékwe wa.

Pol Antiokét waambule yéndén Siria distrikét

¹⁸ Pol némaamba nyaa Jisaské yékulakmba vékulakakwa du dakwale yaréndén Korinmba. Yare de yaasékatake Prisila ambét Akwilale sékét wunga Senkriat yéndarén. Ye saambake Pol Gorét wandén néma kundiké vékulakate wa déku némbé sékundén. Sékwe Siria distrikét yémuké wa sipmba waarendarén, Prisila ambét Akwilale. ¹⁹ Sipmba waare yéndarén Efesusét. Ye saambake Prisila ambét Akwila wani gaayémba yarémbérén. Kukmba Pol bét yaasékatake

yéndén. Taale Judasé kundi bulndakwa gaamba wulaae dele kundi bulndén. ²⁰ Bulndéka dat anga wandarén, “Kulém̄ba pulak nanale ma yaréménék. Wunga mawulé yanangwa.” Naandarén. Wunga wandaka anga wandén, “Yamba wa. Bulaa yékwáte yawutékwa. ²¹ Kalmu kukmba waambule yaaké wuté? Got waambule yaawuténngé mawulé yamunaandu, wa kukmba gunéké nakapuk waambule yaakawutékwa.” Naandén. Naatake de yaasékatake sipmba waare yéndén.

²² Ye Sisariamba saambakndén. Saambake wani gaayé taakatake wa Jerusalemét yéndén. Ye Jisasna jémbaamba yaalan du dakwale kundi bulndén. Bultake waambule yéndén Antiokét.

²³ Yare kukmba wani gaayé yaasékatake Pol nakapuk yéndén. Ye Galesia distrikmba Frigia distrikmba waak yeýé yaayaténdén. Yeyé yaayatéte késépéri gaayémba saambake Jisaské yékunmba vékulakakwa akwi du dakwat Gotna kundi kwayéndén. Kwayéndéka deku mawulé yékunmba téndéka wa de apamama yate kurkale yaréndarén.

Apolos kundi kwayéndén Efesusmba

²⁴ Juda du nak déku gwalepange Aleksandria taakatake Efesusét yéndén. Déku yé Apolos wa. Dé kundi kurkale wa bulndén. Gotna nyéngaamba talimba viyaatakandarén akwi kundiké yékunmba vékusékndén. ²⁵ Dé Néman Du Jisasna jémbaa raské wa vékusékndén. Vékusékndéka déku mawulé apamama yandéka akwi du dakwat kundi kwayéndén

Jisaské. Det anga wandén, “Talimba Jon du dakwat wa wandén, deku kapére mawulé yaasékandaru dé Gotna yémba det baptais kwayémuké yandékwangé.” Naandén Apolos. Jonna kundiké wa vékusékndén. Jisasna akwi kundi akwi jémbaaké waak yamba kurkale vékusékndékwe wa. ²⁶ Yate Judasé kundi bulndakwa gaamba wulaae det kundi némaanmba kwayéndén Jisaské. Kwayéndéka wa Prisila ambét Akwila vékumbérén. Vékutake wambéréka béraleyéndén, bérku gaat. Ye yaréte bét kundi ras waak dat wambérén, Jisasna jémbaaké, Gotna kundiké waak. Wambéréka wa yé kunmba vékundén.

²⁷ Kukmba Apolos Akaia provinsét yéké wa mawulé yandén. Yandéka Efesusmba tékwa Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwa dat yékun yate wa déké nyéngaa nak viyaatakandarén. Akaia provinsmba yaréte Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwaké anga viyaatakandarén: Apolos wan yéku du wa. Dé guna taalat yéndu ma wangunu dé gunale yéngä yaréndu. Wunga mawulé yanangwa. Wunga viyaatakandaka wani nyéngaa kure ye Akaia provinsmba saambakndén. Saambake yéku kundi némaanmba kwayéndén Jisaské. Talimba Got deké sémbéraa yate det yékun yandéka wani gaayémba tékwa du dakwa ras Jisaské yé kunmba vékulakandarén. Wani du dakwa Apolosna kundi vékundaka deku mawulé yékun yandéka wa apamama yate kurkale yaréndarén. ²⁸ Apolos akwi du dakwana ménimba téte

kundi némaanmba wandén Jisaské. Wate Gotna nyéngaamba véte viyaatakandarén kundi ras némaanmba wate anga wandén, “Jisas wan Got wan du Krais wa.” Naandén. Naandéka du dakwa déku kundiké, “Yi wan wanana wa,” naandarén. Apolos wani kundi némaanmba wandéka déku kundi wa Judaséna kundit taalékérān.

19

Pol kundi kwayéndén Efesusmba

¹ Apolos Korinmba yaréndéka Pol saawe ye némbu tékwa taalé taakatake ye Efesusmba saambakndén. Ye saambake Jisaské yé kunmba vékulakakwa du ras véndén. ² Vétake det anga waatakundén, “Guné baasnyé ye Jisaské yé kunmba vékulaka-ngunéngä Gotna Yaamambi guna mawulémba dé wulaak kapuk?” Wunga waatakundéka anga wandarén, “Yamba yé wa. Gotna Yaamambi wan kamu musé dé? Wani muséké yamba vékunangwe wa.” Naandarén. ³ Wunga wandaka Pol det anga waatakundén, “Kamu muséké vékulakate daré Gotna yém̄ba gunat baptais kwayék?” Wunga waatakundéka anga wandarén, “Jonna kundiké vékulakate wa Gotna yém̄ba nanat baptais tiyaandarén.” Naandarén.

⁴ Wani kundi wandaka Pol anga wandén, “Talimba Jon wa wandén, du dakwa deku kapére mawulé yaasékandarénngé. Deku kapére mawulé yaasékandaka wa Gotna yém̄ba det baptais kwayéndén. Jon kundi ras waak du dakwat wandén, de déku kukmba yaaké yakwa duké

yé kun mba vék ulak andarén ngé. Wani du wan Jisas wa." Naandén. ⁵ Wunga wandéka vék u take Néman Du Jisaské yé kun mba vék ulak ate déku yém ba baptais kéra andarén. ⁶ Kéra andaka Pol deku maakamba taamba taak andén. Taak andéka Gotna Yaamambi deku mawulé mba wa wulaae randén. ⁷ Wulaae randéka Gotna kundi kwayéte wa vék ukapuk yandakwa kundimba wandarén. Wani du wan tambavétik maan mba kaayék vétik (12) pulak wa.

⁸ Baapmu kupuk yaréte Pol késé pérí apu Judasé kundi bulndakwa gaamba wulaae det kundi kwayéndén, Got néma du rate deké véké yandékwangé. Kwayéte deké wup yaka-puk yate Gotna kundi vék undarén ngé wa dele kundi bulndén. ⁹ Bulndéka deku mawulé apa-mama yandéka ras de déku kundi vék umuké kalik yandarén. Kalik yate Néman Du Jisaské yamba yé kun mba vék ulak andakwe wa. Yate wamba tékwa du dakwat kapérandi kundi wan-darén, Néman Duna jémbaaké. Wandaka Pol de yaasé katake Jisaské yé kun mba vék ulak akwa du dakwa kure sékét yéndarén. Ye akwi nyaa Tiranusna gaamba du dakwale kundi bulndén. ¹⁰ Kaa vétik wa wunga yandén. Yate Néman Duké kundi kwayéndéka Juda du dakwa, nak gaayé du dakwa waak, Esia provins mba tékwa akwi du dakwa wa vék undarén.

*Sevana nyambalé kutakwa yaange
yéndarén ngé wa mawulé yandarén*

¹¹ Got mayé apa kwayéndéka Pol kés pula-k na kpula-k kulé apanjé mba yandéka de baat yakwa

du dakwa yékun yandarén. ¹² Du ras de Polna sépémba létékndén laplap ras kéraae kure ye baat yakwa du dakwana sépémba taakandaka wa yékun yandarén. Déku sépémba kwaan makal laplap ras de kutakwa kosowe kure yatékwá du dakwana sépémba waak taakandaka kutakwa de yaasékatake wa yaange yéndarén.

¹³⁻¹⁴ Juda dunyansé ras yeyé yaayatéte wandaka de du dakwana mawulémba tékwá kutakwa yaange yéndarén. Sevana nyambalésé taambak kaayék vétik (7) wani jémbaa wa yandarén. Deku aapa Seva dé Gotna gaamba jémbaa yakwa Juda dunyanna néma du wa. Sevana nyambalésé anga wandarén, “Nané Némán Du Jisasna yémba wanunu, wa kutakwa bari yaange yékandakwa.” Naandarén. Naate kutakwa kosowe kure yatékwá duna gaamba wulaandarén. Wulaae du nak paapu yate kutakwat anga wandén, “Jisasna yémba a wawutékwá. Pol Jisaské wa kundi kwayéndékwa. Wuné wani du Jisasna yémba némaanmba a wawutékwá, yaange yényénénngé.” Naandén. ¹⁵ Wunga wandéka wani kutakwa det anga walén, “Jisaské a vékusékwutékwá. Polké waak a vékusékwutékwá. Gunéké yamba vékusékwutékwé wa. Guné kandé?” ¹⁶ Wunga watake dé wani kutakwa kosowe kure yatékwá du apa tapa yate det némaanmba viyaandén. Viyaate deku sépé yaavan kutte deku laplap gérikte lékundén. Wunga yandéka de wani gaa yaasékatake baka yaange yéndarén. ¹⁷ Yaange yéndaka Efesusmba tékwá akwi Juda du dakwa,

nak gaayé du dakwa waak wani muséké vékundarén. Vékutake vatvat naate Néman Du Jisasna yé kavérékte anga wandarén, “Yéki. Jisas néma du wa randékwa. Yi wan wanana wa. Bulaa a vékusék-nangwa.” Naandarén.

¹⁸ Jisaské yé kunmba vékulakakwa némaamba du dakwa wá du dakwana ménimba téte talimba yandarén kapéremuséké kalik yate anga wandarén, “Kapére yapaté wa yananén. Nakapuk wunga katik yaké nané.” Naandarén.

¹⁹ Kus paavé tuwan némaamba du dakwa wa kus paavéké viyaatakandarén nyéngaa kure yaandarén. Kure yaae nakurakmba taakandarén. Taakatake akwi du dakwana ménimba téte wá wani nyéngaa waarkate yaamba tundarén. Wani nyéngaa yéwaat kéraamuké we, wa yéwaa akwi 50,000 pulak wa. ²⁰ Némaamba du dakwa wani muséké vékute wa kundi vékundarén Néman Du Jisaské. Vékutake de waak Jisasna jémabaamba yaalandarén.

Ejesusumba tékwa du dakwa Polét rakarka yate wa némaanmba waandarén

²¹ Kukmba Gotna Yaamambi Polét wandéka anga wandén, “Masedonia provinsmba, Akaia provinsmba waak ye yé yaayatéké a mawulé yawutékwa. Yeyé yaayate Jerusalemét yékawutékwa. Kukmba Romét yékawutékwa.” Naandén. ²² Naatake dale ye yé yaayatékwa du Timoti ambét Erastusét wandén, Masedonia provinsét taale yémbérénngé. Wandéka yémbéréka Pol wayéka Esia provinsmba yarépékandén.

²³ Wani sapak du ras Néman Duna jémbaaké kalik yate jaawuwe némaanmba waandarén Efesusmba. ²⁴ Du nak yaréndén. Déku yé Demitrius wa. Dé silva matumba wa jémbaa yandén. Wani jémbaa yate dé wani matumba makal nyaap pulak yandén, Artemisét waatakundakwa néma gaa pulak. Efesusmba tékwa du dakwa anga wandarén, “Artemis wan nana gotmeri wa.” Demitrius wani jémbaa yate némaamba yéwaa wa kéraandén. Dale jémbaa yakwa dunyan waak wa némaamba yéwaa kéraandarén.

²⁵ Du ras waak wani jémbaa pulak wa yandarén. Demitrius wandéka wani jémbaa yakwa apu akwi yaae jaawuwe téndarén. Jaawuwe téndaka det anga wandén, “Guno, ma véku. Ani jémbaa yate némaamba yéwaa a kéraanangwa. Wa vékusékngunéngwa. ²⁶ Wani gandéndu Pol papukundi wandéka némaamba du dakwa déku kundi vékundaka wa véngunéngwa. Wani muséché wa vékungunén. Pol anga wandékwa, ‘Du taan maayéra wan du dakwana Got yamba yé wa.’ Naandén. Naate Artemiské anga wandékwa, ‘Wan Got yamba yé wa. Lat waatakuké yambak.’ Naandén. Naandéka nana gaayé Efesusmba tékwa némaamba du dakwa déku kundi vékundakwa. Esia provinsmba tékwa némaamba du dakwa de waak déku kundi vékundakwa, Vékute anga wandakwa, ‘Yi wan wanana wa.’ ²⁷ Polna kundi vékute kalmu anga waké daré? ‘Nana jémbaa kapére jémbaa wa. Nana gotmeri Artemis wan Got yamba wa. Artemisét waatakunangwa néma gaa wan baka musé wa.’ Wunga watake kamu yaké daré? Bulaa Esiamba

tékwa akwi du dakwa, akwi képmaamba tékwa du dakwa waak wa Artemisét waatakundakwa. Kukmba Polna kundi vékute lat katik waatakuké daré.” Naandén.

²⁸ Demitrius wunga wandéka déku kundi vékute Polna kundiké rakarka yate némaanmba waate anga wandarén, “Artemis wan nané Efesusmba tékwa du dakwana gotmeri wa. Lat a waatakunangwa.” ²⁹ Wunga wandaka wani gaayémba tékwa akwi du dakwa waaratpe de waak némaanmba waandarén. Waate Gaius ambét Aristarkusét kulkiye kure péte yéndarén, jaawundakwa taalat. Talimba wani Masedonia du vétik yaae Polale wa sékét ye yé yaayatémbérén. ³⁰ Wani du vétikét kulkiye kure yéndaka Pol du dakwana ménimba téte dele kundi bulké wa mawulé yandén. Yandéka Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwa dat anga wandarén, “Wani taalat yéké yambak.” Naandarén. Wunga wandaka yamba yéndékwe wa. ³¹ Esia provinsna néma du ras Polké mawulé yate dé jaawundakwa taalat yékupuk yamuké wa kundi wasatindarén.

³² Némaamba du dakwa jaawundakwa taalémba téte wa némaanmba waandarén. Deku mawulé yékéyaak yandéka késkulak nakpulak kundi sépélak aapélak waandarén. Waate némaamba du dakwa yamba vékusékdakwe. Wa kamu muséké daré yaae jaawuk? ³³ Yandaka Judasé watakandaka deku du nak déku yé Aleksander du dakwana ménimba ye téndén. Téndéka du dakwa ras dat véte anga wandarén, “Wani du wandéka wa yaae amba jaawunanén.”

Naandarén. Naandaka Aleksander taambat yandén yakélak téndarénngé. Yate det ani kundi anga waké mawulé yandén, “Kapérandi yapaté yamba yanangwe wa.” Wani kundi wakwate yandéka némaanmba waandaka yamba wandékwe wa. ³⁴ Aleksander dé Juda du wa. Wani du dakwa dat véséktake wa kalik yate de akwi ani kundi male némaanmba waate anga wandarén, “Artemis wan nané Efesus du dakwana gotmeri wa. Léku yé kavéréknangwa.” Naate wunga waapéka-téndarén.

³⁵ Kukmba wani gaayéna néma du nak téte du dakwat anga wandén, “Guno, Efesus du dakwa, wuna kundi ma vékungunu. Yakélak ma téngunu. Nané Efesus du dakwa gotmeri Artemisét waatakunangwa néma gaaké séngite kaavérénangwa. Nyétmba gaaye vaakérén matuké waak a séngite kaavérénangwa. Wani akwi muséké akwi du dakwa wa vékusékdakwa. ³⁶ Yi wan wanana wa. Wuna kundi yéku kundi wa. Papukundi yamba yé wa. Akwi du dakwa wunga wa vékusékdakwa. Guné wuna kundi vékwe yakélak ma téngunu. Yéku mawulé ma vékungunék. Yate kapérandi yapaté yaké yambak.

³⁷ “Wani du vétikét wa kure yaangunén ani taalat. Bét waatakunangwa gaamba musé ras yamba sél ye kure yémbérékwe wa. Papukundi yamba wambérékwe wa, nana gotmeriké. ³⁸ Demitrius déku jémbaa yakwa duwale rakarka yate du nakngé kundi waké mawulé yamunaae, wa de néma duké yénga yéndaru. Kot vékuké yanangwa nyaa de ma yéndaru. Ye wani kundi bulkandakwa. ³⁹ Wani muséké kalik yate nak

kundiké mawulé yamunaae, wa ani gaayéna akwi du kundi bulmuké jaawuké yandakwa sapak ma yaangunu. Yaae kundi ma bulngunu.

⁴⁰ “Kalmu néma dunyansé bulaa yananén muséké vékute nanat rakarka yaké daré? Yate anga waké daré? ‘Wan kapérandi yapaté wa yangunén. Kamuké guné jaawuwe némaanmba waatépékak?’ Naaké daré. Wunga wandaru kamu kundi kaataké nané? Kundi kaataké yapatikanangwa. Baka jaawuwe waatépékananén. Yaak. Kundi a wasékéyakwutékwa. ⁴¹ Bulaa ani taalé yaasékatake yakélak ma yéngunu.” Naandén, gaayéna néma du. Wunga wandéka wa yéndarén.

20

Pol Masedonia provinsmba Grik kantrimba waak yeýeyé yaayaténdén

¹ Efesus du dakwa némaanmba waandarén kundi késndéka yakélak téndaka kukmba Pol wandéka Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwa yaae jaawundarén. Jaawuwe téndaka deku mawulé yékun téndénngé wa det kundi kwayéndén. Kwayétake anga wandén, “Got gunale randu kurkale ma yaréngunu.” Naandén. Naatake de yaasékatake Masedonia provinsét yéndén. ² Ye wamba yeýeyé yaayatéte Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwat némaamba kundi kwayéndéka deku mawulé yékunmba téndéka wa apamama yate kurkale yaréndarén. Yaréndaka wa yéndén Grik kanrit. ³ Ye baapmu kupuk wamba yaréndén. Yare sipmba

waare Siria distrikét yéké wa mawulé yandén. Yate vékundén Juda du ras dat viyaandékngé yandakwanngé kundi bulndaka. Vékutake nak yaambumba yémuké wa Masedoniat nakapuk waambule yéndén. ⁴ Ani dunyansé dale yéndarén:

Beria du, Sopater. Wani du wan Pirusna nyaan wa.

Tesalonaika du vétik, Aristarkus ambét Sekundus.

Derbe du Gaius.

Timoti.

Esia provins du vétik Tikikus ambét Trofimus.

Polale sékét yéndarén.

⁵ Ye Pol yaasékatake de wa taale yén Troasét. Ye wamba aanéké kaavéréndarén. ⁶ Yis kurkapuk bret kandakwa sapak yare Filipai taakatake sipmba waare wuné ani nyéngaa viyaatakan du aané Polale sékét yétén. Nyaa taambak (5) ye wa Troasmba saambaktén. Saambake nyaa taambak kaayék vétik (7) wani aanéké kaavérén dunyansale wa sékét yarénanén.

Troasmba téte Pol wandéka wa Yutikus taa-male waarapndén

⁷⁻⁸ Yaap yaré nyaa garambu nané Jisaské vékulakate kakému kamuké wa yénanén sémény gaa nakét. Wani gaamba waaraéte rum vétik taakatake nak rumét waaronanén. Waare wulaae rananga Pol téte du dakwat kundi kwayéndén. Séré de yaasékatake yéké vékulakate wa néma kundi kwayéndén. Kurkale vénanénngé késépéri lam wa vérakte yaantékésén. Yaanténdaka

wamba rananga Pol kundi kwayéte nyéndéngan wa wayéka kundi kwayéndén.

⁹ Naléwuré biyaku du nak déku yé Yutikus gaamba wimut wulaandénngé taakandarén yaambumba wa randén. Randéka Pol kundi kwayéndéka Yutikusna méni yundé yan. Yundé yandéka wa yundé kwaandén. Yundé kwaae anjoré kulémba vaakére daawulindén képmaat. Vaakére daawulindéka dé kéraamuké daawulindarén. Daawuliye véndarén kiyaasékéyake kwaandéka. ¹⁰ Pol waak daawulindén. Daawuliye kwaati se wani duwat kutte det anga wandén, “Vat naaké yambak guné. Yaamambi wa jaandékwa.” Naandén. ¹¹ Naatake Pol nakapuk waarendén, wani gaamba. Waaréndéka Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwa waak waarendaka dé Pol dele kakému kandén. Katake dele néma kundi ras waak bulndén. Bultake yé gétdéka de yaasékatake wa yéndén. ¹² Yéndéka de wani du kure yéndarén déku gaat. Wani du yékun yandéka wa deku mawulé yékun yan.

Pol Troas taakatake Miletusét yéndén

¹³ Pol nanat anga wandén, “Sipmba ma waare Asosét yéngunu. Wuné képmaamba yékawutékwa Asosét. Ye wamba sipmba waare gunale yékawutékwa.” Naandén. Wandéka wa sipmba waare yénanén Asosét. ¹⁴ Ye Asosmba ténanga Pol yaae nané véndén. Nanat vétake sipmba waarendéka wa Pol sékét Mitilinit yénanén. ¹⁵ Ye Mitilini taakatake yénanén. Yénanga gaan yandéka kwaee ganmba vénanén Kios ailan

yékutuwa sakumba téndéka. Vétake yénanén. Yénanga gaan yandéka nakapuk kwaae ganmba Samosmba saambaknanén. Saambake Samos taakatake yénanga gaan yandéka nakapuk kwaae Miletusmba saambaknanén. Saambake wamba yarénanén.

¹⁶ Pol Jerusalemét bari yéké mawulé yandén. Néma nyaa nak déku yé Pentikos wani nyaamba Pol Jerusalemma yaréké wa mawulé yandén. Efesusmba daawuliye némaamba nyaa Esia provinsmba yarémuké wa kalik yandén.

Pol Efesusna néma dusat kundi kwayéndén

¹⁷ Esia provinsmba yarémuké kalik yate Mile-tusmba yaréte Pol kundi wasatindén, Efesusmba tékwa du dakwat. Jisasna jémbaamba yaalan du dakwana néma dusé yaae dé vénadarénngé wa mawulé yandén. Yate wa det wani kundi wasatindén. ¹⁸⁻¹⁹ Kundi wasatindéka yaandaka det ani kundi kwayéndén:

“Talimba Esia provinsét wa yewutén. Ye gunale yaréte Néman Duna jémbaa wa yawutén. Yate gunéké sémbéraa yate gunéké yamba néma du téwutékwe wa. Juda du ras wuna kundiké kalik yate wunat viyaaké mawulé yandaka Néman Duna jémbaa male wa yawutén. Wunga wa vékusékgunéngwa. ²⁰ Guna mawulé yé kunmba téndénngé wa gunat yéku kundi kwayéwutén. Kundi ras yamba paakuwutékwe wa. Jaawungunéngwa taalémba, guna gaamba waak, wani kundi wa wawutén. Wunga wa vékusékgunéngwa. ²¹ Juda du dakwat, nak gaayé du dakwat waak apapu kundi

wapékawutén. Gunat wa néma kundi wawutén, guna kapére mawulé yaasékatake Gotna kundi vékute Néman Du Jisas Kraiské yé kunmba vékulakangunénngé. ²² Bulaa Gotna Yaamambi wan kundi vékute Jerusalemét a yékawutékwa. Yéwutu Jerusalemma ba wunat yaké yandakwa musé yamba vékusékwutékwe wa. ²³ Akwi gaayém̄ba Gotna Yaamambi wunat anga wandén, 'Kalapusmba kwaakaménengwa. Ménat yaavan kurkandakwa.' Naandén. Naandéka wani muséké a vékusékwutékwa.

²⁴ "Got du dakwaké yé kunmba véte det yé kun wa yandékwa. Wani yéku muséké det kundi kwayéwuténngé wa Néman Du Jisas talimba wunat wandén. Wunat tiyaandén jémbaa a yasékéyak-ngawutékwa. Wan néma jémbaa wa. Bari kiyaaké wuté, kapuk wayéka kulé raké wuté? Yénga véké? Dékumukét. Wan baka musé wa.

²⁵ "Ma vékungunék. Talimba gunéké wa yaawutén. Yaae kundi kwayépékawutén, Got néma du rate gunéké yé kunmba véké yandékwangé. Guné wunat nakapuk katik véké guné. Wa vékusék-wutékwa. ²⁶⁻²⁷ Vékusékte bulaa gunat ani kundi a wawutékwa: Gotna kundi akwi gunat wa kwayéwutén. Kundi ras yamba paakuwutékwe wa. Gunale tékwa du nak kulémawulé kéraae yé kunmba yarépékakapuk yamunaandu, wa déku jémbaa wa. Wan wuna jémbaa yamba wa. Yi wan wanana wa.

²⁸ "Ma vékungunék. Guna mawulé yé kunmba téndénngé ma jéraawu yangunék. Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa yé kunmba

téndarénngé, guné néma dusé téte deké ma kurkale véréngunék. Deké kurkale véngunénngé, wa Gotna Yaamambi wani jémbaa wa kwayéndén gunat. Gotna jémbaamba yaalan du dakwa wan sipsip pulak wa. Guné sipsipké séngite kaavérékwa du pulak wa. Yate deké ma kurkale séngite kaavéréngunék. Gotna nyaan Jisas deké kiyaandénngé Got wandéka déku du dakwa wa téndakwa.

²⁹ “Anga vékusékwutékwa. Gunat yaasékatake yéwutu waaléwasa yaae sipsipét wa yaavan kurkandakwa. Du ras waaléwasa pulak kapére mawulé vékute Gotna jémbaamba yaalan akwi du dakwat yaavan kurké mawulé yakandakwa. Wa vékusékwutékwa. ³⁰ Kukmba gunale tékwa du ras papukundi wakandakwa. Jisaské yékulomba vékulakakwa du dakwa deku kundi male vékute déku jémbaa yaasékandarénngé, wa paapu yakandakwa. ³¹ Wani muséké ma vékulakangunék. Vékulakate apapu ma jéraawu yangunék. Kaa kupuk Gotna kundi gunat wa wawutén. Nyaa, gaan, gunat nak nak wani kundi wa watépékawutén. Gunéké sémbéraa yate wa géraawutén. Wani muséké yékéyaak yaké yambakate.

³² “Bulaa a yékawutékwa. Got gunéké yékulomba vékandékwa. Dé gunat yékun yaké yandékwa kundiké vékulakate yékulomba tékangunéngwa. Wunga wa mawulé yawutékwa. Got déku du dakwat yékun yandékwa pulak, gunat yékun yandu apamama yate yékulomba tépékaa-kangunéngwa. ³³ Nak duna yéwaa muséké waak yamba jaam-

biwutékwe wa. ³⁴ Anga vékusékngunéngwa. Gunale téte jémbaa yate yéwaa kéraae wuné kapmang wuna musé wa kéraawutén. Wunale yeýé yaayakwa dunyanngé waak wa musé kéraawutén. Wa vékusékngunéngwa. ³⁵ Wani néma jémbaa yate det musé kwayéwutéka wa véngunén. Vétake guné waak néma jémbaa yate apamama yakapuk yakwa du dakwat ma yékun yangunu. Talimba Néman Du Jisas anga wandén, ‘Musé baka kwayékwa duna yéku mawulé musé kéraakwa duna yéku mawulat wa taalékérandékwa.’ Naandén Jisas. Nané déku kundi vékute det ma yékun yakwak.” Naandén Pol.

³⁶ Pol wunga watake wani néma dusale kwaati séte Gorét waatakundén. ³⁷ Waatakundéka déké mawulé yate dat kaarangwe géraate anga wandarén, “Got ménale randu kurkale ma yéménu.” Naandarén. ³⁸ Wunga wate néma sémbéraa wa yandarén. Takamba Pol det anga wandén, “Guné wunat nakapuk katik véké guné.” Wunga wandéka wani kundiké vékulakate sémbéraa yandarén. Sémbéraa yate wa Pol kure yéndarén, sip tékwa taalat.

21

Pol Jerusalemét yémuké sipmba waарéndén

¹ De yaasékatake wuné ani nyéngaa viyaatakan du, Pol waak, déku du ras, wunga wa sipmba waare yénanén. Bari ye Kos ailanmba saambaknanén. Saambake Kos taakatake yénanén. Ye gaan kwaae Rodes ailanmba saambaknanén. Saambake Rodes taakatake Patarat yénanén.

² Ye saambake daawuliye Fonisia distrikét yéké yakwa sip vénanén. Vétake wani sipmba waare yénanén. ³ Yéte Saiprus ailan akituwa sakumba téndéka vénanén. Vétake Siria provinsét yénanén. Ye Tairmba saambaknanén. Wani gaayém̄ba de talimba sipmba taakandarén musé kérāe kure ye taakaké wa mawulé yandarén. Yandaka sipmba daawuliye wani gaayét wulaananén. ⁴ Wulaae Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwaké waaknanén. Waake vétake nyaa taambak kaayék vétik (7) dele yarénanén. Yarénanga Gotna Yaamambi det wandéka Polét anga wandarén, “Jerusalemét yéké yambak.” Naandarén. Wunga wandaka deku kundi yamba vékundékwe. ⁵ Yare de yaasékatake yéké yananga wa akwi du dakwa nyambalé nanale yéndarén. Ye gaayé taakatake solwara aarkat yénanén. Ye saambake wamba kwaati se Gorét waatakunanén. ⁶ Waatakutake det anga wanánén, “Got gunale randu kurkale ma yaténgunu.” Naananga nanat anga wandarén, “Got gunale randu kurkale ma yéngunu.” Naandarén. Wunga wandaka sipmba waarenanga de deku gaayét waambule yéndarén.

*Sisariamba Agabus Polét kundi kwayéndén
kukmba yaké yakwa muséché*

⁷ Sipmba waare Tair taakatake yénanén, Tolemesét. Ye saambake sipmba daawuliye wa Jisaské yékunmba vékulakakwa du dakwat vénanén. Vétake dele kundi bulte nyaa nak dele yarénanén. ⁸ Yare gaan kwaae ganmba Tolemes taakatake yénanén Sisariat. Ye saambake Filipna gaamba ye dale yarénanén. Filip dé

Gotna kundi kwayékwa du wa. Talimba Jisasna dunyan Jerusalemma téte wa du taambak kaayék vétikét (7) wandarén, musé muni waate kwayéndarénngé. Filip wan wani musé muni waate kwayén du nak wa. ⁹ Déku takwanyan vétik vétik kwawitakwa wa yaréndarén. De Gotna yém̄ba kundi kwayéténdarén.

¹⁰ Késépéri nyaa Filipale yarénanén. Yarénanga Gotna yém̄ba kundi kwayékwa du nak Judia distrikmba yaandén. Déku yé Agabus wa. ¹¹ Nanéké yaae Pol gin let kéraae dékét déku kapmang déku maan taamba gindén. Giye anga wandén, “Gotna Yaamambi anga wandékwa, ‘Jerusalemma tékwa Judasé ani let gikwa duwat wunga gikandakwa. Gitake wa nak gaayé dunyansat dé kwayékandakwa.’ Naandékwa Gotna Yaamambi.” Naandén Agabus.

¹² Agabus wunga wandéka vékute nané wamba tékwa du dakwale Polét anga wanánén, “Jerusalemét yéké yambakate. Méné yéménénngé kalik yanangwa.” Naananén. ¹³ Wunga wananga anga wandén, “Kamuké guné wunga géraate wuna mawulé yaavan kurké vékulako? Wunga yaké yambak. Kalapusmba kwaamuké wup yamba yawutékwe wa. Jerusalemma kiyaamuké wuné wup yamba yawutékwe wa. Néman Du Jisasna jémbaa yate déku yé kavérékngawutékwa.” Naandén. Wunga wate nana kundi yamba vékundékwe wa. ¹⁴ Yandéka déku kundi kaatakapuk yate anga wanánén, “Yénḡa yakét. Dékumukét. Néman Du yaké mawulé yandékwa pulak yénḡa yandu. Wunga

wa mawulé yanangwa.” Naananén.

*Pol néma dusat kundi kwayéndén
Jerusalemmba*

¹⁵ Nyaa ras wamba yarénanén. Yare musé kururétake wa Jerusalemét yénanén. ¹⁶ Jisaské yékunmba vékulakakwa du ras deku gaayé Sisaria yaasékatake nané kure yéndarén, Nasonna gaamba dale yarénanénngé. Talimba Nason Jisasna jémblaamba wa yaalandén. Dé Saiprus ailan du wa. ¹⁷ Jerusalemmba saambaknanga Jisaské yékunmba vékulakakwa apu nanat véte wa mawulé tawulé yandarén.

¹⁸ Gaan kwaae ganmba Jemsat vémuké Pol nanale yéndén. Ye vénanén Jisasna jémblaamba yaalan du dakwana néma du akwi Jemsale randaka. ¹⁹ Vétake Pol anga wandén, “Got gunale randu kurkale ma yaréngunu.” Naatake det kundi kwayéndén, Got yan akwi jémblaaké. Talimba Got wandéka Pol ye nak gaayé du dakwat kundi kwayéte Gotna jémbla yandén. Wani muséké wa Pol det kundi kwayéndén.

*Pol néma duséna kundi vékute Gotna kundi
bulndakwa néma gaat wulaandén*

²⁰ Wani néma dusé Polna kundi vékutake Gotna yé kavérékte anga wandarén, “Got yékun wa yandén.” Naandarén. Wunga watake Polét anga wandarén, “Nana waayéka, ma véku. Nana du dakwa némaamba ani gaayé Jerusalemma téte Jisaské yékunmba vékulakandakwa. Wani du dakwa wa nana gwaal waarranga maandéka bakamu Mosesna apakundi wa yékunmba vékundakwa. ²¹ Vékundaka du ras ani kundi

wandakwa: ‘Pol nak gaayét ye nana gaayé du dakwat wa kundi kwayéndén, Mosesna apakundi yaasékandarénngé. Pol deku nyambaléna sépé sékukapuk yandarénngé det wandén. Pol nané Judana apakundi vékukapuk yandarénngé wa det wandén.’ Du ras wunga wa wandakwa ménéké. Wandaka Jisaské yékunmba vékulakakwa Juda du dakwa vékundarén wa.

²² “Bulaa ani gaayét wa yaaménén. Yaaménénngé vékukandakwa. Kamu yaké nané?

²³ Anga yaménénngé wa mawulé yanangwa. Du vétik vétik amba téndakwa. De Gorét néma kundi nak wa wandarén. ²⁴ Watake Mosesna apakundi vékute jémbaa yasékéyaktake gu yaakundaru deku sépé Gotna ménimba yékun yandu wa kwaami kakémü Gotna gaamba jémbaa yakwa duwat kwayékandakwa. Kwayéndaru anga wakandékwa, ‘Bulaa Gotna ménimba guna sépé wa yékun yakwa.’ Naakandékwa. Dele ma yéménék. Ye méné waak wani jémbaa yatake ma gu yaakuménék. Yate méné ména kapmang wani jémbaana yéwaa ma kwayéménék. Kwayéménü de deku némbé yénga yandaru. Yandaru wunga yaménu akwi du dakwa vékandakwa. Véte anga vékusék-ngandakwa. Méné Mosesna apakundi wa vékuménénngwa. Wunga vékusék-ngandakwa. Du ras kundi wa wandarén, Mosesna apakundi vékukapuk yaménénngwanngé. Wani du paapu wa yandarén. Jerusalemma tékwa du dakwa gunat véte wani muséké waak vékusék-ngandakwa.

²⁵ “Nak gaayémba tékwa Jisasna jémbaamba yaalan du dakwa Mosesna apakundi yamba vékundakwe wa. Wunga vékuséknangwa. Wan

yékun wa. Talimba nyéngaa nak det wa kwayésatinanén. Anga viyaatakananén: Guné papungorké kwayéndarén kwaami kaké yambak. Guné nyéki kaké yambak. Guné kwaalémba gindarén kwaami kaké yambak. Guné nak du dakwale kapéremusé yaké yambak. Wunga wa viyaatakananén deké.” Naandarén.

26 Wunga wandaka Pol deku kundi vékundén. Vékutake wani dunyansé kure yéndén. Ye Mosesna apakundi vékute jémbaa ras yatake gu yaakundarén, deku sépé Gotna ménimba yékun yandénngé. Yatake gaan kwaae ganmba Pol ye Gotna kundi bulndakwa gaamba wulaae Gotna gaamba jémbaa yakwa duwat wandén, wani jémbaa yasékéyaktake nak nak kwaami kakému kure yaae kwayéké yandakwa nyaaké.

Polét kulkindarén Gotna kundi bulndakwa néma gaamba

27 Nyaa taambak kaayék vétik (7) késké yandéka de Esia provinsmba yaan Juda dunyansé véndarén Pol wani jémbaa yasékéyaktake Gotna kundi bulndakwa néma gaamba téndéka. Vétake akwi du dakwat waandarén. Waandaka rakarka ye wa Polét kulkindarén. **28** Dat kulkiye waate anga wandarén, “Nanale nakurak kundi bulkwa du Israelsé, ma yaae vékungunék. Ani du akwi gaayémba yéte wa akwi du dakwat déku kundi wandakwa. Wate nané Israelna dunyansé, Mosesna apakundi, ani gaaké waak wa kuk kwayéndékwa. Bulaa nak gaayé duwat kure yaae Gotna kundi bulnangwa néma gaamba wulaandarén. Nalé wani gaa wan yéku gaa wa

kwaandén. Bulaa wani gaa wan kapére gaa wa kwaandékwa. Nak gaayé dunyansé wa wulaan.” Naandarén.

²⁹ Talimba wa védarén Efesusmba yaan du Trofimus Polale Jerusalemma yeyé yaayatémberéka. Vétake wa védarén Pol kapmang Gotna kundi bulndakwa gaat wulaandéka. Vétake deku mawulémba anga wandarén, “Pol wani nak gaayé du kure sékét wa wulaambérén, Gotna kundi bulnangwa néma gaat. Anga wanánén, ‘Nak gaayé du wani gaat katik wulaaké dé.’ Wunga wananga Pol wani du kure wulaae wa kapére yapaté wa yandén.” Naandarén. Wunga wate anga yamba vékusékndakwe wa. Pol kapmang wa wani gaat wulaandén.

³⁰ De wunga wate némaanmba waandaka Jerusalemma tékwa akwi du dakwa vékute rakarka yate pétápété yaae Polét kulkindarén. Kulkije dat témbére kure gwaandéndarén, Gotna kundi bulndakwa néma gaamba. Témbére kure kaapat gwaandéndaka pété bari tépendarén.

*Romna waariyakwa dunyanna néma du wa
Polét kure yén*

³¹ Pété tépétakandaka du dakwa Polét viyaandékngé yandarén. Yandaka Romna waariyakwa dunyanna néma duwat anga wandarén, “Jerusalemma tékwa akwi du dakwa rakarka yate jaawuwe waandakwa.” Naandarén. ³² Wunga wandaka wani néma du déku waariyakwa dunyansé rasét wandéka bari yéndarén, du dakwa jaawundakwa taalat.

Ye saambakndaka du dakwa waariyakwa dunyansat vétake Polét nakapuk yamba viyaandakwe wa. ³³ Yandaka néma du déku dunyansat watakandén ye Polét kulkkiye dat sen vétikét gindarénnge. Watake du dakwat anga waatakundén, “Ani du wan kandé? Kamu musé dé yak?”

³⁴ Wunga waatakundéka késpulak napulak kundi némaanmba waandarén. Némaanmba waandaka kundi kurkale yamba vékusék-ndékwe wa. Yate Polké vékusékngapuk ye déku dunyansat anga wandén, “Dé ma kulkkiye kure yéngunu, nana néma gaat.” Naandén. ³⁵ Naandéka waariyakwa dunyan Pol kure yéndarén, deku gaat. Kure ye waareké yandaka du dakwa néma rakarka yate Polét viyaandékngé mawulé yandaka wa dat yaate ye gaat waareké yandarén. ³⁶ Du dakwa Polna kukmba yaaté némaanmba waate anga wandarén, “Dé ma viyaandékngunu.” Naandarén.

Pol Judasat kundi kwayéndén déku jémbaaké

³⁷ Waariyakwa dunyansé Pol deku gaat kure waareké yandaka Pol deku néma duwat Grikna kundimba anga wandén, “Ménat kundi ras waké mawulé yawutékwa.” Naandén. Wunga wandéka wani néma du anga wandén, “Yénga pulak méné Grikna kundi vékwo? ³⁸ Talimba Isip du nak gavmanngé kalik yate wandéka wa 4,000 du déku kundi vékundarén. Vékutake déku kukmba ye deku waariyandakwa kulaa kéraae kure yéndarén, du yarékapuk taalat. Méné

wani du méné kapuk? Wunga vékulakawutén.” Naandén.

³⁹ Wunga wandéka Pol anga wandén, “Yamba wa. Wuné Juda du a. Wuna gwalepange wan Tarsus wa. Silisia distrikmba wa tékwa. Wuna gaayé wan néma gaayé wa. Ani du dakwat kundi kwayéké wa mawulé yawutékwa. Méné yi naaménu wani du dakwat kundi kwayékawutékwa.” Naandén. ⁴⁰ Naandéka néma du anga wandén, “Ma kwayéménék.” Naandéka Pol anjoré jaambétakumba téte taambat yandéka wani du dakwa kundi bulkapuk yakélak téndaka wa det Hibruna kundimba anga wandén.

22

¹⁻² “Guno, ma véku. Wuna aapangu, wuna aanyé waayéka, gunat wawutékwa. Bulaa guna kundi a kaatakawutékwa.” Wunga wate Hibruna kundimba wa wandén. Wandéka déku kundi vékute wa yakélak kundimék téndarén. Téndaka Pol anga wandén:

³ “Wuné Juda du a. Wuna aasa wuné Tarsusmba wa kéraalén. Tarsus Silisia distrikmba wa téndékwa. Talimba ani gaayé Jerusalemét wa yaawutén. Yaae amba yaréwutéka Gamaliel nana gwaal waaraanga maandéka bakamuna apakundiké wunat yakwasnyéndén. Yakwasnyéndéka apamama yate Gotna kundi wa apapu yé kunmba vékutén, guné amba tékwa dunyansé yé kunmba vékungunéngwa pulak. ⁴ Yate wani kulé jémbaamba wulaan du dakwat wa yaavan kuruwutén. Yaavan kuruwutéka ras wa kiyaan. Wani du dakwa rasét kulkiye

kure yéwutén kalapusét. ⁵ Yi wan wanana wa. Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du guna maaka dusé waak wunga wa vékusékndakwa. Vékusékte gunat wakandakwa, wani muséké. Damaskusmba tékwa Juda duké kundi nyéngaamba viyaae tiyaandaka wa wani nyéngaa kure yéwutén Damaskusét. Wani kulé jémbaamba wulaan du dakwa kulkkiye senét giké wa yéwutén. Giye kure Jerusalemét waambule ye yandarén kapéremusé det yakataké wa wani gaayét yéwutén.” Naandén Pol.

*Pol Jisaské baasnyé ye yé kun mba
véku lakan dénnéngé wa det saapéndén*

⁶ Pol kundi ras waak anga wandén: “Yaambumba ye nyaa vélénawuréndéka Damaskusmba saambakngé yatéwutén. Saambakngé yatéwutéka nyét kusnyérakngwa pulak yandéka néma yaa vérékte kaalékwa pulak musé wa gaayan téwuténmba. ⁷ Gaayandéka wa képmamamba vaakérwutén. Vaakére kwaate vékuwutén ani kundi wandéka, ‘Méno, Sol, kamuké méné wunat yaavan kuru?’ ⁸ Wunga wandéka anga wawutén, ‘Néman Du, méné kandé?’ Naawutéka anga wandén, ‘Wuné Nasaret du Jisas a. Wunat wa yaavan kutménéngwa.’ Naandén. ⁹ Wunale sékét yén du véndarén wani vérékte kaalan musé. Véte wani kundi yamba vékundakwe wa.

¹⁰ “Yatake anga wawutén, ‘Néman Du, kamu yaké wuté?’ Naawutéka anga wandén, ‘Ma waaraape Damaskusét wulaaménék. Wulaaménu du nak ménat wakandékwa, wunéké yaké

yaménéngwa jémbaa.’ Naandén. ¹¹ Vérakte kaalékwa baan néma musé téndéka wa véké yapatiwutén. Yapatiwutéka wunale sékét yén du wa wuna taambamba kutndaka Damaskusét ye wulaananén.

¹² “Yéku du nak wamba yaréndén. Déku yé Ananaias wa. Dé nané Judana apakundi vékundéka Damaskusmba tékwa akwi Judasé déké anga wandarén, ‘Wan yéku du wa.’ Naandarén. ¹³ Ananaias wunéké yaae wunale téte anga wandén, ‘Méno, Sol, wuna waayéka pulak du, bulaa nakapuk ma véménu.’ Wunga wandéka wa nakapuk bari vewutén. ¹⁴ Dat vétéwutéka wunat anga wandén, ‘Nana gwaal waaraanga maandéka bakamuna Néman Du Got wa wandén, déku mawuléké vékusékménénngé. Got wandéka déku jémbaa yakwa yéku du Jisasét vétake déku kundi wa vékuménén. ¹⁵ Méné ye akwi du dakwat kundi kwayékaménéngwa déké. Véménén musé, vékuménén muséké waak wakaménéngwa. ¹⁶ Bulaa ma waarapménú. Kaavéréké yambak. Ma yaaménú. Wuné Jisasna yémba ménat baptais kwayékawutékwa. Ma Jisasna yémba waatakuménu ména kapére mawulé yakwasnyéputi-kandékwa.’ Naandén Ananaias wunat.

Got wandéka wa Pol yéndén nak gaayé du dakwaké

¹⁷ “Kukmba Jerusalemét waambule yaawutén. Waambule yaae Gotna kundi bulnangwa néma gaamba téte Gorale kundi bulwutén. Kundi bulte yéngan pulak yate Néman Du vewutén. ¹⁸ Vewutéka wunat anga wandén, ‘Jerusalem ma

taakatake bari yéménék. Wunéké amba kundi kwayéménú, wa akwi du dakwa ména kundi katik vékuké daré.’ Naandén. ¹⁹ Naandéka anga wawutén, ‘Néman Du, talimba Judasé kundi bulnangwa gaamba wulaae wa ménéké yékunmba vékulakakwa du dakwat kulkkiye kalapusmba taakate viyaawutén. Wunga wa vékusékndakwa. ²⁰ De ménéké kundi kwayén du Stivenét matut viyaandaka kiyaandéka vétake wa mawulé yawutén. Yate matut viyaakwa du yépmáa yandéka saape téen laplapké wa séngite vétewutén. De akwi wunga wa vékusékndakwa. Vékusékte wuna kundi wa vékukandakwa.’ ²¹ Wunga wawutéka Néman Du wunat anga wandén, ‘Yamba wa. Ma yé. Wawutu méné sékaat yécaménéngwa, nak gaayé du dakwaké.’ Néman Du wunat wunga wandén.” Naandén Pol.

*Romna waariyakwa dunyanna néma du Polét
yékun kutndén*

²² Pol wandéka taale de wamba tékwa du dakwa déku kundi vékundarén. Vékundaka nak gaayé du dakwaké wandéka wa rakarka yate némaanmba waate anga wandarén, “Dé ma viyaandékngunu. Dé yénga kiyaandu. Ani du nana képmaamba katik yaréké dé.” Naandarén. ²³ Naate néma rakarka yate laplap léwaayéte baawu kéraae wa vaanjawuré-ndarén. ²⁴ Yandaka waariyakwa dunyanna néma du déku dunyansat anga wandén, “Wani du ma kure nana gaat kurwulaangunu. Wulaae dé ma baangwit viyaangunu. Kamuké daré wani Judasé némaanmba wunga waate déké

kalik yo? Dat viyaate dat ma waatakungunu wani muséké. Waatakungunu wa vékusék-
nganangwa.” Naandén. ²⁵ Naandéka Polét kure wulaae gitake dat viyaaké yaténdarén. Yaténdaka Pol waariyakwa du nakét anga wandén, “Kot vékukwa néma du wuna kundi yamba vékundékwe wa. Wuné Rom du a. Guné Rom duwat baka viyaamunaangunu, wan yékun dé? Romna apakundi wunga dé wo kapuk?” Naandén.

²⁶ Polna kundi vékutake wani du déku néma duké ye dat anga waatakundén, “Kamu méné yo? Wani du wan dé Rom du wa.” ²⁷ Wunga wandéka néma du ye Polét anga wandén, “Méné ma wa. Rom du méné kapuk?” Naandéka Pol wa wan, “Yi.” ²⁸ Naandéka néma du anga wandén, “Némaamba yéwaa kwayétake wuné Rom du a téwutékwa.” Naandéka Pol wa wan, “Wuna aapa Rom du téndéka wuné waak Rom du a téwutékwa.” Naandén Pol. ²⁹ Naandéka Polét viyaaké yan du dé yaasékatake bari yéndaka waariyakwa dunyanna néma du Polna kundi vékutake déké vékuséke wa wup yandén. Rom duwat wa gindén.

³⁰ Takamba Judasé anga wandarén, “Pol kapéremusé wa yandén.” Wunga wandaka waariyakwa dunyanna néma du wani muséké vékusékngé wa mawulé yandén. Yatake kwaae ganmba déku dunyansat anga wandén, “Wani sen Polmba ma lékungunu. Judasat ma wangunu deku néma du akwi, Gotna gaamba jémbaa yakwa dunyanna néma du waak kundi bulké jaawundaru.” Naandéka wa jaawundarén.

Jaawundaka Pol kure ye watakandéka wa Pol deku ménimba téndén.

23

Pol Judaséna néma dusat kundi kwayéndén

¹ Pol néma duséna ménimba téte det vésékte anga wandén, “Guno, aanyé waayéka, ma véku. Kapéremusé yamba yawutékwe wa. Wunga vékusékwutékwa. Talimba kapéremusé nak yamba yawutékwe wa. Bulaa waak wuné kapéremusé yamba ye wa. Papukundi yamba wawutékwe wa. Yéku kundi wa wawutékwa. Yi wan wanana wa. Got wunga wa vékusékndékwa.” Naandén. ² Wandéka Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du Ananaias Polale tén dunyansat anga wandén, “Déku tépngém̄ba ma viyaa.” Naandén. ³ Wandéka dat viyaandaka Pol rakarka yate Ananaiasét anga wandén, “Méné paapu yakwa du wa. Kukmba Got ménat viyaakandékwa. Méné néma du téte wuna kundi vékute wa waménéngwa, Mosesna apakundi vékukapuk yawuténngé. Det waménén, wunat viyaandarénngé. Wunga wate Mosesna apakundi yamba vékuménéngwe wa.” Naandén. ⁴ Naandéka Polale tén dunyansé dat anga wandlerén, “Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du, Gotna duwat wa kapére kundi waménéngwa.” Naandarén. ⁵ Wandaka Pol anga wandén, “Guno, wuna aanyé waayéka, dé Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du téndékwannéngé yamba vékusékwutékwe wa. Déké vékusékmunaæ, wa dat wunga katik wakatik wuté. Talimba anga wa viyaatakandarén Gotna

nyéngaamba: Guna néma duwat kapére kundi waké yambakate. Wunga viyaatakandarén.” Naandén Pol.

⁶ Pol wa véndén Farisi du ras Sadyusi du ras wamba téndaka. Vétake akwi néma dusat némaanmba wandén anga, “Wuna aanyé waayéka, ma véku. Wuna aapa dé Farisi du wa. Wuné waak Farisi du a. Du kiyaae nakapuk taamale waarpkandakwa. Wunga vékusékte wa wawutén. Wawutéka wunat kotimmuké wa wunat kulkiye ani gaat kure yaandarén.” Naandén.

⁷ Wunga wandéka Farisi dunyansé waardarén, Sadyusi dunyansale. ⁸ Farisisé de ani kundi kupuk wandakwa, “Du kiyaae taamale waarpkanangwa. Gotna kundi kure gaayakwa du Gotna gaayémba yaréndakwa wa. Kwaminyan pulak du waak Gotna gaayémba yaréndakwa wa.” Naandakwa Farisisé. Naandaka Sadyusisé anga wandakwa, “Yamba yé wa. Du kiyaae katik nakapuk taamale waarpké daré. Gotna kundi kure gaayakwa du yamba yare wa. Gotna gaayémba yarékwa kwaminyan pulak du yamba yare wa.” Naandakwa. Naate Polna kundi vékutake wa Sadyusisé Farisi dunyanale waarrundarén. ⁹ Waarute némaanmba waandaka apakundiké vékuséknngwa Farisi du ras deku ménimba wamba téte anga wandarén, “Ma véku. Ani du kapéremusé yamba yandékwe wa. Yi wan wanana wa. Gotna kundi kure gaayakwa du nak dé dat kundi kwayék, kapuk kwaminyan pulak du nak dé dat kundi kwayék? Yamba vékuséknangwe wa.” Naandarén.

¹⁰ Wunga wandaka Judana néma dusé akwi nakapuk némaanmba waandarén. Waandaka Romna waariyakwa dunyanna néma du anga wandén, “De mawulé vétik yate Polét témbére yeýé yaayate déku sépé ketataavi-kandakwa.” Naate wup yandén. Wup yate déku dunyansat anga wandén, “Ma daawuliye Polét kulkkiye waambule kuringunék, nana néma gaat.” Naandéka déku dunyan Polét kulkkiye kure yéndarén, deku gaat.

¹¹ Wani gaan Néman Du Jisas Polale téte anga wandén, “Yéku mawulé ma vékuménék. Wup yaké yambak. Ani gaayé Jerusalemmba téte kundi wa kwayéménén wunéké. Rommba waak wup yakapuk yate wunéké kundi kwayékménéngwa.” Naandén Néman Du Jisas.

Judasé Polét viyaandékngé kundi gindarén

¹² Ganmbamba waarape Juda dunyan ras nakurakmba jaawuwe kundi bulndarén. Bulte anga wandarén, “Nané Pol ma viyaandékngwak. Dé viyaatake wa kulak kakému nakapuk kakanangwa. Bulaa kulak kakému katik kaké nané. Yi wan wanana wa. Got nanat véréndéka wa wanangwa.” Naate kundi gindarén. ¹³ Polét viyaandékngé kundi gin dunyansé de dunyan dumi vétik (40) pulak wa. ¹⁴ Kundi giye Gotna gaamba jémbaa yakwa dunyanna néma dusé, maaka dusat waak ye anga wandarén, “Nané akwi kundi ginanén wa. Got nanat véréndéka wa kundi ginanén. Kundi giye kakému katik kaké nané. Baka yare wa Pol viyaandéknganangwa. Dé viyaatake wa wani kakému

kakanangwa. ¹⁵ Wunga yananénngé bulaa akwi néma dusale ma Romna waariyakwa dunyanna néma duké kundi wasatingunék. Anga ma wangunék, ‘Polna kundi ras waak vékuké wa mawulé yanangwa. Ma waménu ména dunyan Polét nakapuk kure gaayandaru.’ Wunga wangunu nané yaambumba téte déké kaavétékanangwa. Kaavéténanu dé yaae guné rakwa taalém̄ba saambakngapuk téndu wa dé viyaandék-nganangwa.” Naandarén deku néma dusat.

¹⁶ Yaambumba te Polét viyaandékngé kundi bulndaka Polna wusakut vékundén. Vékutake waariyakwa dunyanna néma gaat ye wulaae Polét wani kundi saapéndén. ¹⁷ Saapéndéka Pol waariyakwa du nakét waandéka yaandéka dat anga wandén, “Ani du ma kure yéménu guna néma duké. Kundi ras waké wa mawulé yandékwa.” Naandén.

¹⁸ Wunga wandéka waariyakwa du Polna wusakurét kure déku néma duké kure ye dat anga wandén, “Kalapusmba kwaakwa du Pol wunat waandéka yaawutéka wunat anga wandén, ‘Ani du guna néma duké ma kure yéménék. Néma duwat kundi ras bulké wa mawulé yandékwa.’ Naandén. Pol wunga wandéka ménéké wa ani du a kure yaawutén.” Naandén.

¹⁹ Wani kundi wandéka néma du Polna wusakutna taambamba kutndéka yépulak naae bét kapmang témbérén. Kapmang téte dat anga waatakundén, “Kamu kundi wunat waké méné mawulé yo?” ²⁰ Wunga waatakundéka Polna wusakut anga wandén, “Juda du ras wa kundi

gindarén, séré ménat waatakundaru ména dunyan Pol kure ye nana néma dunyanséké daawulindarénngé. De paapu yate anga wakandakwa, ‘Déku kundi ras waak vékuké wa mawulé yanangwa.’ Naakandakwa. ²¹ Méné deku kundi vékuké yambak. Wani du ras (40 pulak) anga wandarén, ‘Kulak kakému katik kaké nané. Pol viyaatake wa wani kulak kakému kakanangwa.’ ²² Naatake yakélak yaambumba paakwe Polké kaavéré-kandakwa, dat viyaandékmuké. Kundi giye wa méné yi naaménénngé wa kaavéréndakwa.” Naandén. Wunga wandéka néma du wani duwat anga wandén, “Wunat waménén kundi nak duwat waké yambakate. Bulaa ma yé.” Naandéka wa yéndén.

Néma du wandéka wa Pol kure yéndarén néma du Felikské

²³ Waariyakwa dunyanna néma du déku du vétikét waate bérét anga wandén, “Ma wambénu béna dunyan de Sisariat yéndaru. Waariyakwa dunyan 200, hosmba waare yékwa dunyan 70, vi kure képmaamba yékwa dunyan 200, 9 klok gaan wunga ma yéndaru. ²⁴ Pol yéké yakwa hos ras ma kéraambénu. Kéraate dat kurkale ma kure yéngunu, néma du Felikské.” Naandén. ²⁵ Naatake nyéngaamba nak anga viyaatakandén:

²⁶ “Wuné Klodius Lisias a. Méné Feliks, néma du téte némaamba du dakwaké wa séngite kaavéréménengwa. Ani nyéngaa viyaatakawutékwa ménéké.

27 “Méno, Juda dunyansé ani duwat kulkiye kure ye wa viyaandékngé yandarén. Yandaka Rom du téndékwanngé kundi vékuwutén. Viyaandékngé yandaka wani kundi vékutake nané waariyakwa dunyansale yaae dé kure yénanén, nana néma gaat. Kure yénanga wa yaréndén. **28** Yaréndéka wani muséké vékusékngé mawulé yate kukmba dé kure daawuliwutén, deku néma duké. **29** Kure daawuliye vékuwutén, deku apakundi vékukapuk yandénngé kundi bulndaka. Vékutake anga wawutén, “Nana apakundi wa vékundén. Dat viyaandékngé yambakate. Kalapusmba dat taakaké yambak.” Naawutén.

30 “Wunga watake kundi ras vékuwutén, déku gaayé du ras yakélak paakwe te dat viyaandékngé kundi bulndaka. Vékutake wa wawutén, wuna dunyansé dé ménéké bari kure yéndarénngé. Watake dat waaran dunyansat anga wawutén, ‘Ma ye néma du Feliksale kundi bulngunék wani muséké.’ Naawutén det. Wani kundi a wasékéyakwutékwa. Yaak.”

31 Néma du wani nyéngaa déku du vétikét kwayéndéka bérku waariyakwa dunyansale Polét kure yéndarén gaan. Dé Antipatrisét kure yéndarén. **32** Kure ye wamba kwaae ganmbamba waaraape de képmaamba yén waariyakwa dunyan de yaasékatake wa képmaamba waambule yéndarén, Jerusalemét. Waambule yéndaka hosmba yéte waariyakwa du ras hosmba yéte wa Pol kure yéndarén Sisariat. **33-34** Kure ye saambake néma du Feliksét nyéngaa kwayéte wandarén, Pol déku ménimba téndénngé. Wunga

wandaka wani néma du nyéngaa véndén. Vétake Polét anga wandén, “Ména gwalepange yani képmaamba dé tu?” Naandéka Pol wa wan, “Wuna gwalepange Silisia provinsmba wa tékwa.” ³⁵ Naandéka vékutake dat anga wandén, “Ménat waarun du yaandaru ména kundi vékukawutékwa.” Naatake déku dunyansat wandéka wa Pol kure yéndarén, Herot kaan néma gaat. Kure yéndaka du ras wa déké wamba séngite kaavéréndarén, dé yaange yékapuk yamuké.

24

Judana maaka dusé Polét kotimndarén

¹ Nyaa taambak (5) yare Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du Ananaias, néma du rasale sékét Sisariat yéndarén. Du nak déku yé Tertulus dele sékét yéndén. Wani du Romna apakundiké wa vékusékndén. Ye saambake akwi Judasé Romna néma duwat Pol kotimngé mawulé yandakwa kundi wandarén. ² Wandaka néma du Feliks Polét waandén. Waandéka yaandéka Tertulus paapu yandén Polké. Yate anga wandén:

“Méné Feliks, méné nana néma du wa. Némaamba kaa nanéké kurkale véménénga wa kurkale yarénanén. Yate yamba waariyanangwe wa. Méné nana gaayéna kapéremusat véte waménénga yéku yapaté nanéké yandaka wa kurkale ténanén. ³ Téte vénanga wa ménéké nana mawulé yékun yandékwa. Yandéka wanangwa, ‘Wan yékun wa.’

4 “Méné néma du wa. Wanngé vékulakate pavéték kundi male a wakawutékwa. Néma kundi katik waké wuté. Ménat waatakuwutékwa, nanéké sémbéraa yate nana waambu kundi vékuménénngé. **5** Ani du Pol an kapéremusé yakwa du wa. Akwi du dakwat wa yaavan kutndékwa. Akwi gaayém̄ba yéte déku kundi kwayéndéka Judasé déku kundi vékundaka kapére mawulé yaalandéka néma duna kundi vékumuké kalik yate wa kapére yapaté yandakwa. Ani du wa néma du rakwa nak jémbaaké. Wani jémbaaké wandakwa Nasaretna jémbaa wa. Wunga wa vékuséknangwa. **6** Dé Gotna kundi bulnangwa néma gaamba kapéremusé yaké wa yandén. Wani kapéremusé yamunaandu, wa Gotna ménimba wani néma gaa kapérandi gaa wa kwaakatik dé. Wani kapéremusé yaké yandéka wa dé kulkinanén. [Kulkiye nana apakundi vékukapuk yandénngé kapéremusé dat waambule yakataké wa mawulé yananén. **7** Yaténanga waariyakwa dunyanna néma du Lisiás yaae apamama ye wa dé kure yéndén. **8** Kure ye anga wandén, ‘Wani duwat kotimngé mawulé yate néma du Feliksé ma yéngunék.’ Naandén.] Bulaa a yaananén ménéké. Dat ma waatakuménu wani muséké. Waatakuménu wandu wa vékusék-ngaménéngwa, wanánén akwi kundiké.” Naandén Tertulus.

9 Wunga wandéka wamba tékwa Judasé akwi anga wandarén, “Yi wan wanana wa.” Naandarén.

Pol kundi kwayéndén Feliksét

10 De wunga wandaka néma du Feliks taambat yandén Pol wandénngé. Wunga yandéka Pol ani kundi kwayéndén:

“Méno, némaamba kaa wa kot vékukwa néma du rate nanéké kurkale véménén. Véménénga wunga vékusékte bulaa kundi waké a mawulé yawutékwa. Deku kundi kaatakawutékwa.

11 Nyaa tambavétik maanmba kaayék vétik (12) talimba Jerusalemét yéwutén, Gorale kundi bulmuké, Gotna néma gaamba. Det waatacuménu ménat wakandakwa, yéwuténngé.

12 Gotna kundi bulnangwa néma gaamba téte nak duwale yamba waaruwutékwe wa. Kapéremusé yandarénnge du dakwat yamba wawutékwe wa. Kundi bulnangwa gaamba téte papukundi yamba wawutékwe wa. Nak taalémba téte papukundi yamba wawutékwe wa. Yénga pulak dé? Kapéremusé yawutéka Judasé daré vék kapuk? Yamba yé wa. **13** Kapéremusé yamba yawutékwe wa. Wan deku papukundi wa. Wan yéku kundi yamba wa. Wunga vékusékte kundi nakapuk katik bulké daré wunéké. Yandaru nak du deku kundi katik vékuké daré.

14 “Ani kundi male an yéku kundi a. Kulé jémbaamba wa wulaawutén. Wani jémbaaké anga wandakwa, ‘Wan kapére jémbaa wa.’ Naandakwa. Wan yéku jémbaa wa. Kapére jémbaa yamba wa. Wani jémbaamba wulaae nana gwaal waaraanga maandéka bakamuna néma du Gorét wa waatakuwutékwa. Wuné nana gwaal waaraanga maandéka bakamu Mosesna apakundi wa vékutéwutékwa. Talimba Gotna yémba kundi

kwayétan dunyansé déku kundi wa viyaatakan-darén nyéngaamba. ¹⁵ Wani kundi akwi wa vékuwutékwa. Kukmba Got wandum akwi du dakwa, yéku yapaté yakwa du dakwa, kapére yapaté yakwa du dakwa waak, kiyaae taamale waarpkandakwa. Wunga wa vékusékwutékwa. Amba tékwa dunyansé waak wa vékusékndakwa. ¹⁶ Akwi du dakwa kiyaae taamale waarpké yandakwanngé vékulakate wa apamama yate yéku mawulé wa vékuwutékwa. Yéku mawulé vékute Gotna ménimba, du dawkana ménimba waak yékunmba tépékaamuké wa mawulé yawutékwa.

¹⁷ “Talimba némaamba kaa nak gaayém̄ba wa yaréwutén. Jerusalemma yamba yaréwutékwe wa. Ye wa yéwutén Jerusalemét. Juda dunyan rasét véte det yéwaa kwayémuké vékulakawutén. Gorké musé ras kwayéké vékulakate wa yéwutén. ¹⁸ Ye wuna sépé Gotna ménimba yékun yandénngé Mosesna apakundi vékute wa jémbaa ras yawutén. Wani jémbaa yasékéyaktake gu yaakwe Gorké musé kwayéwutéka wa wunat véndarén, Gotna kundi bulnangwa néma gaamba. Kurkale téwutéka wa véndarén wunat. Kundi yamba némaanmba waawutékwe wa. Némaamba du dakwa wunale yamba téndakwe wa. ¹⁹ Yandaka Juda du ras Esia provinsmba yaae wunat véndarén. Vétake kapéremusé yawuténngé kundi waké mawulé yamunaae, wa de anga ma yaandaru. Yaae ména ménimba téte wunat ma kotimndaru. ²⁰ Yaakapuk yamunaandaru amba tékwa du kapéremusé yawuténngé ma wandaru. Talimba nané Judana néma duna ménimba téwutéka wunat anga wandarén, ‘Wan

kapéremusé wa yaménén.’ Naandarén. Wani kapéremuséké bulaa ménat ma wandaru. ²¹ Wani néma duna ménimba téte ani kundi male waate det anga wawutén, ‘Got wandu kiyaan du dakwa taamale waarpakandakwa. Wani kundiké wunat a kotimndakwa.’ Naawutén det.” Naandén Pol.

²² Pol wandéka Feliks Jisasna jémbaaké vékusékte wamba tékwa dunyansat anga wandén, “Kundi bulngunénga wa vékuwutén. Yaak wa. Kukmba waariyakwa dunyanna néma du Lisias yaandu kundi nakapuk kwayékawutékwa gunat.” Naandén. ²³ Wunga watake waariyakwa du nakét anga wandén, “Polké ma séngiye véréménu, dé yaange yémuké. Déké ma yakéluk téte vétéménu. Déké apamama yaké yambak. Déku du dakwa déké musé kure yaandaru, wan yékun wa.” Wunga watakandéka wa Polké séngiye kaavéréndéka wa Pol kwaandén kalapusmba.

*Feliks wandéka Pol kaa vétik wa kwaandén
kalapusmba*

²⁴ Feliksna taakwa lé Juda taakwa wa. Léku yé Drusila wa. Pol kalapusmba kwaandéka nyaa ras yéndéka Feliks ambét déku taakwa Drusilale yaambérén. Yaae Feliks wandéka Pol déké yaandén. Yaae bérét kundi kwayéndén, Krais Jisaské. Kwayéte anga wandén, “Krais Jisaské yékunmba ma vékulakambénék.” Naandéka Feliks Polna kundiké vékulakandén. ²⁵ Vékulakandéka Pol dat anga wandén, “Du dakwa yéku yapaté ma yandaru. Deku mawulé deku sépéké kurkale ma véndaru. Kukmba nyaa nak yaakandékwa. Wani

nyaa Got kot vékukwa néma du rate du dakwa yan jémbaaké kundi wakandékwa.” Naandén Pol. Wandéka Feliks wup yate dat anga wandén, “Yaak. Bulaa ma yéménu. Nakapuk kalmu ménat waaké wuté, waambule yaaménénngé?” Naandén. ²⁶ Wandéka Pol nakapuk waambule wulaandén kalapusét. Wulaae kwaandéka Feliks déku mawulémba anga wandén, “Pol kalmu kalapus yaasékumuké mawulé yate wunat némaamba yéwaa tiyaaké dé kapuk?” Wunga vékulakate késépéri apu wa waandéka Pol déké yaae dale kundi bulndén. Bultake Feliksét yéwaa kwayékapuk yate nakapuk waambule wulaandén kalapusét.

²⁷ Pol kaa vétik kalapusmba kwaandéka Porsius Festus wa Feliksna taalé kéraan. Kéraae néma du téndén. Feliks yéké yate déku mawulémba anga wandén, “Judasé wunéké mawulé tawulé yandarénngé wa mawulé yawutékwa. Polké kallik yandakwa. Pol dé kwaakkak kalapusmba. Kwaandu wa Judasé wunéké mawulé yakan-dakwa.” Wunga wandéka wa Pol kalapusmba kwaapékandén.

25

Pol wandén, “Romna néma du Sisar wunat kotimndakwa kundi ma vékundék.”

¹ Festus néma du wa téndén wani provinsmba. Yaae nyaa kupuk yare Sisaria taakatake Jerusalemét yéndén. ² Ye saambakndéka Gotna gaamba jémbaa yakwa akwi dunyanna néma du Judana nak néma dusale yaae dat anga

wandarén, “Ma véku. Wani du Pol papukundi wa wandén. ³ Ma nanat kurkale yate nana kundi vékutake waménu dé ani gaayét yaandu. Wunga mawulé yanangwa.” Naandarén. Naate Pol yaambumba yaandu dat viyaandékngé wa deku mawulémba wandarén. ⁴ Wandaka Festus anga wandén, “Pol kalapusmba wa kwaakwa Sisariamba. Bari waambule yékawutékwa, wani gaayét. ⁵ Yewutu ména néma dusé wunale sékét yaakandakwa. Yaae saambakndaru Pol talimba yandén kapéremuséké kundi wakandakwa wani muséké.” Naandén Festus.

⁶ Wunga watake nyaa tambavétik (10) pulak wa yaténdén Jerusalemma. Te waambule yéndén Sisariat wani Judasale. Ye saambake gaan kwaae ganmba waaraape wa kot vékukwa néma du randén, kundi bulndakwa taalémba. Rate déku dunyansat wandén, Pol kure yaandarénné. ⁷ Wandéka Pol kure yaandaka Jerusalemma yaan Juda dunyan Polale sékét téndarén. Téte Festusét anga wandarén, “Ani du némaamba kapéremusé wa yandén.” Naandarén. Wunga wate Pol yan yapatéké néma kundi wandaka Festus deku kundiké kurkale vékusékngapuk yate wa déku mawulémba anga wandén, “Wan papukundi daré bulu kapuk yéku kundi daré bulu?” Naandén. ⁸ Wunga vékulakate wandéka Pol deku kundi kaatake anga wandén, “Wuné waak Juda du a. Wuné nana apakundi a vékuwutékwa. Gotna kundi bulndakwa néma gaa yamba yaavan kuruwutékwe wa. Romna néma duké kapére kundi yamba wawutékwe wa. Kapéremusé yamba yawutékwe wa.” Naandén.

⁹ Naandéka Festus anga wandén, “Dé Judana gaayét kure yémunaawutu, wa Judasé mawulé yate anga wakandakwa, ‘Festus wan yéku du wa.’ Wunga wandarénngé mawulé yawutékwa.” Naate Polét anga wandén, “Mawulé yaménu aané Jerusalemét ye wamba ména kot vékukawutékwa. Wunga méné mawulé yo?” Naandén Festus.

¹⁰ Wunga wandéka Pol déku mawulémba anga wandén, “Jerusalemét yémunaawutu, wuné kalmu viyaandékngé daré?” Wunga vékulakate Festusét anga wandén, “Yamba wa. Jerusalemét yémuké kalik yawutékwa. Wuné Judasat kapéremusé nak yamba yawutékwe wa. Wunga vékusékménéngwa. Det kundi katik waké wuté. Romna néma du Sisar, dat kundi waké a mawulé yawutékwa. Dé wuna kundi vékundénngé a mawulé yawutékwa. ¹¹ Wuné guna apakundi vékukapuk ye kapéremusé yamunaawutu wa wunat viyaandékndarénngé wakatik méné. Wan yé kun wa. Wuné kapéremusé nak yamba yawutékwe wa. Deku kundi wan papukundi wa. De wunat katik kotimngé daré. De wunat kotimmuké kalik yawutékwa. Romna néma du Sisar wunat kotimndakwa kundi ma vékundék. Wunga wa mawulé yawutékwa.” Naandén Pol. ¹² Naandéka Festus déku dunyansale kundi bulndén. Bultake Polét anga wandén, “Romna néma du Sisar ména kot vékundénngé wa mawulé yaménéngwa. Wunga waménén. Wan yé kun wa. Néma du Sisarké yékaménéngwa, Romét.” Naandén Festus.

Festus néma du Agripat waatakundén Polké

13 Kukmba néma du nak déku yé Agripa déku taakwa Bernaisiale Sisariat yémbérén. Festusqué mawulé yate dale kundi bulmuké wa yémbérén.

14 Ye késépéri nyaa yarémbéréka kukmba Festus ani kundi wandén Polké: “Méno, Agripa, ma vékuménék. Feliks néma du rate wandéka du nak déku yé Pol kalapusmba kwaandén. Kwaandéka Feliks wani jémbaa yaasékatake yéndéka wuné déku taalé kéraamuké yaawutén. Yaae vékuwutén wani du kalapusmba wayéka kwaapékandéka.

15 Vékutake Jerusalemét yewutéka Judana maaka dusé, Gotna gaamba jémbaa yakwa dunyanna néma dusé waak, wunat saapéndarén, kapéremusé yandénngé. Saapétake yandén kapéremusé dat waambule yakatawuténngé wa wunat waatakundarén.

16 Waatakundaka det anga wawutén, ‘Nané Rom dunyansé anga yanangwa. Du ras, nak duwat kotimngé mawulé yate kundi bulnangwa taalat yéndakwa. Ye wani duna ménimba téte néma du nak vékundu kotimndakwa kundi de wakandakwa. Wandaru wani du deku ménimba téte deku kundi kaatakandékwa. Kapéremusé dé yak kapuk? De bulndaru néma du vékute wani muséké vékusék-ngandékwa. Vékusékte kundi kwayékandékwa, wani muséké. Wani du yéku yapaté yandu, néma du anga wakandékwa, Wan yéku yapaté yan du wa. Wani du kapére yapaté yandu néma du anga wakandékwa, Wan kapére yapaté yan du wa. Naate kapére yapaté yan duwat wa kwayékandékwa det. Taale akwi dunyansé kundi bulkandakwa. Kukmba néma du wani du det kwayékandékwa. Wani du det

baka katik kwayéké dé. Nané Rom dunyansé wunga wa yanangwa.’ Wunga wawutén Juda dunyansat.

¹⁷ “Wunga wawutéka wa ani gaayét yaandarén, Polét kotimmuké. Yaandaka kundi bulnangwa taalémba néma du rate wa bari wawutén, wani du wunéké kure yaandarénngé. ¹⁸ Dé kure yaandaka deku ménimba téndéka Judana néma dusé déké wandarén. Wandaka wuna mawulémba anga wawutén, ‘Kapéremusé yandénngé wa wakandakwa.’ Naawutéka kapéremuséké yamba wandakwe wa. ¹⁹ Wa deku apakundiké waardarén. Kiyaan duké waak waardarén. Déku yé Jisas wa. Wani duké Pol anga wandén, ‘Dé taamale waarpén wa.’ ²⁰ Wunga wandéka wuna mawulémba anga wawutén, ‘Yéngá pulak ye wani muséké kurkale vékusékngé wuté?’ Wunga vékulakate wa Polét wawutén, ‘Jerusalemét ma yétu. Ye wamba ménat kotimndakwa kundi vékukawutékwa. Wunga méné mawulé yo?’ Naawutén.

²¹ “Wunga wawutéka Pol anga wandén, ‘Yamba wa. Romna néma du Sisar wunat kotimndakwa kundi dé vékukandékwa. Wunga mawulé yawutékwa. Taale amba yaréte kalapusmba kwaakawutékwa.’ Naandén. Naandéka wawutéka kalapusmba wayéka wa kwaapékandékwa. Kukmba wawutu Romna néma duké yékandékwa.” Naandén Festus. ²² Naandéka Agripa anga wandén, “Wuné waak wani duna kundi vékuké a mawulé yawutékwa.” Naandéka anga wandén, “Séré wa déku kundi vékukaménéngwa.” Naandén Festus.

23 Naandéka gaan kwaae ganmba Agripa ambét Bernaisi yéku laplap kurkale saawuwe yakusowe yaambérén. Yaae waariyakwa dunyanna néma dusé, wani gaayéna néma dusale, sékét kundi bulndakwa gaat wulaandarén, némaamba du dakwa téte vétendaka. Wulaae Festus wandéka Pol kure yaandarén. **24** Kure yaandaka Festus anga wandén, “Méno, Agripa, néma du wa téménéngwa. Guno, amba tékwa du dakwa akwi, ma vékungunu. Ani du wa véngunéngwa. Jerusalemma tékwa du dakwa, ani gaayémba tékwa du dakwa, Juda du dakwa akwi wa dat waadarén. Waarute ras wunéké yaandarén. Yaae waate anga wandarén, ‘Wani du kiyaandénngé wa mawulé yanangwa. Katik yaréké dé. Waménu dé ma viyaandékdaru.’ Naandarén. **25** Naandaka vékutake anga wawutén, ‘Wani du kapéremusé nak yamba yandékwe wa. Kamuké wawutu dat viyaandékngé daré?’ Wunga vékulakawutéka anga wandén, ‘Wuné Romna néma duwat kundi wakawutékwa. Dé wuna kundi ma vékundék. Wunga wa mawulé yawutékwa.’ Naandéka anga wawutén, ‘Wan yékun wa. Dé Romna néma duké yénga yéndu.’ Naawutén.

26-27 “Wunga watake wuna mawulémba wa anga wawutén, ‘Du nak kapéremusé yandu, wa néma du nak kapéremusé yandénngé kundi viyaataka-kandékwa nyéngaamba. Viyaatake wandu wani du nyéngaa kéraae kure yékandékwa, Romna néma duké. Kapéremusé yandu baka katik yéké dé Romna néma duké.’ Naawutén.

“Kamu kundi wuté viyaatako ani duké? Kamu kapéremusé dé yak? Yamba vékusékwutékwe wa. Yate wawutéka wa yaae guna ménimba téndékwa. Bulaa gunat waatakuwutékwa. Déku kundi ma vékungunék. Méno, Agripa, néma du wa téménéngwa. Déku kundi vékutake kapéremusé yandénngé wunat ma waménék. Waménu wani kundi viyaataka-kawutékwa nyéngaamba. Viyaatake wawutu wa kérae kure yékandékwa, Romna néma du Sisarké. Kure yéndu Romna néma du Sisar nyéngaa véte kapéremusé yandénngé vékusék-ngandékwa.” Naandén Festus.

26

Pol néma du Agripat kundi kwayéndén

¹ Festus wunga wandéka Agripa Polét anga wandén, “Ména kundi ma wa.” Naandéka Pol déku taamba kusoréte anga wandén:

²⁻³ “Méno, Agripa, néma du wa téménéngwa. Nané Judaséké wa vékusékménéngwa. Nana kundiké, nana yapatéké waak wa vékusék-ménéngwa. Vékusékménéngä bulaa ména ménimba téte kundi kwayéké mawulé yawutékwa. Ménat wuna kundi kwayéwutékwan wan yékun wa. Judasé wunat paapu yandarén kundi kaataké mawulé yawutékwa. Wuna kundi vékute bari saalakuké yambak. Ménat wunga waatakuwutékwa.

⁴ “Nyambalé yare kukmba némaan ye wa kurkale yaréwutén. Wuna kémale nana gaayé Jerusalemma waak wa kurkale yaréwutén.

Judasé akwi wunga wa vékusékndakwa. ⁵ Gorét waatakumuké Farisi dunyan néma jémbaa wa yandakwa. Ras de néma apakundi vékute wandékwa pulak wa yandakwa. Késépéri kaa deku néma apakundi vékute wandékwa pulak wa yawutén. Judasé wunga wa vékusékndakwa. Vékusékte mawulé yate, wa Farisi dunyanna apakundi vékuwuténngé ménat wakandakwa.

⁶⁻⁷ Bulaa amba téwutékwa, méné néma du rate wuna kot vékuménénngé. Talimba Got nana gwaal waarranga maandéka bakamat anga wandén, ‘Gunat yékun yakawutékwa. Yi wan wanana wa.’ Naandéka Judana kém tambavétik maanmba kaayék vétik (12) nané Judasé akwi Got wan kundiké vékulakate nanat yékun yaké yandékwa sapakngé a kaavérénangwa. Gaan nyaa Gorét waatakute wani sapakngé a kaavérénangwa. Wuné waak Got nanat yékun yaké yandékwa sapakngé a kaavéréwutékwa. Kaavéréwutéka Judasé ras wunéké anga wandakwa, ‘Wunga yate kapére yapaté wa yandén.’ Naandakwa. Wunga wate wa paapu yandakwa. ⁸ Guné, amba tékwa Judasé, anga wangunéngwa, ‘Got katik waké dé, kiyaan du dakwa taamale waarapndarénngé.’ Naangunéngwa. Kamuké guné wunga wo? Kamuké guné Gorké yékunmba vékulakakapuk yo?

⁹ “Talimba wuna mawulémba anga wawutén, ‘Nasaret du Jisasét yaavan kurkawutékwa. Déké yékunmba vékulakakwa du dakwat yaavan kutte wa dat waak yaavan kurkawutékwa.’

Naawutén. ¹⁰ Naate wa det yaavan kuruwutén Jerusalemmba. Gotna gaamba jémbaa yakwa dunyanna néma dusé wunat wandaka de pulak téte wa Gotna du dakwat kulkiye kalapusét kure yéwutén. Kurite det viyaandékngé kundi bulndaka wuné waak det viyaandékngé wa wawutén. ¹¹ Némaamba nyaa wawutéka du ras Gotna du dakwat yaavan kutndarén, Gotna kundi bulndakwa akwi gaamba. Deku néma duké kapére kundi wandarénngé wa wunga yawutén. Det néma rakarka yate apakmba tékwa gaayét yéte det yaavan kurké wa mawulé yawutén.” Naandén Pol.

Pol Jisaské yé kunmba vékulakandénngé wa wandén

¹² Pol wunga watake anga wandén, “Ma véku. Nyaa nak det yaavan kurké mawulé yawutéka Gotna gaamba jémbaa yakwa dunyanna néma dusé nyéngaa tiyaate wandaka kéraae kure yéwutén Damaskusét. ¹³ Yétewutéka nyaa naawuréndéka yaa vérékte kaalékwa pulak musé wa nyéntmba gaayan, wunale sékét yétékésén duwale yéténanga. Wani yaa vérékte kaaléte wa nyaat taalékérandén. Gaaye téndéka vewutén. ¹⁴ Yaa vérékte kaalékwa pulak musé téndéka wa képmáamba vaakétnanén. Vaakére kwaate vékuvutén kundi nak wunat wuna gaayéna kundimba wandéka, Hibru kundimba. Anga wandén, ‘Sol, Sol, kamuké méné wunat yaavan kuru? Raamény tékwa musém̄ba vaakite wa kaangél vékuménéngwa. Wunat yaavan

kurké mawulé yate wa ména sépat yaavan kutménéngwa.' Naandén.

¹⁵ "Naandéka anga waatakuwutén, 'Néman Du, méné kandé?' Wunga waatakuwutéka anga wandén, 'Wuné Jisas a. Wunat wa yaavan kutménéngwa. ¹⁶ Ma waarape té. Ménéké wa yaawutén, méné wuna jémbaa yaménénngé. Wunat bulaa vétake wani muséké ma kundi kwayéménék. Kukmba wakwasnyéké yawutékwa jémbaaké waak ma kundi kwayéménék. ¹⁷ Kundi kwayéménú ména gaayé dunyansé, nak gaayémba tékwa dunyansé waak ménat viyaaké mawulé yandaru wa ménat yékun yakawutékwa. Wawtu nak gaayémba tékwa du dakwaké yékaménéngwa. ¹⁸ Ye de kulémawulé kéraandarénngé kundi ma kwayéménék. Kwayéménú ganngu yaasékatake nyaamba tékandakwa. Kundi kwayéménú deku kapére mawulé yaasékatake yéku mawulé kéraakandakwa. Kundi kwayéménú Satanna kundi yaasékatake Gotna kundi wa vékukandakwa. Vékute wunéké yékunmba vékulakandaru, wa yandarén kapéremusé yasnyéputiwatu kulémawulé kéraae yékunmba tépékaa-kandakwa apapu apapu. De waak wuna du dakwa wa tékandakwa.' Naandén Néman Du Jisas wunat." Pol wunga wandén.

Pol yandén jémbaaké Agripat wandén

¹⁹ Pol wunga watake anga wandén: "Agripa, néma du wa téménéngwa. Ma véku. Wani musé nyétmba yandéka wa vewutén. Véte kundi vékutake wani duna kundiké kuk yamba

kwayéwutékwe wa. ²⁰ Taale Damaskusmba tékwa du dakwat wani muséké kundi kwayéwutén. Kwayétake ye Jerusalemma tékwa du dakwat wa wawutén. Watake ye Judiamba tékwa akwi gaayém̄ba yéte wamba tékwa du dakwat wa kundi kwayéwutén. Kwayétake ye nak gaayé du dakwat waak wa kundi kwayéwutén. Anga wawutén, ‘Guna kapére mawulé ma yaasékatake Gotna kundi vékungunék. Vékute yéku mawulé vékute yéku yapaté male ma yangunék.’ Naawutén det. ²¹ Wani kundi watake Gotna kundi bulnangwa néma gaamba wulaae téwutéka Juda du ras wunat kulkiye wuné viyaandékngé mawulé yandarén. ²² Yandaka Got wunat yé kun yandéka wa yé kunmba téwutén. Apapu apapu Got wunat yé kun yapékandékwa. Yandéka bulaa néma duséna ménimba, baka dunyanséna ménimba waak téte gunat a kundi kwayéwutékwa. Talimba nana gwaal waaraanga maandéka bakamu Moses Gotna yém̄ba kundi kwayétan du waak wa wani kundi kwayéndarén. Deku kundi male a kwayéwutékwa. Nak pulak kundi yamba kwayéwutékwe wa. ²³ Anga wandarén: ‘Got wan du Krais kaangél kure kiyaee nakapuk taamale waarpkandékwa. Dé taale taamale waarpkandékwa. Kukmba kiyaan du dakwa akwi wa taamale waarpkandakwa. Krais taamale waarape nana gaayé du dakwa, nak gaayé du dakwat waak kundi kwayékandékwa, nyaamba tépékaaké yandakwanngé.’ Wunga wandaka wuné waak wunga a wawutékwa.”

Naandén Pol.

*Agripa Jisas Kraiské yékunmba
vékulakandénngé wa Pol wandén*

²⁴ Pol wunga wandéka Festus némaanmba waate anga wandén, “Pol, méné némaamba kundi vékute némaamba nyéngaamba véménénga ména mawulé wa yékéyaak yakwa.” ²⁵ Wunga wandéka Pol anga wandén, “Néma du Festus, wuna mawulé yamba yékéyaak ye wa. Wuna kundi papukundi yamba yé wa. Wan yéku kundi wa. Yi wan wanana wa. ²⁶ Agripa, néma du wa téménéngwa. Ma véku. Wani musé yandaka wa véménén. Wani musé yamba paakundakwe wa. Wawutén muséké wa vékusékménéngwa. Wunga wa vékusék-wutékwa. Vékusékte wup yakapuk yate ménat a wawutékwa. ²⁷ Talimba Gotna yémba kundi kwayétan dunyansé déku kundi wa viyaatakandarén déku nyéngaamba. Viyaatakandarén kundiké méné yékunmba vékulako kapuk? Yi, wani kundiké wa yékunmba vékulakaménéngwa. Wunga wa vékusékwtutékwa.” Naandén Pol.

²⁸ Naandéka Agripa anga wandén, “Yénga pulak dé? Ayélapkéri kundi wa waménén. Wani ayélap kundi vékute kalmu Jisas Kraiské yékunmba vékulakaké wuté?” Naandén. ²⁹ Naate paapu yandéka Pol anga wandén, “Bari Jisas Kraiské yékunmba vékulakaké méné kapuk kukmba? Déké yékunmba vékulaka-munaaménu wan yékun wa. Gorét wa waatakuwutékwa gunéké. Méné, wuna kundi vékukwa akwi du dakwa waak, guné wuné pulak téngunénngé a

mawulé yawutékwa. Kulémawulé kéraawuténngé wa wunga wawutékwa. Ani sen wunat gindarénngé yamba wawutékwe wa.” Naandén Pol.

³⁰ Pol wunga wandéka de wamba ran akwi du dakwa, néma du Agripa, déku taakwa Bernaisi, néma du Festus waak wa akwi waaraape téndarén. ³¹ Waaraape te gwaandéndarén. Gwaande deku kapmang bulte anga wandarén, “Wani du kapéremusé nak yamba yandékwe wa. Dat kalapusmba katik taakaké daré. Dat katik viyaandékngé daré.” Naandarén. ³² Naate Agripa Festusét anga wandén, “Wani du Romna néma du Sisar dat kotimndakwa kundi vékundénngé wakapuk yamunaandu baka yéndénngé wakatik méné.” Naandén Agripa.

27

Pol sipmba kusondarén Romét yéndénngé

¹ Kukmba Festus anga wandén, “Bulaa sipmba waare Itali kantrit ma yéngunu.” Wunga wandéka de Pol kalapusmba kwaan du rassté waak wa kure yéndarén, néma du nakngé. Wani du déku yé Julius dé Romna waariyakwa némaamba (100) dunyanngé wa néma du téndén. Déku waariyakwa duké anga wandarén, “Romna néma duna waariyakwa apu wa.” Naandarén. Wani néma du kalapus yaasékatake yaalan dunyanséké wa séngite kaavétendén, de yaange yémuké. ² Kaavéte dele yéndén. Wuné ani nyéngaa viyaatakan du wuné dele sékét wa yénanén. Tesalonaika du Aristarkus waak

nanale sékét yéndén. Tesalonaika Masedonia provinsmba wa téndékwa. Ye Adramitiummba yaan sip nakmba wa waarenanén. Wani sip Esia provinsmba tékwa solwarale tékwa gaayét yéké yaléka wa yénanén.³ Ye gaan kwaae gammba Saidonmba saambaknanén. Saambaknanga waariyakwa dunyanna néma du Julius Polét yéku yapaté yandén. Yate yi naandéka Pol déku du dakwaké ye dele kakému kandén. Katake musé ras kéraae kure sipét waambule yéndén.

⁴ Sipmba nakapuk waare Saidon taakatake wa yénanén. Yénanga wimut kutndéka Saiprus ailan akituwa sakumba téndéka wimut kurkapuk yakwa sakumba wa yénanén.⁵ Saiprus taalékératake solwaramba ye Silisia provins, Pamfilia distrik waak apakmba témbéréka wa vénanén. Vétake ye Mairamba wa saambakananén. Maira Lisia provinsmba téndékwa.

⁶ Wani gaayémba saambake sipmba daawulinanén. Daawuliye ténanga waariyakwa dunyanna néma du Itali kantrit yéké yakwa sipké waake véndén. Wani sip Aleksandriamba wa yaalan. Waake vétake yaae nanat kure yéndéka wani sipmba waarenanén.⁷ Waare wimut kutndéka késépéri nyaa yakélak yakélak yérénanén. Yakélak yéréte sipna dunyansé néma jémbaa yandaka Nidas vénanén. Vétake yéké yananga néma wimut kutndéka yémuké yapatinanén. Ye nak yaambumba yénanga Krit ailan yékutuwá sakumba téndéka wa wimut kurkapuk yakwa sakumba yénanén.⁸ Ye Salmone némbat vétake ye solwarana aarké tékwanmba wa yénanén. Yéte

néma jémbaa yandaka yéku taalém̄ba wa saam-baknanén. Wani taaléké anga wandarén, “Sip yé kunmba tékwa taalé wa.” Naandarén. Wani taalé Laseale wa téndékwa.

⁹ Késépéri nyaa wa wani taalém̄ba yarénanén. Yarénanga Judasé kakému kakapuk yandakwa sapak yéndéka wa néma wimut kurkwa sapak yaan. Wani sapak solwara némaanmba waarapte waaréndékwa. Wani sapak sip yamba yé kunmba yéndakwe wa. ¹⁰ Pol wani sapakngé vékusékte sipmba tékwa dunyansat ani kundi wandén, “Guno, bulaa yémunaae, wa néma jémbaa yananu némaamba musé némaamba dunyansé lambiyak-ngandakwa. Wunga wa vékusék-wutékwa. Bulaa katik yéké nané.” Naandén. ¹¹ Wandéka sip kurkwa du ambét sipna néma du anga wambérén, “Yamba yé wa. Ma yékwak.” Wunga wambéréka waariyakwa dunyanna néma du bérku kundi vékundén. Vékutake Polna kundi yamba vékundékwa wa. ¹² Wani sapak ténanén taalé wan yéku taalé yamba wa. Néma wimut wamba wa kurkandékwa. Wunga vékusékte bérku kundi vékutake de sipmba tékwa némaamba dunyansé kundi gindarén, wani taalé yaasékatake yémuké. Ye Finiksmba saambake néma wimut kurkwa sapak wamba témuké wa mawulé yandarén. Finiks wan Krit ailanmba wa téndékwa. Wani taalé wan wimut kutndékwa sip kurkale téndakwa taalé wa.

*Néma wimut kutndékwa solwara némaanmba
waarapte waaréndén*

¹³ Kukmba yéku wimut nak sakumba yaae ayélap wa kurén. Kutndéka wani taalat yémuké wa bulndarén. Bule anka sipmba témbétsorétake kure yakélak yéndarén Krit ailan tékwānmba. ¹⁴ Yéréndaka néma wimut nyaa yaalakwa taalé pulakmba bari yaae kurén. Wani wimut Krit ailanmba wa yaandén.

¹⁵ Néma wimut kutndéka sip yémuké yapatin. Yémuké yapatindéka baka ténanga wimut sip kure yéndén. ¹⁶ Kure yéndéka Kauda ailan tékwānmba wa yénanén. Kauda wan makal ailan wa. Ye apamama wimut kurkapuk yakwa sakumba yéte wa néma jémbaa yanánén, makal bot kurkale téndénngé. Nana sip yéndéka wani bot talimba baangwit lékindaka sipna kukmba wa yéndén. ¹⁷ Sipna dunyan néma jémbaa yate baangwimba témbére kure ye wani makal bot sipmba ku-soréndarén. Kusore anjoré sipmba taakandarén. Taake apamama baangwit wa sipmba gindarén, apamama ye téndénngé. Yatake wa wup yandarén, sip baka ye Afrikana taalémba tékwa yaawiyamba waare kapére yamuké. Wup yate sipmba tén laplap lepékutake baka téndaka néma wimut nakapuk kutte wa sip kure yéndén. Kure yéndéka wa sip baka yéndén. ¹⁸ Néma wimut kutndéka solwara némaanmba wa waarapte waarendén. Yandéka nak nyaa sipmba tan musé solwaramba wa vaanjandandarén, sip yékunmba yéndénngé. ¹⁹ Vaanjandatake nak nyaa wa sipmba tékwa musé ras, laplap, baangwi, miyé, wunga solwaramba vaanjandandarén. ²⁰ Vaanjandatake yéte némaambaa nyaa

yaréte kun béré nyaat yamba vénangwe wa. Yananga néma wimut wayéka kuttépékaandén. Kutténdéka anga wanánén, “Kurkale katik yéké nané. A lambiyaknganganangwa.” Naananén.

²¹ Némaamba nyaa yéndéka kakému yamba kandakwe wa. Yandaka Pol waarape deku nyéndémba téte anga wandén, “Guno, talimba gunat wa wawutén, Krit ailan katik yaasékaké nané. Guné wuna kundi vékumunaangunu wani néma jémbaa katik yakatik nané. Yananu wani musé katik lambiyakngatik dé. ²² Ma vékungunék. Nana du nak katik lambiyakngé dé. Sip male wa lambiyakngandékwa. Yéku mawulé ma vékungunék. Wup yaké yambakate. ²³ Wuné Gotna du téte déké yé kunmba vékulakawutékwa. Ani gaan Gotna kundi kure gaayakwa du nak gaaye wunale téte anga wandén, ‘Pol, wup yaké yambak. ²⁴ Méné néma duwat kundi kwayékaménéngwa Rommba. Got ménat yé kun yandékwa. Yé kun yate deké waak kurkale véndu de ménale sipmba yékwa dunyansé katik lambiyakngé daré.’ Naandén wunat. ²⁵ Guné wani kundi vékutake wup yaké yambak. Got wunat wandén pulak wa yakandékwa. Déku kundi wan yéku kundi wa. Yi wan wanana wa. Wunga wa vékusék-wutékwa. ²⁶ Wimut kutte sip némaanmba kure yéndu nak némbat wa arékanangwa. Wani némbu ailan nakmba wa téndékwa.” Naandén Pol.

²⁷ Néma wimut wayéka kuttéte wa sip baka kure yéndén. Nyaa 14 Mediterenian waandakwa solwaramba baka yénanén. Ye gaan yaandéka nyéndéngan sipmba jémbaa yakwa apu

anga wandarén, “Gaayé nakmba a saambaknganangwa.” Naandarén. ²⁸ Naate wa néma matu lékindarén, baangwimba. Lékitake solwaramba vaanjandandarén. Vaanjandatake wa naakindarén. Naakiye véndarén gu 40 mita pulak téndéka. Vétake ayélap yépulak naae nakapuk wani matu vaanjandandarén. Vaanjandatake naakiye véndarén gu 30 mita pulak téndéka. ²⁹ Vétake wup yandarén, sip ye matu tékwa taalém̄ba waare kapére yamuké. Wup yate anka vétik vétik sipna kukmba vaanjandandarén solwaramba, sip yékapuk ye wamba téndénngé. Yatake nyaa bari véndénngé mawulé yandarén.

³⁰ Yate sipmba jémbaa yakwa dunyansé yaambuké waakndarén. Waakte talimba taakandarén makal bot kéraae baangwi lékiye baangwi vasnyévite bot solwaramba yasandandarén. Yasandatake de sipmba wayéka téte paapu yate wa anga wandarén, “Daawuliye sipna maakat ye anka ras waak solwaramba vaanjanda-kanangwa, sip yékapuk ye baka téndénngé.” Naandarén.

³¹ Naandaka Pol waariyakwa dunyansat, deku néma duwat waak anga wandén, “Wani dunyansé de sipmba tékapuk yamunaandaru, wa guné lambiyaknganganénéngwa.” Naandén.

³² Naandéka waariyakwa dunyan botmba lékindarén baangwi sékutékndarén. Sékutékndaka wani makal bot vaakére solwara taakumba baka yakwandén.

³³ Nyaa yaalaké yaténdéka Pol akwi dunyansat anga wandén, “Kakému ma kangunék.

Némaamba (14) nyaa wup yate kakému yamba kanganéngwe wa. ³⁴ Ma véku. Wup yaké yambakate. Yékun tékanganéngwa. Katik lambiyakngé guné. Bulaa ma kangunék. Kangunu guna biyaa apa yandu wa apamama yate kurkale yékanganéngwa. Kakému kakapuk ye, wa apa yakapuk yate lambiyak-nganganéngwa.” Naandén.

³⁵ Wunga watake kakému kéraae deku ménimba téte Gorét anga wandén, “Yéku kakému wa tiyaaménén. Wan yé kun wa.” Naatake wa kakému bule kandén. ³⁶ Kandéka akwi dunyansé véte yéku mawulé vékute kakému kandarén. ³⁷ Nané wani sipmba yén dunyanséna namba wan 276 wa. ³⁸ Wani kakému katake anga wandarén, “Némaamba musé sipmba tékapuk yamu-naandu, wa sip wutépét kurkale yékandékwa.” Naate sipmba tan wit sék ras solwaramba vaan-jandandarén.

Sip kapére yan

³⁹ Nyaa yaalandéka wutép nakét véndarén. Véte wani wutépké yamba vékusékdakwe wa. Vékusékngapuk yate véndarén yéku yaawiya yéku taalémba téndéka. Véte anga wandarén, “Kalmu sip wani yaawiyamba waare kurkale ték dé kapuk?” ⁴⁰ Wunga vékulakate ankamba talimba lékindarén baangwi sékutékdaka anka solwaramba baka daae kwaaran. Kwaandéka wa talimba stiamba gindarén baangwi lepékundarén. Baangwi lepékutake wa sipna maakamba téen laplap nakapuk kusoréndarén, wimut kutndu sip bari yéndénngé. Kusoréndaka wa sip yéndén.

⁴¹ Sip ye matu rakéskwa taalé nakmba waarendén. Waare apamama yandéka yéké yapatindén. Yandéka wa solwara némaanmba waarape yaae sipmba viyaandéka wa sipna kuk kepukaké yan. ⁴² Yandéka waariyakwa dunyansé kalapusmba kwaan dunyansat viyaandékné mawulé yate wa bulndarén, du nak daawuliye vére yaange yékapuk yamuké. ⁴³ Wunga bulndaka waariyakwa dunyanna néma du Polét yékun yamuké det anga wandén, “Yamba yé wa. Guné wunga yaké yambakate.” Naatake nanat anga wandén, “Guné vérkwe vén apu, ma sip yaasékatake solwaramba daawuliye vére ye wutépmba taale saambakngunék. ⁴⁴ Guné vérkapuk yakwa du, juwi miyém̄ba, pukaason miyém̄ba ma kure kwaangunu solwara guné kure yékandékwa wutépét.” Wandéka wa wunga yananén. Ye nané akwi kurkale yénanén wutépét. Du nak yamba lambiyakndékwe wa.

28

Pol Malta ailanmba yaréndén

¹ Ye wutépmba saambake anga vékunanén. Saambake wani ténanén képmaa wan Malta ailan wa. ² Wani gaayém̄ba tékwa du dakwa nanat yékun yandarén. Yandaka maas viyaandéka wa yépm̄aa yan. Yépm̄aa yandéka de yaa yamungatake nanat wandaka ye yaamba rananén. ³ Rananga Pol nyéwu ras kéraae yaamba taakandén. Taakandéka kaambe nak nyéwumba kwaae yaa vénédéka yaale Polna taambamba tiye leke kwaan. ⁴ Déku taambamba

tiye leke kwaandéka wani gaayé du dakwa vénadarén. Véte dekét deku kapmang bulte anga wandarén, "Wani du dé du nakét dé viyaandékék, kapuk nak kapéremusé dé yak? Yénga véché? Wani du solwaramba yamba kiyaandékwe wa. Wayéka baka kulé wa yaténdékwa. Yanangwa musé waambule kaatakwa du wani kapéremusé yan du yarémuké kalik yate yandén musé dat waambule wa yakata-kandékwa. Yate wandu bulaa bari kiyaakandékwa." Naandarén.

⁵ Wunga wandaka Pol wani kaambe vaanjolandéka yaamba yaanén. Yaante Polét musé nak yamba yandékwe wa. ⁶ Yandéka kaavéréte deku mawulémba anga waréndarén, "Déku taamba wulkandékwa. Wulndu wa vaakére kiyaakandékwa." Naate wa kaavéréndarén. Kaavéréndaka yékun yandéka nak mawulé yate anga wandarén, "Wan nyétmba gaayan néma du dé." Naandarén.

⁷ Malta ailanmba Publius néma du wa téndén. Déku képmáa wani gaayé ténmáa wa téen. Wani du nanat yékun yate wandéka déku gaat ye nyaa kupuk wamba yarénanén. ⁸ Yarénanga Publiusna aapa baat yandéka wa kwaandén. Déku sépé yaa waaréndéka diyé gurikndén. Yandéka Pol déké ye Gorét waatakundén, dat yékun yandénngé. Waatakute Pol maakamba déku taamba kutndéka wa nakapuk yékun yandén. ⁹ Yandéka du dakwa vékutake wa baat yakwa akwi du dakwat Polké kure yéndarén. Kure yéndaka wandéka wa yékun yandarén. ¹⁰⁻¹¹ Pol wunga yandéka nanat yékun yate némaamba yéku musé tiyaandarén. Tiyaandaka baapmu kupuk wa

wani gaayémba yarénanén. Yare yéké yananga sipmba yéte kanana kakému kéraae kure ye yéké yanangwa sipmba wa kusorétakandarén. Talimba wani sip Aleksandriamba wa yaandén. Wani sipna maakamba néma du Susna Nyaan Vétikna maayéra wa kwaan. Wani sip néma wimut kutndéka wani taalémba wa téndén. Néma wimut késndéka wa wani sipmba waare yénanén.

Pol ye saambakndén Rommba

12-13 Nané ye Sirakyusmba saambake nyaa kupuk wamba yaténanén. Wamba te Sirakyus taakatake sipmba ye Regiummba saambaknanén. Saambake gaan kwaae ganmba waarapnanga yéku wimut kurén. Kutndéka wa sipmba nakapuk yénanén. Yénanga nyaa vétik yéndéka wa Puteolimba saambaknanén. 14 Saambake sipmba daawuliye Jisaské yé kunmba vékulakakwa du dakwa rasét vénanén, wani gaayémba. Vénanga wandaka nyaa taambak kaayék vétik (7) yarénanén dele. Yare waarape képmaamba yénanén Romét. 15 Wani néma gaayét yéte ye Apius waandakwa taalémba saambaknanén. Wani taalé wan du dakwa kakému taakandaka yéwaa kwayéte kéraandakwa taalé wa. Wamba saambaknanga Jisaské yé kunmba vékulakakwa dunyansé ras Rommba yaae nané védarén wani taalémba. Talimba Rommba téte wa vékundarén yaananga. Vékutake ras wani taalat yaae, ras de Saayénga Kupuk waandakwa taalat yaandarén, nané vémuké. Yaandaka Pol det védéka déku mawulé yé kun yandéka

Gorét anga wandén, “Yékun yaménén wunat.” Naandén.

¹⁶ Wunga wandéka nané akwi yénanén dele. Ye Rommba saambaknanén. Saambaknanga Romna gavman wandaka wa Pol déku gaamba yaréndén. Kalapusmba yamba kwaandékwe wa. Yandéka waariyakwa du nak wa déké séngite kaavéréndén, dé yaange yémuséké.

Pol Jisaské yéku kundi kwayéndén Rommba

¹⁷ Nyaa kupuk yare Pol Judana néma dusat waandéka yaae wa jaawundarén. Yaae jaawundaka det anga wandén: “Wuna aanyé waayéka, ma vékungunu. Wuné nana dunyansat kapére yapaté yamba yawutékwe wa. Nana gwaal waaraanga maandéka bakamuna kundiké yamba kuk kwayéwutékwe wa. Yawutéka wunat baka kulkiye kalapusmba taakandaka wa kwaawutén Jerusalemma. Kwaawutéka Rom dunyansat wandaka wa wuné kure yéndarén. Kure yéndaka Rom dunyansé ras wuna kundi vékundarén.

¹⁸ Vékute anga wandarén, ‘Kapéremusé ras yamunaandu, wa dé viyaandéknaru kiyaakatik dé. Kapéremusé yamba yandékwe wa. Dé baka yénga yéndu.’

¹⁹ Wunga wandaka nana dunyansé ras kalik yandarén wuné baka yéwuténnge. Yandaka wuna mawulémba anga wawutén, ‘Yénga pulak yaké wuté? Romna néma duwat wakawutékwa, wuna jémbaaké. Dat nana dunyanséké katik waké wuté.’ Naate wa Romna néma duwat waawutén, wuna kundi vékundénnge. ²⁰ Waatake wa yaawutén ani gaayét. Wani muséké

vékulakate wa gunat waawutén. Gunat vétake gunat kundi kwayémuké wa mawulé yawutékwa. Got wan duké kundi kwayéwutéka Rom dunyansé wunat senét wa gitakandaka a yaréwutékwa. Wani duké nané akwi Judasé a kaavérénangwa.” Naandén.

²¹ Wunga wandéka dat anga wandarén, “Judiamba tékwa du nak nanéké nyéngaa kusatetiyaaate ménéké yamba wandékwe wa. Nana du nak yaae kundi yamba wandékwe wa, kapéremusé yaménénngé. ²² Akwi gaayémba tékwa du dakwa wulaaménén jémbaaké anga wandakwa, ‘Wan kapére jémbaa wa.’ Naandaka wunga vékusék-nangwa. Bulaa ména kundi vékuké a mawulé yanangwa. Nanat ma waménu.” Naandarén.

²³ Naatake kundi nakapuk bulké yandakwa nyaaké wa wandarén. Watake wa yéndarén. Kundi bulké yandakwa nyaa yaandéka ganmba késépéri Juda dunyansé Pol yarékwa gaat yaandarén. Yaae yaale randaka néma kundi det wa kwayéndén. Ganmba baasnyé ye kwayéndéka nyaa daawulindéka wa déku kundi kwayésékéyakndén. Got néma du rate deké kurkale véké yandékwangné wa Pol wandén. Jisaské waak wandén. Talimba deku gwaal waaraanga maandéka bakamu Moses, Gotna yémba kundi kwayétan du ras waak de Gotna nyéngaamba du dakwat yékun yaké yakwa duké wa viyaatakandarén. Pol deku kundi nyéngaamba vétake anga wandén, “Wani du wan Jisas wa. Déké ma yékunmba vékulakangunék.” Naandén. ²⁴ Wandéka Judasé ras Polna kundi

vékute anga wandarén, “Yi wan wanana wa. Wan yéku kundi wa waménéngwa.” Naandaka ras anga wandarén, “Yéku kundi yamba yé wa.” Naandarén.

25-28 Wunga wandaka Pol anga wandén, “Talimba Gotna Yaamambi wandéka Gotna yém̄ba kundi kwayétan du Aisaia guna gwaal waaraanga maandéka bakamat Gotna kundi wa kwayéndén. Got Aisaiat anga wandén:

Ma ye ani du dakwat anga waménék:

‘Wuna kundi vékute vékute wani kundiké katik vékusékngé guné.

Véte véte katik kurkale vésékngé guné.’

Det wunga ma waménu.

Wani du dakwa wuna kundiké vékusékmuké kalik yandaka deku mawulé wa kapére yawurran.

Deku waan wa kuttépéndarén.

Deku méni wa kusndarén.

De wuna kundiké vékusékngé mawulé yamu-naae, wa wuna kundiké vékusékngatik daré.

Deku waan kuttépékapuk yamunaae, wa kurkale vékukatik daré.

Deku méni laamunaae, wa kurkale vékatik daré. Wunga yamunaae, wa wuna kundi kurkale vékundaru det kururékatik wuté.

Got talimba wunga wandéka wa viyaatakandén Aisaia. Viyaatakandén kundi bulaa gunat a wawutékwa. Guné guna gwaal waaraanga maandéka bakamu pulak téngunénḡa guna mawulé wa kapére yakwa. Ma vékungunu. Got akwi du dakwat yékun yaké yandékwānngé wa kundi kwayéwutén, nak gaayé du dakwat. De

wani yéku kundi kurkale vékukandakwa. Wanngé vékusékngunénngé a wawutékwa gunat.” Wunga wandéka gwaande wa yékéraandarén.

²⁹ [Juda dunyansé wani kundi vékute dékét deku kapmang bulte késpulak nakpulak mawulé yate wa waarundarén. Waarute wa gwaande yéndarén.]

³⁰ Kaa vétik Pol dékét déku kapmang yéwaa kwayéte kéraandén gaamba wa yaréndén. Yaréte du dakwa déké yaandaka déké mawulé tawulé yate dele kundi bulndén. ³¹ Bulte Got néma du rate du dakwaké yé kunmba véké yandékwannngé wa kundi kwayéndén. Kwayéte wa Néman Du Jisas Kraiské det yakwasnyéndén. Wup yaka-puk apamama yate wa wani kundi wandén apapu apapu. Wandéka néma du dat yamba watépéndakwe wa.

**Gotna Kundi
The New Testament in the Wosara-Kamu Dialect of
the Ambulas Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Ambulas (Wosera) long
Niugini**

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ambulas (Wosera) (Wosera-Kamu dialect of Ambulas)

Dialect: Wosera-Kamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-01-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 31 Aug 2023

642fc614-c768-54bd-ae38-31184977f6f6